

טענת אַתי-גונה פרספקטיבות מגדריות על פרשת המעילה של אתי אלון

מאת

עדי יוכט*

עניינו של מאמר זה הוא אחת מפרשות המעילה הגדולות ביותר שידעה מדינת ישראל ומשפטה של המעורבת העיקרית בה. הוא מגולל את סיפורה של אתי אלון ואת המפגש שלה עם מערכת המשפט הפלילי. באמצעות שלוש קריאות מתחרות המוצעות למשפט של אלון בהשראת הטרגדיה היוונית "אנטיגונה" של סופוקלס, המאמר מראה שהמפגש של אלון עם מערכת המשפט הפלילי מחייב התמודדות מורכבת יותר עם דמותה ועם המעשים שהיא ביצעה מלבד תיוגה כגנבת טיפוסית. כל אחת משלוש הקריאות המוצעות מְכַנֶּה אחרת את דמותה של אלון, מספקת הסבר שונה למעשיה ומעמידה את דמותה המובנית של אלון לבחינה ביקורתית פמיניסטית. בחינה ביקורתית זו בודקת באיזו מידה משקפת דמותה של אלון, כפי שזו הובנה והובנתה במשפט, את אלון הממשית. אם ימצא פער בין השתיים, תיבדק האפשרות להכנסת שינויים בשיטות המקובלות לבחינת פשיעה, אחריות ואשמה כדי שהן תתאמנה גם לנשים עברייניות כמו אלון. לפי הקריאה הראשונה, יש להכיר בהיותה של אלון קורבן למשפחה פטריארכלית המקדשת את הכפפתן של נשים לדומינציה הגברית, ולפיכך תפיסתה את מרחב הבחירה והאוטונומיה שלה שונה. לעומת זאת הקריאה השנייה מבנה את דמותה של אלון כאישה רעה ומניפולטיבית אשר אינה בוחלת באמצעים על מנת להשיג את מטרתיה. הן הקריאה הראשונה והן הקריאה השנייה מבוססות על המבנה הליברלי הקלאסי קורבן/סוכן חופשי ומנסות לערער על סיווגה של אלון כסוכנת חופשית. הקריאה הראשונה מצביעה על התעלמותו של בית המשפט מהיבטים של מגדר ומציעה להידרש לפרספקטיבה מגדרית כדי להבין עבריינות נשית בכלל ואת זו של אלון בפרט. לעומת זאת הקריאה השנייה מצביעה על ההידרשות השגויה של בית המשפט לפרספקטיבה מגדרית סטראוטיפית כצידוק למיצוי הדין עם אלון. חרף ניסיון של הקריאות הראשונה והשנייה לערער על מיקומה של אלון בעמדה של סוכן חופשי, אין הן דוחות את המבנה הליברלי הדיכוטומי כשלעצמו. הקריאה השלישית לעומתן מערערת על עצם מסגרת הדיון הדיכוטומית קורבן/סוכן חופשי וחותרת תחת אפשרות סיווגה של אלון במסגרת קטגוריות חברתיות-תרבותיות-משפטיות מוכרות. לפי קריאה זו, אלון נקראת כדמות לא ייצוגית. מן הניתוח המוצע במסגרת שלוש הקריאות המתחרות למשפטה של אלון מתחוויר שהשימוש במסגרת דיון בינארית מסוג קורבן/סוכן חופשי לא התאים לנאשמת אלון, ונקיטתה גרמה

* עמיתת בתר-דוקטורט, Sciences Po Law School ו-École Des Hautes Études En Sciences Sociales. דוקטור (PhD), מוסמכת (LL.M), ובוגרת (LL.B) הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל אביב. המאמר מבוסס על עבודת סמינר שנכתבה בלימודי התואר השני. תודה מיוחדת למנחת העבודה ליאורה בילסקי על תרומתה החשובה והרבה למחקר. כמו כן אני מודה לאריה אדרעי, נעמי גרנות, דפנה הקר, הדי ויטרבו, צבי טריגר, ענת רוזנברג, נויה רימלט, משתתפי סדנת התזה לתואר שני בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת תל אביב, חברי וחברות מערכת כתב העת משפטים ולקוראת/האנונימית על הערותיהם המועילות לטיטות קודמות של המאמר.

לבית המשפט לייצר סיפורים לא הגיוניים וסובייקטיביות פיקטיבית בנוגע לאלון. כמו כן המאמר מבקר את התעלמותו של בית המשפט מהפוליטיקה המשפחתית של אלון ועומד על מאפייניה הייחודיים של עבריינות הצווארון הלבן הנשית מהסוג של אלון. בעשותו כן שואף המאמר להפוך את פרשת המעילה של אתי אלון לחלק מהדיאלוג העכשווי שהשיח הפמיניסטי הישראלי מנהל עם השיח המשפטי.

מבוא. א. קריאה ראשונה: אלון כקורבן. 1. קושי להכיר בקורבנות של משפחה פטריארכלית; 2. קורבנות המעילה נעדרים ממד של אשמה; 3. משך תקופת המעילה; 4. מעילה למען "אחר"; ב. קריאה שנייה: אלון כ"אישה רעה". ג. קריאה שלישית: אלון כמי שחושפת את גבולות הייצוג. ד. דיון משווה בשלוש הקריאות, מהלך הטיעון והשלכות נורמטיביות. ה. אחרית דבר.

מבוא

ש. תראי, כנראה מישהו שירבט על הדף [...] את השם מדעה [מדיאה]. זו את היית?

ת. לא, זה הפסיכולוג האחר, יואל. הוא אמר לי שזה מזכיר לו. זה כזאת טרגדיה שזה מזכיר לו את מדעה.

כב' השופטת: מאיזו בחינה?

ת. מבחינה זו שבסוף כולם מתים. זה סוף טרגי בלתי נמנע [...].

ש. בואי אני אזכיר לך קצת את מדעה. זאת מכשפה מהמיתולוגיה היוונית. מדעה הורגת את שני ילדיה כדי לנקום ביסון. זה אחרי שהיא שחטה את אחיה בשביל לעצור את התקדמותו של אבא שלה כשהם בורחים מכל. מה בזה מזכיר את אתי, חוץ מהאגוצנטריות ואולי השימוש בזולת כדי להשיג מטרות?

ת. הדבר היחידי שמר פורת העיר לגבי המילה הזאת שהוא שרלט, היא שזה כמו סוף של טרגדיה יוונית עם סוף ידוע מראש. כאשר בעצם, אין מי שיוצא טוב מהסיפור הזה.

כב' השופטת: מוכרחה להגיד לגב' שעצם המילה טרגדיה היא תמיד שאדם הולך לקראת גורלו שהוא יודע שהסוף הוא לא טוב. זה התמצית של הטרגדיה היוונית.

[ת.] נכון.

כב' השופטת: אז מה העניין דווקא מדעה, למה לא משהו אחר?

העדה: דווקא אני חושבת שתמונת הסיום במדעה כשכולם מוטלים [...]

ש. לא כולם גברתי שני ילדים מוטלים, יסון בוכה, ומדעה נמלטת במרכבת דרכונים [דרקונים]. יוצאת בלי עונש רק על מנת לנסות לדפוק את אזאוס במחזה אחר. אז זה לא כולם מתים.¹

כשקראתי לראשונה את חקירתה זו של הפסיכו-דיאגנוסטית, חשבתי לעצמי שסיפורה האישי של אתי אלון ופרשת המעילה בבנק למסחר מזכירים גם לי טרגדיה יוונית, אבל לא את זו של "מדיאה" (של אוריפידס) כי אם את זו של "אנטיגונה" (של סופוקלס).² המחזה "אנטיגונה" שמהווה במידה רבה מבוא לתרבות הפוליטית ולכל חשיבה על חברה וחירות נקרא גם בימינו באינטנסיביות ומוסיף לדבר אלינו שוב ושוב מתוך הניגודים והברירות שאנו מתנסים בהם במציאות. הוא מספר את סיפורה של אַנְטִי-גוֹנָה (משמע "זו שנולדה להתנגד" ביוונית) המסרבת להישמע לצו המלך – דודה קְרָאוֹן – ומבקשת לקבור את האח שנהרג לאחר שתקף את העיר. משהיא פועלת בניגוד לצו וקוברת את האח היא נכלאת, בהוראת קראון, בקברה ומתאבדת בתלייה. ארוסה היימון – בנו של קראון – מתאבד אף הוא למראה כלתו התלויה וגורם לאימו אַוְרִיֶדֶיקָה – אשת קראון – לשים קץ לחייה גם כן. במוקד המחזה ניצבת השאלה אם על אנטיגונה להישמע לצו השליט ולהפקיר את גוויית האח לציפורים ולכלבים, או למלא את חובתה המשפחתית ולהביא לקבורה את אחיה.

ההתלבטות בין המחויבות למדינה ולחוקיה ובין הזיקות המשפחתיות משותפת לאנטיגונה המיתולוגית ולאֵלֹן. גם אֵלֹן, כמו אנטיגונה, נקלעת לסיטואציה שתובעת ממנה לבחור בין נאמנותה לצו המדינתי האוסר על ביצוע מעשי גנבה ובין נאמנותה לאחיה שנוזק לכספים כדי לפרוע את חובותיו. היא מגוללת את סיפורה של מי שהחלה לעבוד כפקידה בבנק למסחר ובתוך כמה שנים קודמה לתפקיד של סגנית מנהלת מחלקת השקעות, תפקיד שאפשר לה גישה לחשבונות כל לקוחותיו של הבנק. במשך שנים נהגה אֵלֹן להעניק לאחיה – מהמר כפייטי שלוהו כספים מאנשי "השוק האפור" – ביטחונות בדמות המחאות אישיות שלה, וכאשר האח לא היה עומד בהתחייבויותיו, היו הנושים מציגים את המחאות לפירעון עד שהצטבר בחשבונה חוב של מאות אלפי שקלים. משהבינה כי אין ברשות האח כדי לכסות את החוב שהצטבר בחשבונה היא ביקשה לבטל את המחאות שהיא העניקה לו כביטחונות. בתגובה טען האח כי אי-כיבודן של המחאות עלול להוביל למותו. וכך במרץ 1997 החלה אֵלֹן לגנוב כספי לקוחות, תחילה כדי לכסות את חובות ההימורים ההולכים וגדלים של אחיה, ובהמשך גם כדי לממן הימורים עתידיים. גנבת הכספים התבצעה בשתי דרכים עיקריות: האחת – "שבירת" פיקדונות וחשבונות של לקוחות ומשיכת כספים מחשבונותיהם; השנייה – הפקת המחאות בנקאיות לחובת לקוחות כשהיא משדלת במרמה מורשי חתימה בבנק לחתום על המחאות. המחאות נפרדו בשוק האפור לאחר שאביה או אחיה של אֵלֹן זייפו על גבן את חתימות הלקוחות. לאורך כל תקופת המעילה ביצע האח

1 ראו בעמ' 33 לפרוטוקול הדיון מיום 13.5.2003, בת"פ (מחוזי ת"א) 40182/02 מדינת ישראל נ' אלון (פורסם בנבו, 1.7.2003).

2 סופוקלס אנטיגונה (אהרן שבתאי מתרגם, 2002).

מניפולציות רגשיות כלפי אלון כשהציג מצגי שווא וגרם לה להאמין שהוא נסחט ומאיים בידי נושיו, וכי אי-הזרמתם של כספים נוספים לידיו תוביל לפגיעתם בו. בית המשפט המחוזי הרשיע את אלון בעבירות גנבה, מרמה, זיוף והפרת אמונים, וגזר עליה שבע-עשרה שנות מאסר בפועל, מאסר על תנאי וקנס בסך חמישה מיליון שקלים.³ ערעורה לבית המשפט העליון בגין חומרת העונש שהושת עליה – נדחה.⁴ גם בקשותיה החוזרות והשונות של אלון לשחרור מוקדם נדחו,⁵ ורק באוגוסט 2016 נעתרה ועדת השחרורים לבקשתה של אלון, והיא שוחררה לאחר שריצתה ארבע-עשרה שנים וחצי מתוך השבע-עשרה שהושתו עליה.⁶

ענייני בסיפור המעשה ובמשפט של אתי אלון, כמו גם בטרגדיה "אנטיגונה", נובע במידה רבה ממעמדן הפוליטי הייחודי של השתיים. שתיהן דמויות הניצבות בפני הריבון וסמכות החוק ונמנעות מלקבלם בשל ציווי אחר המנחה את פעולתן – הציווי לסייע לאח. מהו טיבו של אותו ציווי? מניין הוא יונק את תוקפו? כיצד ניתן לקרוא את מעשי המעילה של אלון והליכתה לקראת גורלה על רקע הציווי לסייע לאח? ומהו הביטוי שניתן, אם בכלל, לציווי זה במסגרת פסק הדין של בית המשפט? אלה הן השאלות המרכזיות שיעסיקו אותי במאמר זה. אנסה לטעון שהמפגש של אתי אלון עם המשפט הפלילי מחייב התמודדות מורכבת יותר עם דמותה ועם המעשים שהיא ביצעה מלבד תיוגה כגנבת טיפוסית כפי העולה מדבריה של אלון עצמה:

אני לא גנבת ביסודי [...] אני גנבתי כסף על-מנת לתת את זה, להציל את אחי [...] זה כל-כך היה נשמע לי פשוט אז, שזה מפתיע איך זה לא נשמע פשוט לכולם היום. זה היה אך ורק בשביל להציל אותו. באמת חשבתי שהחיים שלו בסכנה. [...] זה היה נראה לי הכי טבעי בעולם. אח לאחות, אחות לאח. כאילו אם לא אני אז מי.⁷

- 3 אלון ואביה הועמדו לדין יחד, ועל האב נגזרו שש שנות מאסר בפועל, מאסר על תנאי וקנס בסך מיליון שקלים. עם העבירות שבהן אלון ואביה הורשעו נמנות עבירות של קשירת קשר לביצוע פשע; גנבה בידי עובד; קבלת דבר במרמה בניסבות מחמירות; זיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר ועשיית שימוש במסמך מזויף. אלה הן עבירות לפי ס' 499(א), 415, 418, 420 לחוק העונשין, התשל"ז-1977, ס"ח 224, 298, 286, 286, ולפי ס' 391 לחוק העונשין, התשל"ז-1977, ס"ח 62, 66 בהתאמה. בגין שלושה אישומים שיוחדו לה, הורשעה אלון בנוסף על עבירות של רישום כוזב במסמכי תאגיד; מרמה והפרת אמונים בתאגיד; פגיעה ביכולתו של תאגיד לקיים התחייבויותיו; אחסון מידע כוזב והפקת פלטים כוזבים. אלה הן עבירות לפי ס' 423, 425, 424(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977, ס"ח 224, 286-287; ס' 3(א)(1) לחוק המחשבים, התשנ"ה-1995, ס"ח 366, 366. ראו ת"פ (מחוזי ת"א) 40182/02 מדינת ישראל נ' אלון (פורסם בנבו, 5.3.2003); ת"פ (מחוזי ת"א) 40182/02 מדינת ישראל נ' אלון (פורסם בנבו, 1.7.2003) (להלן, בהתאמה: הכרעת הדין בעניין אלון וגזר הדין בעניין אלון).
- 4 ע"פ 7075/03 אלון נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 2.8.2006) (להלן: עניין אלון – עליון).
- 5 ראו עת"א (מינהליים מר) 568-01-15 היועץ המשפטי לממשלה נ' אלון (פורסם בנבו, 3.2.2015).
- 6 רענן בן צור "אחרי 14 שנה: אתי אלון בדרך החוצה מהכלא" Ynet – משפט ופיללים (14.7.2016). tinyurl.com/yppcw9h.
- 7 הדברים נאמרו בסרט הטלוויזיוני בכל מחיר – סיפורה של אתי אלון (גשם תקשורת, 2003) (ההדגשות הוספו).

בהמשך לדבריה של אלון אבקש להראות שהמפגש של אלון עם מערכת המשפט הפלילי ראוי לדיון ולביקורת מפרספקטיבה מגדרית הולמת. פרשת המעילה של אלון, שלא זכתה לתהודה בקרב תנועות הנשים, נותרה מחוץ לשיח האקדמי הפמיניסטי בארץ. אולם היעדר התגייסותה של התנועה הפמיניסטית בארץ למען אלון איננו מפתיע. אומנם בעשרות השנים האחרונות אנו עדים לכתיבה פמיניסטית לא מבוטלת הנוגעת למפגש של נשים עם המשפט הפלילי, אולם עיקרה של כתיבה זו מתמקד בנשים שהן קורבנות של מעשים פליליים דוגמת אונס, הטרדה מינית, מעשי אלימות ורצח.⁸ נשים עברייניות, דוגמת אלון, בקושי נוכחות בשיח הפמיניסטי הקיים אשר מתרכז בעיקר בנשים שהן קורבנות ונמנע מלעסוק במי שאינה נכללת בהגדרה זו.⁹ ההתרכזות הפמיניסטית בנשים שהן קורבנות במשפט הפלילי מוסברת בדרך כלל באמצעות נדירות התופעה של נשים נאשמות. נתונים סטטיסטיים מלמדים שעבריינות נשית היא תופעה שולית ביחס לעבריינות גברית, וככזו, נטען, היא טרם הצליחה לעורר דיון פמיניסטי נרחב בהקשר הישראלי.¹⁰ על אף אמיתות של ההסבר בדבר מיעוטן של נשים נאשמות אין הוא משכנע לחלוטין בעיניי, נוכח עיסוקה של הכתיבה הפמיניסטית בסוגיות רבות ומגוונות שהן נחלתן של מיעוט הנשים בארץ דוגמת סרבנות נשית, אנורקסייה, חיים בלא ילדים וכיוצא באלה.¹¹ להסבר בדבר נדירות התופעה של נשים נאשמות נלווה לדעתי הסבר נוסף הנוגע לקשיים פנים-פמיניסטיים של הכתיבה הפמיניסטית בארץ. הדיון בנשים עברייניות, דוגמת אלון, הוא קשה להתמודדות מבחינה פמיניסטית, והוא מסב אי-נחת לכותבות בפרוימה מגדרית. הדיון הקורבני הוא נוח, קל ופשוט יותר, מפני שהוא מאפשר לצייר תמונת מציאות ברורה, קוהרנטית וחד-ממדית, ואילו הדיון בנשים עברייניות מחייב התמודדות קשה יותר מבחינה פמיניסטית. שלא כדמות

- 8 ראו למשל ליאורה בילסקי "אלימות האלם: ההליך המשפטי בין חלוקה לקול" עיוני משפט כג 421 (2000); יופי תירוש "סיפור של אונס לא יותר" – על הפוליטיקה של ייצוג טקסטואלי בע"פ 3031/98 מדינת ישראל נ' דן שבתאי" משפטים לא 579 (2001); דנה פוגץ "ברצון שניהם ובשמחתם" – אינוס בידי זוג והתוויית גבולות המשפט הפלילי בחברה משתנה" עיונים במשפט מגדר ופמיניזם 501 (דפנה ברק-ארז ואח' עורכות, 2007); אורית קמיר "משפט, חברה ותרבות בפרשת חיים רמון: ניתוח עבירת 'מעשה מגונה', מוסכמות חברתיות ולוונטיות והצעת 'החוק למניעת כפייה מינית'" המשפט יג 289 (2008); ליאורה בילסקי "נשים מוכות: מהגנה עצמית להגנת העצמיות" פלילים 5 ו 1 (1997) (להלן: בילסקי "נשים מוכות"); אורית קמיר "איך הרגה הסבירות את האשה: חום דמם של 'האדם הסביר' והישראלית המצויה" ברוקטרינת הקנטור בהלכת אזולוס" פלילים 137 (1997).
- 9 רימלט "כאשר נשים נעשות אלימות" פלילים 277 (2001); מימי אייזנשטרט, מיכל סופר ועודדה שטיינברג בכלא אני נחה: אסירות מבעד לחומות (גיא רוזן עורך, 2010).
- 10 לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שיעור הגברים הנאשמים במשפטים פליליים בשנים 2000–2016 נע בין 90.7% ל-92.2% (ראו הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה "לוח 11.5 – עומדים לדין במשפטים פליליים, לפי תכונות נבחרות" (4.9.2018). bit.ly/2veAPQi). על היעדרו של דיון פמיניסטי נרחב על עבריינות נשית בשל שוליות התופעה בחברה הישראלית ראו רימלט, לעיל ה"ש 9, בעמ' 315.
- 11 ראו למשל דפנה ברק-ארז "על טייסות וסרבניות מצפון: מאבק אחד או מאבקים שונים?" עיונים במשפט מגדר ופמיניזם 65 (דפנה ברק-ארז ואח' עורכות, 2007); אנאלו ורביץ "אני יודעת שאם לא אוכלים מתים, אבל זה מה שאני רוצה: מבט פמיניסטי על אנורקסיה ומשפט" עיונים במשפט מגדר ופמיניזם 809 (דפנה ברק-ארז ואח' עורכות, 2007); אורנה דונת ממני והלאה – הבחירה בחיים בלי ילדים בישראל (2011).

הנשית הקורבנית, אתי אלון איננה ניתנת למיפוי נוח ולהצגה דיכוטומית במונחים של טובים ורעים. היא גנבה כרבע מיליארד שקלים, מעלה בתפקידה ופגעה בלקוחות הבנק, בעובדיו ובכיס הציבורי בכללותו.

תרומתו של הדיון הפמיניסטי המוצע במאמר זה בסיפור המעילה של אלון אינה נובעת אך ורק מעיסוקו של הדיון בעבריינות נשית ככלל אלא גם מהיות הדיון קשור בטבורו לאופי עבריינותה של אלון, הניתנת לסיווג כעבריינות "צווארון לבן". רובה ככולה של הספרות המועטה יחסית הנוגעת לעבריינות נשית עוסק בנשים שביצעו עבירות אלימות על רקע חיים בסביבה אלימה פיזית. לעומת זאת אלון ביצעה עבירות כלכליות אשר נעשו על רקע השתייכותה למשפחה פטריארכלית.

התופעה של עבירות "צווארון לבן" המבוצעות בידי נשים זוכה בשנים האחרונות לתשומת לב הולכת וגוברת בכתיבה המשפטית. העבודות הסוציו-משפטיות הספורות שהתייחסו עד כה לעבריינות "צווארון לבן" המבוצעות בידי נשים הסבירו את מעורבותן הגוברת של נשים בפשיעה כלכלית באמצעות העלייה בשיעור ההשתתפות שלהן בשוק העבודה ואיושן של עמדות כוח בידי נשים.¹² עם זאת עבירות צווארון לבן טיפוסיות המבוצעות בידי נשים זכו לכינוי "עבירות צווארון ורוד", והן אויכו, בידי קת'לין דאלי (Kathleen Daly), איך שונה מעבירות דומות המבוצעות בידי גברים.¹³ דאלי הראתה ש"עבירות צווארון ורוד" מאופיינות ברמת תחכום נמוכה מזו של עבירות זהות שגברים מבצעים וגם מבוצעות מעמדת כוח נחותה משלהן.¹⁴ היא הצביעה על כך שבניגוד לפשיעה כלכלית גברית, נשים פועלות לבדן ולא בקבוצות מאורגנות.¹⁵ כן היא הראתה שעבריינות "צווארון לבן" נשית מבוצעת, לעיתים קרובות, מטעמי נזקקות משפחתית או מתוך רצון לשמר מערכת יחסים זוגית ונושאת רווח אישי קטן יחסית בצידה. לעומת זאת גברים, כך עולה מן המחקר, פועלים מטעמי חמדנות אנוכית.¹⁶ בזירה המקומית קשה למצוא עבודות מחקר בתחום עבריינות "צווארון לבן" נשית. חריגה בהקשר זה היא עבודתה של הקרימינולוגית טלי שימקין.¹⁷ שימקין טוותה בעבודתה קווים לדמותן של אסירות "צווארון לבן" והבחינה בינן ובין יתר האסירות בכלא נווה תרצה. לשיטתה, פרופיל עבריינית הצווארון הלבן הקלאסית הוא אישה שיש לה גישה לכסף, הגונבת כסף עבור מישהו אחר שקרוב אליה ולא עבור עצמה, והיא בעלת כישורי חיים מעולים.¹⁸ הדיון הפמיניסטי המוצע

Mary Dodge, *From Pink to White with Various Shades of Embezzlement: Women who Commit White-Collar Crimes*, in INTERNATIONAL HANDBOOK OF WHITE-COLLAR AND CORPORATE CRIME 379, 382 (Henry N. Pontell & Gilbert Geis eds., 2007); Kathleen Daly, *Gender and Varieties of White-Collar Crime*, 27 CRIMINOLOGY 769, 772 (1989)

13 Daly, שם, בעמ' 790.

14 שם, בעמ' 780-781.

15 שם, בעמ' 772, 783.

16 שם, בעמ' 771-772, 784, 787.

17 תומר ממה וצליל אברהם "מה בחורה כמוך עושה בנווה תרצה?" כאן – הפרודקסט חיות כיס .bit.ly/2ZqC7Wf (2.8.2017)

18 שם.

בפרשת המעילה של אתי אלון יעשיר את הכתיבה הזניחה יחסית על אודות עבריינות "צווארון לבן" נשית ויצעיד אותה אל עבר מחוזות חדשים.

מלבד עיסוקו בעבריינות נשית (כלכלית) מתבטאת תרומתו של המאמר גם בהפניית זרקור אל עבר אלימות כלכלית ונפשית שמפעיל אח כלפי אחרות, לעומת עיקר תשומת הלב של הכתיבה הפמיניסטית המקומית שהופנתה אל עבר אלימות פיזית של בן זוג. העיסוק בפרשת המעילה של אלון מציב אפוא אתגר לא פשוט בפני השיח הפמיניסטי שטרם השכיל להתמודד עימו.

עניינו וחשיבותו של מאמר זה הם בראש ובראשונה בהפיכת פרשת המעילה של אתי אלון לחלק מהדיאלוג העכשווי שהשיח הפמיניסטי הישראלי מנהל עם השיח המשפטי. אנסה להציג את הקשיים שאפיינו את המפגש של אלון עם מערכת המשפט הפלילי ולעמוד על מציאות חייה המורכבת שלא זכתה, לטענתי, להתייחסות ראויה או מספקת הן בפסק הדין של הערכאה הראשונה והן בפסק דינה של ערכאת הערעור. מלבד ההתמודדות עם עבריינות נשית כלכלית בפריזמה מגדרית אגב חשיפת רבדיה המודחקים של פרשת המעילה, יש בעיסוק הפמיניסטי בסיפורה של אלון כדי להציף את המתח בין המדינה למשפחה במלוא עוצמתו. המאמר חושף את המתח בין החוק המדינתי ובין "החוק המשפחתי" ושואל כפועל יוצא אם תיתכן מדינה ללא משפחה. הוא בוחן כיצד המשפט הפוזיטיבי הפלילי מנסה להתמודד עם המפגש הקונפליקטואלי בין המדינה למשפחה, אם הוא מתנגד אוטומטית למשפחה, אם הוא עושה לה דה-פוליטיזציה, או אם הוא מכיר בה. נוסף על אלה המאמר מציע כתיבה אקדמית חלוצית על אחת מפרשות המעילה החמורות ביותר שידעה מדינת ישראל. חומרתה של מעילה זו מתבטאת הן בסכומי הכסף הגדולים (יותר מרבע מיליארד ש"ח) שנגנבו, הן בעובדה שהיא גרמה לקריסתו של בנק בישראל, והן בכך שהיא ממשיכה להטריד ואינה נותנת מנוח בשיח הציבורי הישראלי.¹⁹ תרומה נוספת ואחרונה של המאמר היא לעיסוק המשולב במשפט וספרות.²⁰ בעודו עורך אנלוגיה בין דמותה המיתולוגית של אנטיגונה לנאשמת אתי אלון מתאים המאמר את שיטות המחקר ואת כלי הפרשנות של ביקורת הספרות לניתוח טקסטים משפטיים.²¹ זוהי פנייה לחומרי מחקר ולכלי מחקר ספרותיים לצורך חקר המשפט, קרי ביקורת חומרים

19 ראו "המעשה של אתי חמור אך מתעמרים בה" mako – חדשות 12 (16.2.2016) bit.ly/2GzAWfJ; רוויטל מדר "למה אתי אלון לא זוכה לקיצור עונשה?" onlife – אקטואליה דעות (12.1.2016) bit.ly/2vhAzQF; שמעון איפרגן "מתחילה מאפס" mako – מגזין סוף השבוע (18.12.2013) bit.ly/2Gpga1I; אמיר שואן "החיים החדשים של אתי אלון" ידיעות אחרונות – 7 ימים (7.12.2016) bit.ly/2VUieom; צבי הראל "תחזור ללא? אתי אלון מתקשה לשלם קנס של 5 מיליון ש" ישראל היום (1.12.2016) bit.ly/2GzfDLp.

20 לסקירה מקיפה של העיסוק הבין-תחומי במשפט וספרות בישראל ראו ענת רוזנברג "איך לעשות דברים עם משפט וספרות (בישראל)" ספר נילי כהן: משפט, תרבות וספר (שי לביא ועופר גרוסקופף עורכים, 2017).

21 לשימוש אחר בטרגדיות יווניות להבנת דיני העונשין בידי מי שכינה כשופטת הערכאה הראשונה בעניינה של אלון, ראו עדנה קפלן-הגלר "מקצת דיני עונשין על פי כמה טרגדיות יווניות" משפט וספר: לקט מאמרים ועיונים לרגל פרישתו של סגן הנשיא יהושע גרוס מכס השיפוט בית המשפט המחוזי תל-אביב יפו 309 (דנה תמיר ואח' עורכים, 2007).

משפטיים, בחינת תפיסות משפטיות, הרחבת גבולות הדמיון המשפטי, פיתוח יכולות אמפתיות בקרב משפטנים²² ועוד.²³

כדי לבחון את מידת התאמתה של מערכת המשפט הפלילי לבדיקת אשמתן של נשים דוגמת אלון אציע שלוש קריאות מתחרות למשפט של אלון.²⁴ כל אחת משלוש הקריאות שיוצרו מבנה אחרת את דמותה של אלון, כפי שזו מצטיירת במשפט שהתנהל נגדה, ומספקת הסבר שונה למעשיה. הבניית דמותה של אלון, במסגרת כל אחת משלוש הקריאות, תועמד לבחינה ביקורתית פמיניסטית. בחינה ביקורתית זו תבדוק באיזו מידה דמותה של אלון, כפי שזו הובנתה והוכנה בבית המשפט, משקפת את אלון הממשית. אם יימצא פער בין השתיים, תיבדק האפשרות להכנסת שינויים בשיטות המקובלות לבחינת פשיעה, אחריות ואשמה כדי שתאמנה גם לנשים עברייניות דוגמת אלון. יודגש שהן ההבניה של אלון והן הביקורת המוצעת על הבניה זו מוצגות במסגרת כל אחת משלוש הקריאות, והמילה "קריאה" משמשת, לאורך המאמר, לתיאור שתיהן יחד וכל אחת מהן לחוד. כן חשוב לציין שנקודת המבט המוצעת בכל אחת משלוש הקריאות אינה אחידה. לעיתים הביקורת הפמיניסטית מתייחסת לנסיבות חייה של אלון בהציגה את דמותה עובר למשפט שהתנהל נגדה, ולעיתים הביקורת מתייחסת – מפרספקטיבה פמיניסטית – לאופנים שבהם בית המשפט הבנה את דמותה של אלון. חרף תקפותה האנליטית של הבחנה זו ואף שאקפיד לציין מהי נקודת המבט שנבחרה לכל קריאה, אין מדובר בהבחנה קשיחה או יציבה, שהרי יש בהבאת נסיבות חייה של אלון בחשבון כדי להנביע ביקורת על התייחסותו של בית

22 על אודות פיתוח אמפתיה בקרב משפטנים באמצעות העיסוק הבינת-תחומי במשפט וספרות ראו מרתה ק' נוסבאום צדק פואטי – הדמיון הספרותי והחיים הציבוריים (מיכאל שקודניקוב מתרגם, 2003).

23 את תחילת צמיחתו של העיסוק במשפט וספרות מסמן ספרו של ג'יימס בויד וייט "הדמיון המשפטי". ראו JAMES B. WHITE, THE LEGAL IMAGINATION – STUDIES IN THE NATURE OF LEGAL THOUGHT AND EXPRESSION (1973). על נחיצות העיסוק המשולב במשפט וספרות ראו למשל TEACHING LAW AND LITERATURE (Austin Sarat, Catherine O. Franke & Mathew Anderson eds., 2011); Bernadette Meyler, *Law, Literature, and History: The Love Triangle*, 5 U.C. IRVINE L. REV. 365 (2015). לכתיבה מקומית מייצגת של זרם משפט וספרות ראו שולמית אלמוג *משפט וספרות* (2000); אורית קמיר "תרגיל במשפט וספרות: המשפט כמתרגם ומכוון זיכרון או: ג'יימס בויד וייט פוגש במשפט יהודי ודמוקרטי, במחמוד דרוויש ובפסקי-הדין מדינת ישראל נ' יגאל עמיר" *מחקרי משפט* יח 323 (2002); ליאורה בילסקי ואנאלו ורביץ "העסק של רוטשטיין": נחום גוטמן, מיתולוגיה מקומית ונסיון האונס הראשון בתל-אביב" *עיוני משפט* כו 391 (2002); נעמי חנס ושרון חנס "נרטיביים משפטיים של רצח בספרות: פיקציות המאירות תהליכים משפטיים" *דין ודברים* ה 47 (2010); אורית קמיר *נראות אשמות: נשים במשפט הקולנוע* (2014).

24 את גבולות הטקסט שבחירתי לנתח גידרתי החל בסיפור המשפטי של עורכי הדין של התביעה וההגנה כפי שהוא בא לידי ביטוי בכתבי הטענות ובפרוטוקולים של ישיבות בית המשפט, עבור לסיפור המשפטי של בית המשפט המחוזי וכלה בסיפור של בית המשפט העליון. חלק הארי של הדיון הוקדש דווקא לסיפור המשפטי של בית המשפט המחוזי משום שבית המשפט העליון אימץ את רובו ככולו של הסיפור של המחוזי. בהקשרים הרלוונטיים בחנתי גם בבחינה משווה כיצד מסופר סיפורה של אלון במשפט שהתנהל נגד אחיה עופר מקסימוב, אשר נדון לחמש-עשרה שנות מאסר בפועל, מאסר על תנאי וקנס בסך שלושה מיליון שקלים. הסיפור המשפטי שיוצג, אם על ידי עורכי הדין של הצדדים ואם על ידי בית המשפט, ישווה לסיפורים חלופיים בספרות הפמיניסטית.

המשפט אליה מחד גיסא, ויש במתיחת ביקורת על התייחסותו של בית המשפט לאלון ולאופנים שבהם הוא הבנה את דמותה כדי להשליך על תפיסת נסיבות חייה מאידך גיסא. שלוש הקריאות שיוצרו בחיבור זה למשפט של אלון אינן מתחרות זו בזו במובן זה שעל הקורא לאמץ אחת מהן כשהוא דוחה את השתיים האחרות. קריאה מושכלת (ונשית) של מעשי המעילה תכיל את שלוש הקריאות סימולטנית (על הסתירות שביניהן) מבלי להוציא אף אחת מהן, ובכך יתאפשר להתחקות אחר מציאות חייה המורכבת של אלון.²⁵

הקריאות – כולן – נשענות במידה רבה על שרשרת פרשנויות שניתנו לטרגדיה היוונית "אנטיגונה"²⁶ אשר היוותה מצע מעורר השראה לכתיבתו של מאמר זה. ביקשתי ללמוד באמצעות "אנטיגונה" על קיומה הפוליטי של אלון כאישה שאינה ממלאת את חוקי המדינה היסודיים ביותר. אנטיגונה המיתולוגית הוכתרה זה מכבר בתואר גיבורה טרגית, וביקשתי לבחון, בעקיפין, את אפשרות הכתרתה של אלון בתואר זה.

אלון, בדומה לאנטיגונה, יוצאת, בתוך כדי סיכון עצמי, להגנת תוקפו של שיפוט מוסרי מתחרה לזה של החוק הציבורי. השאלה שהועמדה לבדיקה במאמר זה היא מהו תוקפו של השיפוט המוסרי שבשמו אלון פועלת ומניין הוא יונק את כוחו היחידאי.

בחרתי לקרוא למאמר בשם 'טענת אַנטי־גוֹנה' (משמע, זו שנולדה למוסרי) מפני שהוא מרמז על ניסיוני להתחקות אחר הצו האתי בפועלה של אתי אלון בעקבות אנטיגונה של סופוקלס.²⁷

א. קריאה ראשונה: אלון כקורבן

איסמנה: [...] פֶּעַת נֹתְרָנוּ שְׁתִּינוּ, תֶּאֱרִי לִי אֵיךְ
נִשְׁמַד לְלֵא חֲמֵלָה, אִם בְּנִגּוּד לְחֵק
נִפְגַּע בְּצוֹ שֶׁל מֶלֶךְ אוּ בְּמִרוֹתוֹ.
וְגַם חוֹכְהָ לְזֶכֶר שְׁאָנוּ רַק נָשִׁים,
וְלֵא נִבְרָאנוּ עִם גְּבָרִים לְהִתְמוֹדֵד;
כְּחֻלְשׁוֹת יוֹתֵר עָלִינוּ לְצִיֵּת
לְצוֹ פְּזָה, וְלִדְבָרִים יוֹתֵר גְּרוּעִים.
לִכֵּן מִן הַמֵּתִים בְּקִרְקַע אֲבָקֶשׁ

25 לכתיבה תורת־ספרותית המתארת קריאה נשית כקריאה מפוצלת או כמעשה תנועה על פני רשת של מיקומי קריאה שונים שכל אחד מהם מכונן היבט אחר של סובייקטיביות שאינה אחדותית ראו אורלי לובין אשה קוראת אשה 217–221 (2003).

26 ראו BONNIE HONIG, ANTIGONE, INTERRUPTED (2013); Catherine A. Holland, *After Antigone: Women, the Past, and the Future of Feminist Political Thought*, 42 AM. J. POL. SCI. 1108 (1998); FEMINIST READINGS OF ANTIGONE (Fanny Söderbäck ed., 2010); Charles Knapp, *A Point in the Interpretation of the Antigone of Sophocles*, 37 AM. J. PHILOLOGY 300 (1916) דמותה של אנטיגונה מופיעה בטרילוגיה של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך" ו"אדיפוס בקולונוס". הדמות הנדונה כאן מוגבלת אך ורק להופעתה הטקסטואלית ב"אנטיגונה".

27 הכותר "טענת אַנטי־גוֹנה" הוא בבחינת פראפרזה על שם ספרה של באטלר "טענת אנטיגונה". ראו ג'ודית באטלר טענת אנטיגונה – יחסי שארות בין חיים למוות (דפנה רו מתרגמת, 2004).

שִׁיסְלָחוּ, כִּינֵן שְׁזָה נִכְפָּה עָלַי,
וְאֶכְנַע לְשִׁלְיָטִים. הָרִי לַפֶּעַל
מֵעֵבֶר לִיכְלֹת זֶה דְבַר טָפְשִׁי.

אנטיגוונה: [...] אָנִי אֶקְבֹּר אוֹתוֹ,
וְטוֹב לִי גַם לְמוֹת בְּגִלְל הַמַּעֲשָׂה;
עַל פֶּשַׁע שֶׁל קִדְשָׁה אָנוּחַ לְיָדוֹ
כְּאֶהוּבָה לְיַד אֶהוּב [...] .
עֲשֵׂי כְרִצוֹנָךְ,
וְזוֹלְזִי בְמָה שְׁמִכְבְּדִים אֵלִים.

איסמנה: אֵינְנִי מְזוֹלְזֹלָת. אַךְ לְהִתְנַגֵּד
לְמַדְיָנָה נְרָאָה מֵעַל לְכַחְתִּי (79–58).²⁸

המעמד המוצג בפרולוג הפותח את "אנטיגוונה" ממחיש היטב את המתח המצוי בבסיס הקריאה הראשונה שבכוונתי להציע למשפטה של אלון. שתי נערות, אחיות, נפגשות טרם שחר לשוחח על דאגתן הפרטית בשולי אירועים המערבים צבאות, מדינות ומושלים. השיחה מגדירה בבהירות את אופיין, את ערכיהן ואת העניין עצמו. בקרב שהתרחש אמש נוצחו התוקפים מארגוס, ושני האחים – אֵטְאוֹקְלֶס (מלך תִּבְי) ופּוֹלִינִיקֶס (הגולה והטוען לכתר) – הרגו זה את זה. קראון המלך הוציא צו האוסר על קבורת האח התוקף. האם על אנטיגוונה לציית לצו המלך או למלא את חובתה המשפחתית ולהביא את אחיה לקבר? קראון, המייצג את העיר שמבטיחה את ביטחון החוק, מעמידה מעל לקשרי הקרבה הפרטיים או המשפחתיים. קראון הוא נציגו של הסדר האתי העולה ונציג סמכות המדינה המבוססת על עקרונות אוניברסליים שהם חוקי המדינה. אנטיגוונה, לעומתו, היא נציגת עקרון השארות. התעקשותה להביא את אחיה לקבורה מוציאה אותה אל מחוץ למונחי הפוליס וממקמת אותה כנציגתו של החוק של אלי משק הבית. מכאן שבסכסוך שבין אנטיגוונה לקראון השארות חייבת לסגת מבחינתו של קראון מפני סמכות המדינה, שהיא בבחינת הערכאה העליונה של הצדק. על משק הבית הפרטי והקונקרטי להיות מוכפף לעיר הציבורית והאוניברסלית. על התרבות ועל התבונה לגבור על הטבע ועל הארוס, ועל נשיותה של אנטיגוונה לסגת מפני גבריותו שלו. קראון מנסה ליצור אתוס תועלת ורציונליסטי הגלום בערך יחיד – תועלת העיר. לכן הוא נוטה להדחיק כל שיקול אחר, ובמקרה זה – את החובות הרגשיות כלפי המשפחה. כשם שקראון מאמץ קנה מידה אחד (אזרחות) ואדיש לערכים אחרים, גם אנטיגוונה מאמצת קנה מידה אחד (משפחתיות) ואדישה לעובדה שאחיה סיכן את קיומה של העיר. קראון צודק כשהוא עומד על ההבדל בין האחים אטאוקלס שמלך ובין פוליניקס שבגד. עם זאת הוא אטום לרגשות אנושיים של בני משפחה.

28 הציוטטים מ"אנטיגוונה" מכאן ואילך לקוחים מתרגומו של אהרן שבתאי לסופוקלס, לעיל ה"ש 2. מספרי השורות הרלוונטיים מצוינים בסוגריים בגוף הטקסט.

המתחים או הקיטובים פרטי-ציבורי, משפחה-מדינה, קונקרטי-אוניברסלי, משק-בית-עיר, טבע-תרבות, ארוס-תבונה, אישה-גבר, היכולים להיות פיגומים פרשניים ל"אנטיגונה" מוצעים, במסגרת הקריאה הראשונה, כאבני דרך להבנת סיפורה ומשפטה של אלון.

לפי קריאה זו, אלון, כמו אנטיגונה, ניצבת בפני הריבון וסמכות החוק ונמנעת מלקבלם.²⁹ בדומה לאנטיגונה, גם אלון מציגה ציווי אחר המנחה את פעולתה ואף קשור באח – הציווי לסייע לאח המהמר לשלם את חובותיו לנושיו. היטיבה לבטא את ההיענות לציווי זה ד"ר נעמי כהן, אשר כתבה חוות דעת פסיכו-דיאגנוסטית על אלון והעידה מטעם ההגנה במסגרת הטיעונים לעונש:

העדה: קרסה השליטה על חייה.

כב' השופטת: מתי?

העדה: כאשר בחווייה שלה היא "נקראה לדגל". כאשר צו המשפחה ולצורך העניין, עופר אחיה קרא לה לדגל. היא ויתרה על כל הדברים שהיו שלה שם תמיד. על הרצון שלה לכונן חיי משפחה ולתמיד, על הרצון שלה להיות אם.³⁰

ציווי זה, היונק את תוקפו מספרת השארות ומנחה את פעולותיה של אלון, הופך אותה לנציגת השארות או המשפחה וממקמה בצד של הפרטי, הקונקרטי והנשי. בית המחוקקים, המשטרה, הפרקליטות, בית המשפט והבנק למסחר הם נציגי המדינה, המאורגנת באמצעות חוקים, ולפיכך הם ממוקמים בצד של הציבורי, האוניברסלי והגברי.³¹ בסכסוך בין אלון למדינה ולחוקיה, כמו בסכסוך בין אנטיגונה לקראון, המשפחה חייבת לסגת מפני סמכות המדינה. ספרת השארות חייבת להיות כפופה למדינה. ואכן, התעקשותה של אלון על חוקי השארות מהווה פשע במונחי הסדר האתי-ציבורי. ב"פנומנולוגיה של הרוח" טוען הגל שהכנסת "המין הנשי" – הממוקם מבחינה קלאסית בספרה הפרטית – לדין משחיתה את האוניברסלי משום שהמין הנשי רואה במדינה, לטענת הגל, מקור של רכוש ותארים להרמת קרנה של המשפחה. אף על פי כן להשתתף זו של האוניברסלי אין כל משמעות פוליטית לדידו, שהרי המין הנשי אינו פועל באורח פוליטי

29 עם זאת לעומת אנטיגונה, המפרה את צו המלך מתוך התנגדות מוסרית לתוכנו, אלון אינה מתנגדת לתוכן הוראות החוק שאותן הפרה. היא אינה מורדת בשלטון החוק או מסרבת לקבלו בגלוי, כי אם פועלת במחשכים. לכן בניגוד לאנטיגונה המיתולוגית, היא אינה עומדת באחד התנאים הבסיסיים של מרי אזרחי. יוצא אפוא שלעומת אנטיגונה, הנענשת בשל עצם בחירתה לפעול לפי ציוויה המוסרי שהתנגש עם המוסר המדיני, אלון נענשת בשל מוכנותה לפעול באופן שיש בו כדי לפגוע באחרים ולא בשל התנגדותה העקרונית למוסר המדיני. ראו Hugo A. Bedau, *On Civil Disobedience*, 58 J. PHIL. 653, (1961) 655-656.

30 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 54 לפרוטוקול הדיון מיום 13.5.2003 (ההדגשות הוספו).

31 לכתיבה פמיניסטית על החלוקה הקלאסית לספרה ציבורית המאוּיכת כגברית ולספרה פרטית המאופיינת כנשית ראו JEAN B. ELSHTAIN, *PUBLIC MAN, PRIVATE WOMAN: WOMEN IN SOCIAL AND POLITICAL THOUGHT* (2nd ed. 1993).

לטענתו. המין הנשי אינו טרוד בענייני מדינאות ציבורית, לפי הגל, אלא רק משחית את הספרה הפוליטית דרך פעילות לטובת אינטרסים אישיים.³² מרגע שבו אנטיגונה מוכללת במין הנשי, השחתת האוניברסלי מאבדת את מקומה השערורייתי בשדה הפוליטי. ב"פילוסופיה של המשפט" חוזר הגל לאנטיגונה. שם כבר אין ספק באשר לקשירתה של אנטיגונה עם מערך של חוקים המתגלים בסופו של דבר כלא תואמים את החוק הציבורי.³³ החוק שאנטיגונה נשענת עליו הוא הקוטב הנגדי של החוק הציבורי, ובהיותו כזה, החוק הציבורי אנוס לצאת נגדו.³⁴ הישענותה של אנטיגונה על חוק השאוב מ"עולם אחר" באה לידי ביטוי בשיחתה עם איסמנה באפיסודיון השני:

אנטיגונה: הַצִּילִי אֶת עֲצֻמְךָ, אֵין בִּי טִינָה עַל כֶּךָ [...]
 הָרִי בְּחַרְנוּ: אֶת – לְחִיּוֹת, אֲנִי – לְמוֹת.

איסמנה: אַךְ לְפַחֹת נְסִיחָה לְהִזְהִיר אוֹתְךָ.

אנטיגונה: שְׁתִּינּוּ צוֹדְקוֹת כָּלֵפֵי שְׁנֵי עוֹלָמוֹת שׁוֹנִים (557–553) [ההדגשות הוספו].

בשומעה את גזר דינה מפטירה אנטיגונה:

אנטיגונה: [...]

הַסְתַּפְּלוּ, נִכְבְּדֵי תַבִּי,

[...]

אֵיךְ אֲנִי נֶעֱנַשְׁת, וּמִיָּדֵי מִי,

עַל שִׁכְבְּדֵתִי אֶת מֵה שְׁמַקְדָּשׁ! (943–937).

בדבריה אלה מערערת אנטיגונה על הכרחיות נסיגתה של השארות מפני המדינה. בהמשך לקריאה של הגל את "אנטיגונה" ב"פילוסופיה של המשפט", הקריאה הראשונה למשפטה של אלון מבקשת להציג את אלון, בעקבות אנטיגונה, כמי שפועלה נעשה בשם חוק שמעצם טבעו (נחקק במעגל המשפחתי) הוא אינו כתוב והוא חסר תוקף כללי, חוק שמנקודת מבטה של המדינה אין בו אלא פרצה הקוראת לעבריינות. מכאן שלא אלון, כמו לאנטיגונה, לא נמצא מקום באזרחות משום שאין ביכולתה להכיר בסדר המדינתי האתי או לזכות בהכרתו. לטענתה של אלון, אין גיבוי חוקי או לפחות לא כזה המוכר במונחי הסדר המדינתי.

הקריאה הראשונה תנסה לעמוד על טיבו של החוק שאליו עותרת אלון ולאייך אותו. אנסה לבדוק אם חוק זה באמת אינו ניתן להמשגה בשום מובן רגיל, ומה גורם לפעולותיה של אלון, כמו גם לניסיונותיה להסבירן ולהתגונן בפני בית המשפט, להיחזות כמה שאינו

32. G.W.F. HEGEL, HEGEL'S PHENOMENOLOGY OF SPIRIT 274–275 (A.V. Miller trans., 1977)

33. HEGEL'S PHILOSOPHY OF RIGHT 114–115 (T.M. Knox trans., 1967)

34. עם זאת צו המצפון של אנטיגונה לקבור את האח הטוען לכתר, בניגוד להוראת המלך, נוגע לפוליטיקה גברית המתקיימת בספרה ציבורית, גם אם הוא אינו מוכתב מכוחה. לעומת זאת צו מצפונה של אלון לסייע לאחיה נוגע ליחסים משפחתיים המתקיימים בספרה הפרטית, וככזה הוא חסר יוקרה פוליטית.

אלא הפרת החוק. היות שמדובר בחוק מסוג אחד שהוא עילה להפרה של חוק מסוג אחר, אנסה לבחון את אפשרויות המשגתה של העילה הזו ולבדוק אם ניתן להסיעה מהקשר להקשר.

קריאת התיגר של אלון על החוק המדינתי בשמו של חוק לא כתוב אחר מוליכה אותה היישר אל דוכן הנאשמים ומסווגת אותה כעבריינית. על מנת לעמוד על טיבו של החוק הלא כתוב שבשמו אלון פועלת וכדי לתהות על אפשרות החלתו במסגרת החוק המדינתי נדרשת תחילה פרספקטיבה מגדרית שתסייע להבין את העבריינות של אלון.

החשיבה המשפטית הליברלית מבססת את רעיון האשמה והאחריות הפלילית על הנחות בדבר אוטונומיית פעולה ורצון חופשי של היחיד.³⁵ הנחת המוצא של חשיבה משפטית זו היא שלכל פרט בחברה נתונים חופש בחירה ואוטונומיית פעולה, ועל כן ראוי למצות את הדין עם פרט הפועל בניגוד לחוק. האידאולוגיה הליברלית הרווחת בשיח המשפטי היא שאנו יצורים אוטונומיים, חופשיים להימנע מהסתבכות עם החוק, ולכן מה שקורה לנו הוא פרי בחירתנו. התאוריות הפמיניסטיות למשפט הנדרשות לפרספקטיבה מגדרית להבנת עבריינות נשית מתייחסות בביקורתיות רבה לדרכי הניתוח הליברלי. הן מערערות על הנחת המוצא של הגישה הליברלית בדבר אוטונומיית הנאשמת וחופש הבחירה שלה וכן על הדיכוטומיה המקובלת במשפט הפלילי בין קורבן לסוכן חופשי, ומציעות המשגה חלופית למונח "אוטונומיה". לפי הגישה הפמיניסטית למשפט, הסיפור הליברלי הוא סיפור פשטני וחלקי בלבד המונע הבנה מלאה של סיפורן של נשים נאשמות.³⁶

בכוונתי לנסות ולהציע, במסגרת הקריאה הראשונה, סיפור להבנה מלאה יותר של הפשיעה של אלון. לטענתי, אם נקשיב בזהירות רבה לדבריה של אלון ונתחקה אחר נסיבות חייה עובר למשפט שהתנהל נגדה, נגלה סיפור מורכב שלא הצליח לחדור אל תוך מוסכמות השיח המשפטי. לאחר מכן אעלה ביקורות אפשריות לסיפור המוצע, ולסיום אנסה להתמודד עם ביקורות אלה באמצעות סיפורים חלופיים נוספים.

הסיפור החלופי לפשיעתה של אלון שברצוני להציע הוא סיפור קורבני. זהו סיפור על היעדר אופציות ועל כישלון המערכת המשפטית להבין אישה שנפלה קורבן למשפחה פטריארכלית המקדשת את הכפפתן של נשים לדומינציה של גברים. על החינוך הפטריארכלי שקיבלה אלון אפשר ללמוד מעדויותיהם של אימה ואביה – הנאשם אביגדור מקסימוב – במשפט.

כשנשאלת האם על יחסו של בעלה לבנם עופר מקסימוב, היא משיבה:

ת. עופר היה הבן הבכור, ואצלנו עדות המזרח [...] הבנים יותר אהובים על האב, [...] מביאים בן לעולם בשביל שיהיה ברית מילה, בשביל שיהיה בר מצווה, שאחרי ה־120 הבן יגיד קדיש. הבן בוא נגיד מקום ראשון [...] והבנות גם לומדות ככה לאהוב את הבן באותה צורה.³⁷

35 ראו בילסקי "נשים מוכות", לעיל ה"ש 8, בעמ' 41.

36 לסיכום מאיר עיניים של הביקורת הפמיניסטית על השיח הליברלי ראו WILL KYMLICKA, CONTEMPORARY POLITICAL PHILOSOPHY 238–292 (1990).

37 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 72 לפרוטוקול הדיון מיום 13.5.2003 (ההדגשות הוספו).

על ההתייחסות השונה לבנים ולבנות במשפחה ניתן ללמוד היטב גם, ואולי בעיקר, מעדותו של האב הנאשם אביגדור מקסימוב:

ש. לאורך השנים, איך התייחסת לעופר לעומת אתי [...]?

ת. עופר היה אצלי במקום ראשון.

ש. איך זה בא לידי ביטוי?

[...]

ת. עופר כשנולד עשיתי לו [...] [ברית] [...] מאוד גדולה, אח"כ לאתי גם כן עשיתי [...] קצת פחות מעופר. עופר כשהתחתן, [...] עשיתי לו [...] חתונה מפוארת. אתי כשהיא התחתנה, היא גם כן קיבלה חתונה אבל לא חתונה כמו של עופר. [...] עופר היה מקום ראשון בשבילי. עד היום הוא מקום ראשון בשבילי.

ש. מה ההסבר לזה?

ת. מה אני אגיד לך, זה הכבוד שלי. זה השושלת של המשפחה שלי, זה השם שלי, זה מקסימוב, הוא מקסימוב, הוא הכל שלי, זה הבן שלי.

ש. קנית לו מכונית כשהיה נער?

ת. כשהוא היה בן 17 קניתי לו BMW וכשהיא הוציאה רשיון, קניתי לה פיאט. [...]

ש. [...] בעניין החינוך של אתי בבית, אתה חונכת אותה על הרעיון הזה, של עופר ממשיך הדרך, את השם מקסימוב, איך זה בא לידי ביטוי בחינוך שחינכת [...] את אתי? [...]

ת. [...] היא הייתה יודעת שהיא הייתה צריכה לשמוע בקול עופר, מה שעופר יגיד לה לעשות, היא תעשה. [...] אפילו שהיא הייתה נשואה [...]. אצלנו הגברים הם יותר, יש להם מעמד יותר גדול מהנשים, במשפחה אצלנו.³⁸

קשה להיוותר אדישים לדבריו של אביגדור מקסימוב שמהם מצטיירת תמונת מצב לא שוויונית במיוחד המלמדת על דפוסים ארכאיים ומפלים שלפיהם חונכה אלון.³⁹ הקריאה הראשונה שבכוונתי להציע לסיפורה של אלון יוצאת מהרקע המשפחתי שלה וממקמת אותה במקום הקורבן. אלון, שגדלה במשפחה פטריארכלית מזרחית,⁴⁰ שבה הכול

38 שם, בעמ' 10–12 (ההדגשות הוספו).

39 דבריו של האב מקסימוב קושרים בין מנטליות של הדרת כבוד ובין תפיסות עולם פטריארכליות. אורית קמיר הראתה שהדרת הכבוד המסורתית כובלת נשים, מדכאת אותן ומפלה אותן. לטענתה, אך ורק תפיסות עולם המושגות על כבודו הסגולי של האדם וכבוד מחייתו (בשונה מהדרת כבודו) מבטיחות לנשים מעמד אנושי ורב ערך בחברה. ראו אורית קמיר כבוד אדם וחווה: פמיניזם ישראלי, משפטי וחברתי 24–25, 27–37 (2007).

סובב סביב בן יחיד, נדרשה להקריב עצמה משחר ילדותה למען האח. חוסר השוויון המובהק והאפליה על רקע מגדרי שבצילם היא התחנכה הובילו אותה למעול בכספי הבנק ביום שבו היא "נקראה לדגל". האוטונומיה של הרצון החופשי הייתה לכאורית מבחינתה. אף שתאורטית הייתה לאלון אפשרות לבחור שלא למעול בכספי הבנק למסחר, טענתי היא שבעקבות החינוך הפטריארכלי שהיא ינקה משחר ילדותה הייתה אלון שבויה בתודעה כוזבת שגרמה לה לתפוס את התביעה לסייע לעופר אחיה ככזו שאינה מותרת בידיה שום אפשרות אחרת. היא הפנימה את מעמדה הנחות, ולפיכך היא סברה שאין בידיה שום אפשרות פעולה להוציא האפשרות לשרת את האח.⁴¹ סיפור היעדר האופציות מפריך את ההנחה הליברלית בדבר קווי פעולה חלופיים שעמדו לרשותה של אלון. הסיפור הליברלי בדבר אוטונומיה של הפרט וחופש בחירה איננו מסוגל להכיל נשים דוגמת אלון התופסות את מרחב הבחירה שלהן אחרת. אלה הן נשים שאינן רואות את עצמן שולטות על חייהן, ולפיכך הציפייה השיפוטית מאלון לפנות לרשויות במצב דברים זה איננה ריאלית.⁴² מדבריה של אלון עצמה, כפי שנמסרו לד"ר נעמי כהן, אפשר ללמוד על תפיסתה את מרחב הבחירה שלה ועל אובדן השליטה בחייה:

אני הרגשתי לאורך כל הדרך שאני בתהליך של צניחה חופשית ללא מצנח, כאשר הסוף ייגמר בהתרסקות על הקרקע.⁴³

הסיפור הקורבני בדבר אובדן שליטה שופך אור חדש גם על הדיאלוג שהתנהל בין התובע לאלון בחקירתה הנגדית, שבו התעקש התובע על פעולתם המשותפת של אלון ואחיה. לעומת זאת אלון התקשתה להכיר ברפוס התנהגות של שיתוף פעולה בינה לבין האח:

ש. עופר הוא שהיה אומר לך בעצם כמה את צריכה לתת ולמי?

40 היות ואלון לכודה בתרבות מיעוט עדתית המתווספת לרקע הפטריארכלי שלה, הופכות תובנותיו של "פמיניזם המזרחי" לרלוונטיות במיוחד עבורה. בדומה ל"פמיניזם השחור" בארצות הברית, שעסק במוגבלותו של דגם האישה הלבנה בת המעמד הבינוני-גבוה, גם בישראל הצביעו פמיניסטיות מזרחיות על מורכבות זהותן של נשים מזרחיות דוגמת אלון. הן הראו שהפמיניזם האשכנזי אינו מספק כלים להתמודדות עם צורות האפליה הייחודיות של נשים מזרחיות. ראו למשל הנרייט דהאן-כלב "פמיניזם בין מזרחיות לאשכנזיות" מין, מיגדר פוליטיקה 217 (דפנה יורעאלי ואח' עורכות, 1999); פנינה מוצפי-האלר "אשכנזייה שנשבתה – קווים לקראת היסטוריוגרפיה ביקורתית פמיניסטית ישראלית" אשה במזרח – אשה ממזרח – סיפורה של היהודייה בת המזרח 267 (טובה כהן ושאל רגב עורכים, 2005); לאחותי, פוליטיקה פמיניסטית מזרחית (שלומית ליר עורכת, 2007).

41 בכך נבדלת אלון מאנטיגונה הטרגית אשר לא הפנימה את מעמדה הנחות, ואף שהיא נתבעה לציית לפטריאך, היא התמרדה נגדו.

42 מעניינת ההשוואה בין הציפייה השיפוטית בעניינה של אלון שתחליץ עצמה מן הזירה העבריינית לבין דילמות דומות שעלו בפסקי דין שונים שעסקו באלימות נשית מן העבר האחד, ובאלימות מינית נגד נשים מן העבר השני. לדיון בפסקי דין שעסקו באלימות נשית וציפו מהנאשמות לחליץ עצמן מהזירה העבריינית, ראו רימלט, לעיל ה"ש 9. לדיון בפסקי דין שבחנו את המאמץ שהשקיעו קורבנות אונס לברוח מזירת האירוע כדי לאמוד את הסכמתה של המתלוננת ראו אורית קמיר "יש סקס אחר – הביאווה לכאן: עברת האינזוס בין הדרת כבוד (honor), שוויון וכבודו הסגולי של האדם (dignity), והצעה לחקיקה חדשה ברוח ערך כבוד האדם" משפט וממשל 669 ז (2004).

43 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 34 לפרוטוקול הדיון מיום 13.5.2003.

ת. כן [...]]

ש. ז"א אתם בהחלט פעלתם יחד בענין הזה?

ת. הוא היה אומר לי מה לעשות ואני הייתי עושה, כן [...]]

ש. ז"א פעולה ביחד, קשה לך להגיד את המילים האלה?

ת. כן. בסדר.⁴⁴

נדמה שהקושי האמיתי של אלון איננו להודות בביצוע העבירה כי אם להודות בדפוס התנהגות של שיתוף פעולה עם האח. אלון איננה תופסת את עצמה כמי שמשפתת פעולה עם האח אלא כמי שמצייתת לו.

הסיפור הקורבני של אלון, הקורא להרחבת מעגל הדיון אל ההקשר החברתי הכולל שבו הוא מתרחש, מושפע בעיקר מן הכתיבה ומדרכי הניתוח של פמיניזם של שליטה (Dominance Feminism), הקרוי גם פמיניזם רדיקלי. הדיון הרדיקלי ממקם את הנאשמת בתוך קבוצת ההשתייכות המגדרית שלה ובוחר את ההשפעה של השתייכות זו על יכולת פעולתה ועל כוחה היחסי. באמצעות מיקומה של הנאשמת בתוך קבוצת ההשתייכות המגדרית שלה מצליח הפמיניזם הרדיקלי להראות שפעולות שפורשו בעבר כביטוי להסכמה חופשית הן פעמים רבות פעולות שנעשו במצבים של כפייה והיעדר רצון חופשי.⁴⁵

מלבד הביקורת המוכרת והידועה בדבר האפשרות בסיווגן של עברייניות ספציפיות כקורבנות תנצית תפיסות סטראוטיפיות המכפיות נשים לשליטה גברית ותפגע במעמדן של נשים ככלל,⁴⁶ קיימת בעייתיות בקיומו של דיון רדיקלי בהקשר המסוים של אתי אלון. הפמיניזם הרדיקלי מדגיש את קורבניות האישה ואת כפיפותה לדומינציה הגברית. אולם קשה להציג תמונת קורבנות אחדותית ומושלמת של אלון. ניתן לאתר צדדים רבים בסיפור חייה של אלון שבהם היא אוטונומית לחלוטין, בעלת חופש בחירה ואינה נתפסת (או תופסת את עצמה) כנתונה למרות הפטריארך. למשל, בתא המשפחתי שהיא בנתה עם בעלה שלומי אלון קשה לומר שהיא סבלה ממעמד נחות או מאי־שוויון כלשהו על בסיס מגדרי.⁴⁷ גם במקום עבודתה – הבנק למסחר – גילתה אלון אוטונומיה מוחלטת ואף הפגינה כישורים מקצועיים מרשימים. כשנה עובר ליום חשיפת הפרשה מונתה אלון לתפקיד סגנית מנהלת

44 הכרעת הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 12 (ההדגשות הוספו).

45 ראו בילסקי "נשים מוכות", לעיל ה"ש 8, בעמ' 22; און פיס "מהו פמיניזם" עיוני משפט יח 5, 12 (1993).

46 ראו Siobhan Weare, "The Mad", "The Bad", "The Victim": Gendered Constructions of Women Who Kill within the Criminal Justice System, 2013 LAWS 337, 350–352 (ויר עומדת על כך בסיווגן של עברייניות כקורבנות שולל את האוטונומיה שלהן, כמו גם את ההתכוונות שלהן לפעול באופן מסוים, ועלול לרוקן מתוכן בחירות מוסריות של נשים עברייניות).

47 ראו את עדותו של הבעל, בהקשר זה, בעניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 44–45 לפרוטוקול הדיון מיום 21.5.2003.

מחלקת השקעות בבנק. היא אף נבחרה לעובדת מצטיינת בבנק וזכתה בפרסים כספיים על חריצותה.⁴⁸

הפנים האוטונומיים אפוא בחייה של אלון הקשו על בית המשפט להכיר בסיפורה של אלון כסיפור רדיקלי של קורבנות. בית המשפט התקשה להאמין שמדובר באישה שתפסה את מציאות חייה ככזו שאינה מותירה בידיה שום ברירה אלא לגנוב והעדיף לראות באלון מי שמשקרת לכל אורך הדרך לבעלה, ללקוחות הבנק, לעובדי הבנק ולבוסף גם לבית המשפט.⁴⁹

מיקומה של אלון בפוזיציה הקורבנית איננו מובן מאליו לא רק בגלל הצדדים האוטונומיים בחייה, כי אם גם בשל הקושי לאפיינה כקורבן האולטימטיבי. דרכי הניתוח הרדיקלי שימשו ברגיל להבנת סוגיות של אלימות נגד נשים ועבירות מין כלפיהן.⁵⁰ טענות בדבר מציאות המכפיפה נשים למרותם של גברים סייעו להבין נשים מוכות שרצחו את בעליהן או קורבנות התעללות מינית שביקשו לנקום במתעללים בהן.⁵¹ הניתוח הרדיקלי שביקש למקם את העבריינות של נשים אלה בפוזיציה הקורבנית תיאר אותן כנשים המבצעות ברגע אחד אקט של ייאוש. הוא סיפר סיפור על נשים שחוו במשך שנים רבות התעללות פיזית או מינית וברגע אחד נטלו את החוק לידיהן מחוסר אונים. קשה למקם את אלון בפוזיציה קורבנית כזו, מכמה סיבות שתפורטנה להלן:

1. קושי להכיר בקורבנות של משפחה פטריארכלית

במקרה שלפנינו אין מדובר בקורבן אלימות כי אם בקורבן של משפחה פטריארכלית. למערכת המשפטית קל להכיר בקורבנות של אלימות פיזית יותר משקל לה להכיר בקורבנות של משפחה פטריארכלית, משום שמעשי אלימות נתפסים כחמורים מדפוסי התנהגות פטריארכליים. סיפורים על אלימות נגד נשים הם פעמים רבות פתולוגיים באופיים וחריגים מבחינת חומרתם והימשכותם (על אף ניסיונה של התאוריה הרדיקלית להציגם כתופעה חברתית ובעיה מערכתית). הפתולוגיה של המקרים הללו מקילה מטבע הדברים על המערכת השיפוטית להכיר בנשים המבצעות פשעים עקב אלימות שננקטה כלפיהן כקורבנות.⁵² על רקע זה ניתן להבין מדוע ניסו סנגוריה של אלון לתאר את נאמנותה לאחיה כפתולוגית. על ניסיון זה ניתן ללמוד מחקירתה הנגדית של ד"ר נעמי כהן בשלב הטיעונים לעונש:

48 איפרגן, לעיל ה"ש 19.

49 ראו להלן את הטקסט הסמוך לה"ש 112–131, 138–150.

50 CATHARINE A. MACKINNON, FEMINISM UNMODIFIED 41 (1987).

51 ראו למשל בילסקי "נשים מוכות", לעיל ה"ש 8; Jean S. Filetti, *From Lizzie Borden to Lorena*; 8 *Bobbitt: Violent Women and Gendered Justice*, 35 J. AM. STUD. 471 (2001).

52 הפתולוגיה של פשעי נשים המבוצעים עקב אלימות כלפיהן ניכרת לא רק בשל הרקע לביצוע הפשעים (אלימות במובחן ממשפחה פטריארכלית), כי אם גם בגלל סוג הפשע שהן מבצעות (הריגה, למשל, במקרה של כרמלה בוחבוט למול גנבה במקרה של אלון).

ש. [...] את ציינת שהמשפחה הזאת היא בעלת מבנה פתולוגי. זה כבר ממש קביעה אבחנתית. אז בסדר, אז הבנות מורידות כלים מהשולחן. אני רוצה לראות את הפתולוגיה.

ת. כאן זה לא התחיל וכאן זה לא נגמר בדיוק. זה מה שהופך את המשפחה הזאת למאוד פתולוגי. [...] ההתנהלויות האחרות שאירעו במשפחה הזאת, למשל, העובדה שהאב חניך אותה לנאמנות טוטאלית. [...] פירושו של דבר, שאתה לא חוכך ולא שואל את עצמך אם התנהגות מסוימת היא אכן נכונה או לא נכונה. אתה עושה אותה כי אתה נענה לצו משפחתי.⁵³

סיבה אפשרית נוספת להבחנה בין קורבנות של מעשי אלימות לקורבנות של משפחות פטריארכליות נעוצה בקושי האינהרנטי של בתי המשפט להגדיר דפוסי התנהגות פטריארכליים. את ההגדרה למעשה אלימות ניתן למצוא בספר החוקים, אולם מהם דפוסי התנהגות פטריארכליים? שאלה זו פותחת פתח לרלטביזם שיפוטי ומערערת על הנחת היסוד של המשפט הפלילי בדבר יחס שווה לכל הנאשמים.

2. קורבנות המעילה נעדרים ממד של אשמה

מיקומה של אלון בפוזיציה קורבנית הוא קשה מפני שהקורבן של מעשה העבירה שהיא ביצעה לא היה המקרבן שלה. קורבנות המעילה של אלון הם לקוחות הבנק למסחר, עובדי הבנק למסחר, בנק ישראל והציבור בכללותו. במילים אחרות, הקשר בין אלון לקורבנותיה איננו היפוך של הסדר הקיים כמו במקרה של נשים מוכות הקמות על בעליהן. קורבנותיה של אלון חפים מכל ממד של אשמה, דבר שמקשה מאוד על ההכרה באלון כקורבן.

3. משך תקופת המעילה

הסיפור הרדיקלי-קורבני של האישה המבצעת פשע ברגע אחד של ייאוש איננו מתאים לאלון, שמעלה בכספי הבנק במשך חמש שנים. קשה להכיר במעשה שנעשה על פני תקופה של חמש שנים כאקט של רגע אחד. אי-התקיימותה של דרישת המיידיות מקשה גם היא את ההכרה באלון כקורבן ואף מנעה ממנה, הלכה למעשה, את השימוש בהגנת הכורח.⁵⁴ אף שמעשייה של אלון לא חסו בצילה של הגנת הכורח, ניסו סנגוריה לטעון במסגרת הערעור לבית המשפט העליון כי נסיבות חייה – בהצטרפן למניפולציות הרגשיות שהפעיל עליה האח – גרמו לכך שאלון פעלה בתנאים הדומים לכורח. נטען כי האח העמיד את אלון בפני בחירה בין שתי רעות: האחת – ביצוע המעילה כדי להגן על חייו; השנייה – פנייה

53 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 38–39 לפרוטוקול הדיון מיום 13.5.2003 (ההדגשות הוספו).

54 עניינה של הגנת הכורח הוא שלילת פליליותו של מעשה עבירה שנעשה באיום של פגיעה חמורה בחייו, בחירותו, בגופו או ברכושו של עושה המעשה או של זולתו. ראו ס' 34 לחוק העונשין. לעניין רכיב ה"אונס" בעשיית מעשה העבירה נפסק כי מדובר בעשיית מעשה במצב של "חוסר ברירה" – מצב שבו על המאיום לבחור בין עשיית מעשה העבירה לבין מימוש האיום. כשקיימת אפשרות פנייה לרשויות, לא תחול הגנת הכורח. ראו למשל ע"פ 2130/95 בשיר נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(3) 456 (1997). על אפשרות הפנייה של אלון לרשויות, ראו לעיל הטקסט הסמוך לה"ש 42.

למטרה, דבר שהיה כרוך מנקודת מבטה בחשיפתו של האח לנקמת אנשי השוק האפור. נסיבות אלה, אף שלא שללו לחלוטין את יכולת הבחירה של אלון, הפחיתו, לטענת סנגוריה, את האשמה הרובצת לפתחה.⁵⁵ בית המשפט העליון דחה את טענתה זו של הסנגוריה כשהוא קובע שקיים מרחק רב בין מעשיה של אלון לבין סוג ההתנהגות שנועדה לחסות בצילה של הגנת הכורח. בית המשפט העליון קבע כי לא זו בלבד שאין מתקיימת דרישת המיידיות בענייננו, אלא גם שראשית ביצועם של מעשי המעילה לא באה כלל על רקע דרישה קונקרטית מצד האח, כי אם ביוזמתה האישית של אלון. מעורבות האח, כך נקבע, באה רק לאחר כמה מעשי גנבה ולאחר שהוא הבין מהו מקור הכספים שהגיעו לידיו.⁵⁶

4. מעילה למען "אחר"

נראה שהקושי המרכזי למקם את אלון בפוזיציה הקורבנית נעוץ בעובדה שאלון מעלה בכספי הבנק כדי להגן על אחיה ולא על עצמה. כדי לנסות ולהתמודד עם קושי זה, הניצב במוקד הביקורת על הסיפור הרדיקלי, אציע סיפור חלופי אפשרי שינסה אף הוא להתמודד עם שאלת האוטונומיה של אלון ועם מרחב הבחירה שלה בכל הנוגע למעשי המעילה. הסיפור החלופי לא יתמקד בקורבניות של אלון אלא ידגיש את "הקול האחר" שלה – הקול הנשי – לפתרון הדילמה המוסרית שהיא נקלעה אליה. קול זה משקף אתיקה של דאגה לזולת.

הסיפור על "קול אחר" המשקף תפיסה שונה של נשים את זהותן העצמית שמתבטאת בקיום מקושר יותר לאחר, עומד במרכז המחשבה ודרכי הניתוח של הפמיניזם התרבותי. הפסיכולוגית קרול גיליגן (Carol Gilligan), שמחקרה עוסקים בהתפתחות המוסרית השונה של ילדים, היא אחת האימהות המייסדות של זרם הפמיניזם התרבותי. גיליגן מציעה חלופה לשיח הליברלי שאיננה מבוססת על קורבניות נשית. מחקרה חושף לראשונה את הפער בין תפיסת המוסר האנושי (והאופן שמערכת המשפט מעוצבת בעקבותיו) ובין מאפייניו הפסיכולוגיים של האינדיווידואל העומד במרכז. לטענת גיליגן, גברים מגדירים את זהותם העצמית אחרת משנשים מגדירות את שלהן: גברים מגדירים את זהותם באמצעות שמירה על גבולות בין האני לאחר, ונשים מגדירות את עצמן בהמשכיות לאחר, דרך מערכות יחסים, ועל כן הן מעדיפות לשתף פעולה עם הזולת, לדאוג לו ולשמר את מערכות היחסים

55 טענתה של הסנגוריה הומחשה באמצעות ההשוואה לס' 300א(ב) לחוק העונשין. סעיף זה מאפשר להפחית בעונשו של מי שהורשע ברצח כאשר המעשה "חרג במידה מועטה" מהתנאים הנדרשים לשם תחולתו של סייג הכורח (ראו עניין אלון – עליון, לעיל ה"ש 4).

56 הבעייתיות המגולמת בהחלתן של הגנות קונוונציונליות על נאשמות איננה זרה לכתיבה הפמיניסטית. כך למשל התקשו מרבית הנשים המוכות שהרגו את בני זוגן לעמוד בדרישת הסבירות (בשל האפשרות לפנות למטרה), הסכנה הממשית (בשל הקושי להצביע על מעשה אלימות מיוחד במינו לעומת קודמיו בתכופ למעשה) והשימוש בכוח שווה (בשל השימוש בנשק חם) כדי לזכות בהגנה עצמית. ראו בילסקי "נשים מוכות", לעיל ה"ש 8; Elizabeth M. Schneider, *Equal Rights to Trial for Women: Sex Bias*; 8 *in the Law of Self-Defense*, 15 HARV. CIV. RTS.-CIV. LIBERTIES L. REV. 623 (1980) אחת הביקורות המושמעות על התאמתן של ההגנות לנשים נוגעת לפגיעה שהתאמה כזו תיצור בעקרון החוקיות. בהקשר זה ראוי לציין שעקרון החוקיות חל במידה פחותה על ההגנות בפלילים.

עימו.⁵⁷ יוצא אפוא שגברים מאוימים מן הקשר, ואילו נשים מאוימות מניתוקו. הסיפור של דאגה לזולת וכינון זהות עצמית נשית באמצעות קשרים יכול להסביר את מעשיה העברייניים של אלון הגם שהאיומים היו על האח ולא עליה עצמה. היות שזהותה העצמית של אלון הוגדרה כפונקצייה של קשרים, הרי שתפיסת ה"אני" שלה הייתה תפיסה של "אני מורחב" או "אני מקושר", ולכן הגנה על הקשר עם אחיה נדרשה מבחינתה לשימור האוטונומיה שלה.⁵⁸ לאורך כל עדותה של אלון שבה ועולה כחוט השני תפיסה של "אני מורחב", "אני" התופס פגיעה באח כפגיעה בו עצמו:

ת. [...] אני פחדתי מאנשים שאני לא מכירה, שעופר אמר לי שמאיימים עליי. אני לא פחדתי עלי, פחדתי עליו. [...] אני לא חששתי לחיי אף פעם. אני לא מכירה את האנשים האלה, אין להם שום סיבה לפגוע בי.

כב' השופטת: ולגבי עופר?

ת. לגבי עופר חששתי, תמיד חששתי.⁵⁹

ובהמשך כשהתובע מקשה ושואל את אלון מדוע לא פנתה למשטרה והעדיפה לגנוב מלקוחות הבנק, היא משיבה: "כי פחדתי שאם הוא לא ישלם להם את זה יהרגו אותי".⁶⁰ הניתוח התרבותי המוצע לסיפורה של אלון מתמקד בשאלה כיצד השפיעה אתיקה של דאגה על החלטותיה לגנוב את כספי הבנק.⁶¹ במילים אחרות, הזרם התרבותי מבקש להתמודד עם שאלת הרציונליות של אלון. בית המשפט המחוזי, שנלכד ברשתו של השיח הליברלי, מדגיש בהכרעת דינו את חוסר הרציונליות של אלון בהמשיכה לגנוב למען אחיה

57 ראו CAROL GILLIGAN, IN A DIFFERENT VOICE: PSYCHOLOGICAL THEORY AND WOMEN'S DEVELOPMENT 100 (1982).

58 קרול רוז (Carol Rose) טוענת ש"הקול הנשי" מפרש רציונליות כשיתוף פעולה עם הזולת ושימור מערכות יחסים. ראו Carol M. Rose, *Women and Property: Gaining and Losing Ground*, in PROPERTY AND PERSUASION: ESSAYS ON THE HISTORY, THEORY AND RHETORIC OF OWNERSHIP 233, 236 (1994). בהשראת אתיקת הדאגה מבקשת גם רות זפרן להטמיע "שיח יחסים" התופס שיפוט מוסרי כרגיש לצורכי האחר. זפרן מבקשת ליישם את אתיקת הדאגה מבלי לשמר את ייחוסה הנשי ולהשתמש בה כרעיון הומני-כללי בהקשר המשפחתי. ראו רות זפרן "שיח היחסים כתשתית להכרעה בסוגיות מתחום המשפחה: מספר הערות על דאגה וצדק" משפטים על אהבה 605 (ארנה בן-נפתלי וחנה נוה עורכות, 2005).

59 ראו עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 59 לפרוטוקול הדיון מיום 6.1.2003 (ההדגשות הוספו).

60 שם, בעמ' 65 (ההדגשה הוספה).

61 על פני הדברים אפשר שהתנהלותה של אלון משקפת אדישות קיצונית לזולת, קרי לקוחות הבנק, ולאוו דווקא דאגה לזולת. בעיה דומה התעוררה בהקשר של נשים מוכות שרצחו את בעליהן במקום לפרק את התא המשפחתי. עדויות מומחים שהתבססו על טענותיהן של הפמיניסטיות התרבותיות חשפו את רציונליות הפעולה של נשים אלה אשר ייחסו חשיבות רבה לשימור התא המשפחתי גם במחיר של רצח הבעל. יש בעדויות אלה כדי לשפוך אור חדש גם על האדישות הלכאורית של אלון ללקוחות הבנק. ראו בילסקי "נשים מוכות", לעיל ה"ש 8, בעמ' 37.

במקום לפנות לרשויות ולדווח על ההיסחטות של האח.⁶² הוא מסרב להכיר ב"האני המורחב" של אלון או בהתמכרותה לאח:

וכיצד דבריה הנדחים של עדה [...] כי זו "כרוניקה של טרגדיה בלתי נמנעת?" ומה אותה "התמכרות" נטענת כביכול לאח? וכיצד אמירה של "התמכרות" – לערכים מעוותים? ואיזו "התחייבות מוסרית" (!) נטענת מפיה? נלוזה; בערכים הפוכים; בגניבות על לוואי פשע רב, כאשר מאזן האימה האישי והכספי בבנק – ברור לה; כאשר מודעת היא לקשיי נזילות הבנק בחודשים האחרונים.⁶³

אנו רואים אפוא שבית המשפט מתקשה לעמוד על טיבה של אותה "התחייבות מוסרית" המשקפת אתיקה של דאגה לאח, והוא מבכר את סיפור "היעדר הרציונליות" של אלון. סיפור "היעדר הרציונליות" של אלון מובנה לפי ההנחות הליברליות המסורתיות בדבר אוטונומיית הפרט. הניתוח התרבותי, לעומתו, מבקש להמיר את "הקול הגברי", התופס רציונליות במונחי מקסום תועלת אישית, ב"קול נשי", המפרש רציונליות כהעדפה של שיתוף פעולה והמשך קשר.⁶⁴ אתיקה של דאגה איננה מדברת בשם קיומו של פתרון אחד שכל אדם רציונלי יכול להסכים עימו אלא מתארת את ההתלבטות ואת היות ההכרעה תלוית-נסיבות.⁶⁵ קולה הנשי של אלון, המייחס חשיבות עילאית ליחסים, תובע המשכיות ומתרכז בקשר אנושי, ותפיסת המוסר הנשית שלה, שמדגישה אחריות ומתמקדת בהבנת מערכות יחסים, באים לידי ביטוי ביתר שאת בדבריה אלה:

ש. מי קיבל ממך את הצ'קים? רוב הזמן אחי. [...] בשנה האחרונה האנשים עצמם הגיעו אלי לסניף. [...] הם באו לקחת את הצ'קים [...] כי אני הייתי

62 ליאורה בילסקי מציינת שהנקודה הקשה ביותר אולי להבנה בדיון המשפטי הליברלי היא החשיבות שנושאים מייחסות לקשר עצמו למרות הכאב והסכנה שהן נחשפות להם (ראו שם, בעמ' 29–31).

63 ראו גזר הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, פס' ז. פסק הדין של בית המשפט המחוזי נכתב בידי השופטת עדנה קפלן-הגלר כדנה יחידה. קפלן-הגלר ידועה בסגנון כתיבתה הייחודי ויוצא הדופן, המשווה לפסקי דינה מעמד של שיר או פואמה. אותיר לקורא/ת להעריך את מידת מוצלחותו, רציותו ובהירותו של סגנון זה. על סגנונה הייחודי של השופטת ראו אסתי אהרונוביץ "השופטת עדנה קפלן-הגלר מסכמת קדנציה סוערת עם חוה יערי ואתי אלון" הארץ – כללי (17.4.2009) bit.ly/2Zq7NLC; הילה קובר "השופטת שזכתה לעדנה" nrg (15.2.2009) bit.ly/2GuPTPb.

64 הפמיניזם הרדיקלי מבקר את ניסיונותיו של הפמיניזם התרבותי לצקת תכנים חדשים למושגים "אוטונומיה" ו"רציונליות". הניסיון להציג "קול אחר" נשי משקף, לשיטתן של הפמיניסטיות הרדיקליות, קול של קורבנות שהפנימו את ערכי החברה הפטריארכלית עד שהן אינן מסוגלות להכיר בקורבנותן. ראו 51 CATHARINE A. MACKINNON, TOWARD A FEMINIST THEORY OF THE STATE (1989). ג'ואן ויליאמס (Joan Williams) רואה בערכי הנשיות שמציג הפמיניזם התרבותי גלגול מודרני של ייצוגים שליליים נגד נשים שנועדו למעשה להגבילן. ראו Joan C. Williams, *Deconstructing Gender*, 87 MICH. L. REV. 797, 806–807 (1989).

65 לדיון מרענן במושג "אוטונומיה" מנקודת מבט פמיניסטית ראו Jennifer Nedelsky, *Reconceiving Autonomy: Sources, Thoughts and Possibilities*, 1 YALE J. L. & FEMINISM 7, 7–13 (1989).

אחראית על אחי. אז לפעמים אמרתי להם בטלפון שאני אחראית על החובות

של אחי ולפעמים באו לקחת צ'קים או כסף אחרי שתיאמו איתי מראש.⁶⁶

מדבריה של אלון עולה שתפיסת המוסר הנשית שלה ואתיקת הדאגה שהיא אימצה מיצבו אותה כמי שאחראית על חובותיו של אחיה הן בעיני עצמה והן בעיני הנושים של האח. הימנעותו של בית המשפט המחוזי מלהכיר באתיקת הדאגה של אלון וסירובו לראות בה מי שתופסת פגיעה באח כפגיעה בה עצמה שללו מאלון, הלכה למעשה, את הגנת הכורח. הגנה זו נועדה להעניק פטור אישי מאחריות פלילית למי שהיה נתון לאיומים במישרין. היות שהאיומים (לכאורה) הופנו כלפי האח, נשללה מאלון האפשרות לטעון להגנת הכורח, והיא אכן לא טענה במהלך המשפט שהתנהל נגדה שהיא עומדת בתנאי הגנה זו. גם בסיפור הקורבני של אלון, המחויבת לשרת את אחיה משחר ילדותה, נמנע בית המשפט המחוזי מלהכיר וגרס שאלון נהגה בחוסר סבירות כשלא פנתה למשטרה.⁶⁷

הקריאה הראשונה למשפט של אלון ניסתה להתמודד עם הדיכטומיה הליברלית המקובלת במשפט הפלילי בין קורבן לסוכן חופשי ולערער עליה באמצעות שני סיפורים חלופיים – הסיפור הרדיקלי והסיפור התרבותי.⁶⁸ על אף ניסיונותיהם של שני הסיפורים לערער על הדיכטומיה קורבן-סוכן חופשי, אין הם דוחים את המבנה הדיכטומי כשלעצמו אלא מנסים לערער על מיקומה של אלון בפרויציה של סוכן חופשי. על פי שני הסיפורים, אלון איננה היוזמת של פשעה אלא מגיבה למציאות שנכפתה עליה. הסיפור הרדיקלי מדגיש את קורבנותה של אלון (לצד הפנים האוטונומיים בחייה), ואילו הסיפור התרבותי ממשג את האוטונומיה שלה אחרת ומגדירה בהמשך ל"אחר" האח.⁶⁹ שתי מסגרות הדיון – הרדיקלית והתרבותית – יוצאות מתוך הפטריארך ומבקשות לערער על ההבחנה בין הספרה הפרטית לציבורית. המסגרת הרדיקלית מבקשת לערער על ההבחנה בין הספרה הפרטית לציבורית באמצעות הסיסמה המוכרת "האישי הוא פוליטי",⁷⁰ כשהיא עושה פוליטיזציה לקורבנותה של אלון ומכניסה אותה לסדר היום הציבורי. המסגרת התרבותית מערערת אף היא על ההבחנה בין פרטי לציבורי, אולם בכיוון ההפוך – היא מבקשת "לביית" את פשעה הציבוריים של אלון ולעצבם באמצעות אתיקה נשית.

66 הכרעת הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 22 (ההדגשות הוספו).

67 גזר הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 13.

68 לדיון ביקורתי בנושא החלוקה הדיכטומית קורבן/סוכן אוטונומי במשפט הפלילי וחוסר התאמתה לנשים ראו Elizabeth M. Schneider, *Feminism and False Dichotomy of Victimization and Agency*, 38 N.Y.L. SCH. L. REV. 387 (1993).

69 אחת הביקורות המושמעות גם על מסגרת הדיון הרדיקלי וגם על מסורת הדיון התרבותי מתמקדת באפשרות שהן מנציחות את מעמדן הנחות של נשים. הטענה היא שבין שנמקם נאשמות בפרויציה הקורבנית ובין שנגדיר את מרחב האוטונומיה שלהן אחרת אנו מסתכנים בהענקת הגנות מיוחדות לנשים שינוצלו למטרות זרות וינציחו את מעמדן הנחות של הנשים. לדיון במתח שיוצרות הגנות תלויות-מגדר בין טובת הנאשמת הספציפית ובין טובת ציבור הנשים בכללותו ראו Donald Nicolson, *What the Law Giveth, It also Taketh Away: Female-Specific Defenses to Criminal Liability*, in FEMINIST PERSPECTIVES ON CRIMINAL LAW 159 (Donald Nicolson & Lois Bibbings eds., 2000).

70 Catharine A. MacKinnon, *Toward Feminist Jurisprudence* 34 STAN. L. REV. 703 (1982).

בית המשפט המחוזי דוחה בהכרעת דינו את הסבריה של אלון למעשיה ורואה בהם לא רלוונטיים או לא סבירים :

מהו אותו שמוש בקוד משפחתי, בערכים מעוותים, בהליכה אחר אח לפשע, תרתי משמע ?

כיצד יכול טעון אשר כזה לעמוד בכלל ובפרט למי אשר לא הוכחו ספורי האח לה מפיו?⁷¹

הן ההסברים שניסו למקם את מעשיה של אלון בהקשר של מבנים חברתיים פטריארכליים לא שוויוניים ומקרבנים והן ההסברים שניסו לשוות לסיפורה קול נשי נדחו.⁷² בית המשפט המחוזי העדיף להבנות את דמותה של אלון במונחי אוטונומיה ורציונליות – הבניה שהביאה לידי ניתוח שיפוטי נטול פרספקטיבה מגדרית שהייתה לו השפעה ברורה על ענישתה של אלון. משהובנה התנהגותה של אלון במונחים של אוטונומיה ורציונליות, היה מוצדק למצות עימה את הדין ולהשית עליה עונש חמור.

בחירה היתה לה. ובחירה ברע.

“אני לא חושבת שבן אדם הכי ישר שיש בעולם היה יכול לעבור את מה שאני עברתי ולא להגיע למצב הזה שאני נמצאת בו היום”. בדחיתם. באמירה כי קבלתם – משמעה היפוך בסיס ערכים נכונים, בחברה מתוקנת. בפריצת גדרות, בהעדפות פסולות, בהוקעתן.⁷³

בקביעותו אלה אימץ בית המשפט המחוזי את מודל הבחירה הליברלי, מיקם את אלון כסוכנת חופשית וקבע ש“בחרה ברע”. בית המשפט התקשה להבין את ההיגיון הטמון בפעילותה העבריינית של אלון מפני שהוא דחה את מנגנוני השליטה הגבריים והמבנים החברתיים הפטריארכליים, כמו גם את אתיקת המוסר האחרת, שהשפיעו על התנהגותה.⁷⁴

71 גזר הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, פס' ז.

72 בחינה משווה של פסק הדין בעניינו של האח עופר מקסימוב מעלה ששם דווקא הכיר בית המשפט במבנים החברתיים המקרבנים שמתוכם פעלה אלון, בקובעו: “בעיני מצטיירת אתי אלון כקורבן של אהבתה, מסירותה, דאגתה לאחיה [...] שחובתה כלפיו איננה רק רגשית (ככל אחות), אלא גם פרי מנטליות וחינוך על חלוקת התפקידים במשפחה”, וראו ת"פ (מחוזי ת"א) 40217/02 מדינת ישראל נ' מקסימוב, 53 (פורסם בנבו, 8.2.2004).

73 גזר הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, פס' ח.

74 לכאורה ניתן לטעון שהידרשות לפרספקטיבה מגדרית במשפטה של אלון הייתה מערערת את היסודות שעליהם מושתת המשפט הפלילי – עקרון שוויון הנאשמים בפני החוק ואלמנט הוודאות. אולם נדמה שטענה זו לוקה במידה רבה בפסול שהיא יוצאת נגדו, שהרי בכל זאת נבחר מודל מסוים – מודל הבחירה של הסוכן האוטונומי – בהקשר של המשפט הפלילי, והשאלה שצריכה להישאל היא מדוע נבחר דווקא מודל זה ואיזו קבוצת נאשמים הוא משרת. אף על פי שנכון הוא שלא כל קורבן הופך למקרבן, אימוצו של מודל בחירה אוטונומית מלכתחילה, ללא היודקקות לפרספקטיבה מגדרית, משרת בסופו של דבר את ההגמוניה הגברית והדומינציה הפטריארכלית.

ב. קריאה שנייה: אלון כ"אישה רעה"

קראון: [...]

פי אין דָּבָר מְזִיק יוֹתֵר מֵהַפְּקָרוֹת,
היא מְחַסְלֵת מְדִינוֹת, היא מְמִיטָה
חֶרֶבֶן עַל מְשֻׁפְחוֹת, וּבְגִלְלָה צָבָא
נִשְׁפָּר וְנָס בְּקֶרֶב; הֵן אֵת הַמְצָלִיחִים
מֵה שְׂמֵצִיל הוּא בְּעֶקֶר הַצִּיָּתוֹת.
לְכֵן עָלִינוּ לְהִגֵּן עַל הַמְשָׁטָר,
וְלֹא לְתֵת לְשׁוֹם אִשָּׁה לְהִתְגַּבֵּר.
מוֹטָב לְהִפְנֹעַ לְגֵבֶר, אִם צָרִיךְ,
אֲךְ אַל יִגִּידוּ שְׂשׁוּלְטוֹת בְּנוֹ נְשִׁים (639–680) [ההדגשות הוספו].

שורות אלה, מתוך האפיסודיון השלישי ב"אנטיגונה", מתארות את ההתגברות של אנטיגונה על צו המלך כעלבון הגדול ביותר בעיני קראון, כאמרת דמוקריטוס: "אין לגבר השפלה גדולה מלהיות כפוף לאשה"⁷⁵. לאורך כל המחזה מסרב קראון להכיר בהתנגדותה של אנטיגונה ("זו שנולדה להתנגד"), ואף גוער בהיימון, בנו, על היותו בעל "אפי כְּרוֹכִי, נִסְחָב אַחֲרֵי אִשָּׁה!" (746).

הקריאה השנייה למשפטה של אלון נשענת במידה רבה על הרעיון המופיע בדבריו של קראון שלפיו אישה לא תשתלט עליו. לפי הנחת המוצא של הקריאה השנייה, אין לאפשר לאישה – בין שזו אנטיגונה ובין שזו אלון – לקרוא תיגר על הסדר הציבורי ולהפר אותו. לפיכך אישה המתנהלת באורח גברי ומערערת את הסדר הציבורי צפויה לעונשים כבדים. בניגוד לקריאה הראשונה, הקריאה השנייה איננה מניחה שהמשפט של אלון, לרבות הכרעת הדין וגזר הדין של בית המשפט בעניינה, הם נטולי פרספקטיבה מגדרית. אולם העמדה הניצבת בבסיס הקריאה השנייה היא שפרספקטיבה מגדרית זו, הנשענת על תפיסות עולם סטראוטיפיות, גויסה לטובת ההגמוניה הגברית ופעלה לרעת אלון. כדי להיטיב להבין עמדה זו, ובטרם אפנה להסבירה ולהדגימה, ברצוני לסקור בקצרה את התאוריות הקלאסיות הנוגעות לפשיעה נשית.

במשך שנים רבות לא הייתה פשיעה נשית מושא למחקר אקדמי נרחב. יש להניח שהסיבה המרכזית לכך נעוצה במעורבותן הזניחה יחסית של נשים בפשיעה. שיעור הנשים המעורבות בפעילות עבריינית היה נמוך לאין שיעור משיעור הגברים המעורבים בפלילים, ועל כן העניין האקדמי בהן פחת במידה ניכרת.⁷⁶ כמו כן המעורבות השולית של נשים בפעילות עבריינית הערימה קושי מתודולוגי אמיתי לגזור מסקנות נחרצות ממספר מצומצם של מקרים. סיבה נוספת לכך שפשיעה נשית משכה תשומת לב פחותה מפשיעה גברית

75 ראו מבחר אמרות דמוקריטוס בנספח טרגדיה "אנטיגונה" (סופוקלס, לעיל ה"ש 2, בעמ' 146).

76 ראו Thomas J. Durant, Jr., *The Changing Complexion of Female Crimes: A Sex and Race Comparison, 1960–1990*, in FEMALE CRIMINALITY – THE STATE OF THE ART 43, 46 (Concetta. C. Culliver ed., 1993).

נעוצה בטבעם של הפשעים שביצעו נשים. נהוג לקטלג פשעים אלה ככאלו שהקורבן המרכזי שלהם הוא העבריין עצמו ולא הציבור בכללותו. במילים אחרות, בשל מאפייניה הייחודיים (אינדיווידואליסטית יותר, חמורה פחות, נעדרת ממד של רצידיביזם) לא הייתה פשיעה נשית איום על הסדר הציבורי.⁷⁷

קרימינולוגים, דוגמת לומברוזו (Lombroso) ופררו (Ferraro), שנדרשו לסוגיה של פשיעה נשית באמצע המאה התשע-עשרה, הסבירו את התופעה של פשיעה נשית על בסיס מאפיינים פיזיים ופסיכולוגיים של נשים. טענתם הבסיסית הייתה כי מאפייניהן הפיזיים (קטנות ממדים) והפסיכולוגיים (פסיביות) של נשים מקטינים את הסבירות שהן תאזרנה אומץ לעבור על החוק. פועל יוצא של הנחה זו הוא שנשים הנקלעות בכל זאת למעגל הפשע יסווגו ככאלה הסובלות מפתולוגיה ביולוגית או פסיכולוגית כלשהי.⁷⁸ גם הקרימינולוגים קואי, קואי וסלטר (Cowie, Cowie & Slater), שפרסמו את עבודותיהם בשנות השישים של המאה העשרים, הסבירו את התופעה קטנת ההיקף של פשיעה נשית באמצעות המאפיינים הביולוגיים והפסיכולוגיים של נשים.⁷⁹ בין ההסברים הביולוגיים לפשיעה נשית ניתן למצוא הסברים המתמקדים בפגמים גנטיים מולדים (דוגמת אפילפסיה) בנשים, הסברים העוסקים במאפיינים פיזיולוגיים (דוגמת מגושמות יתר) של נשים והסברים המתעכבים על שלב המחזור החודשי של האישה עובר לפעילות העבריינית. לעומת זאת ההסברים הפסיכולוגיים למעורבותן המצומצמת של נשים בפלילים התבססו רובם ככולם על הנחות אוניברסליות בדבר פסיביות האישה⁸⁰ או על תכונות אישיות ה"טבעיות" של נשים המונעות את גילוי דבר העבירה.⁸¹ הקרימינולוג פולק (Pollak) טען שנשים מבצעות בפועל עבירות בשיעור דומה לזה של גברים, אלא שהתנהגותן הקרימינלית אינה נחשפת בשל תכונות אופי ייחודיות הטבועות בהן, כגון ערמומיות, רמייה ומניפולטיביות.⁸² תכונות אופי אלה קשורות, לטענת פולק, למבנה ולבעיות הפיזיולוגיות של נשים המאלצות אותן להסתיר תופעות גופניות כגון מחזור, היריון, בלות וכדומה. עוד טען פולק שתפקידיהן המסורתיים

77 על מאפייניה הסוציולוגיים של פשיעה נשית ראו CAROL SMART, WOMEN, CRIME AND CRIMINOLOGY: A FEMINIST CRITIQUE 1–27 (1976).

78 .CESARE LOMBROSO & WILLIAM FERRERO, THE FEMALE OFFENDER (1895)

79 .JOHN COWIE, VALERIE COWIE & ELIOT SLATER, DELINQUENCY IN GIRLS (1968)

80 אוטו פולק (Otto Pollak) מראה במחקרו כיצד הפסיביות של נשים גרמה להן לאייש תפקיד של משדלות (במובחן ממצעות) לדבר עבירה. ראו OTTO POLLAK, THE CRIMINALITY OF WOMEN (1950).

81 ראו שם. לסקירת ההסברים הביולוגיים והפסיכולוגיים הקלאסיים לעבריינות נשים ראו Dorie Klein, *The Etiology of Female Crime: A Review of the Literature*, in WOMEN, CRIME, & JUSTICE 70, 70–105 (Susan K. Dantesman & Frank R. Scarpitti eds., 1980).

82 ראו POLLAK, לעיל ה"ש 80. סביר להניח שטענתו של פולק בדבר אופיים החבוי או הנסתר של פשעי נשים מוגזמת בשל העובדה שעבירות מין או אלימות במשפחה שבוצעו בידי גברים נחשבו במשך עשורים רבים לפשעים לא מדווחים.

של הנשים ועיסוקן בעבודות בית ובגידול ילדים אפשרו להן לבצע פשעים מבלי שיתגלו דוגמת רצח באמצעות הרעלה או הפלה.⁸³

ההסברים הביולוגיים-פסיכולוגיים לעבריינות נשית מעמידים במרכזם את האישה העבריינית כפרט מבלי לבחון את הנושא של פשיעת נשים במסגרת רחבה ומבלי לעמוד על הקשר בין גורמים חברתיים, היסטוריים וכלכליים ובין פשיעת נשים. על רקע ההסברים הביולוגיים-פסיכולוגיים לעבריינות נשים החלו להתפתח תאוריות סוציולוגיות שהתמקדו בהסברים חברתיים ומגדריים לעבריינות נשית. תהליכי הסוציאליזציה של נשים ותפקידן בחברה שימשו אבן יסוד להבנת התופעה של עבריינות נשים לפי תאוריות אלה. טענתם המרכזית של חסידי הגישה הסוציולוגית לעבריינות נשים הייתה כי בתהליך ההקרות של נערות קיימת הכוונה לצייתנות, סבילות, המעטה בתוקפנות, הימנעות מפשיעה והקרות לקונפורמיות. נערים, לעומתן, חונכו חינוך מסורתי, להיות אקטיביים, אגרסיביים, עצמאיים ונוטלי סיכונים. לאור זאת הסבירות שנשים תהיינה מעורבות בפעילות עבריינית פחותה במידה ניכרת מן הסבירות שגברים יהיו מעורבים בפעילות פלילית.⁸⁴

יוצא אפוא שהן לפי הגישה הביולוגית-פסיכולוגית והן לפי הגישה הסוציולוגית, התנהלות עבריינית נותרה בעיקרה דפוס התנהגות גברי. מצוידים בתובנה זו נדרשו התאורטיקנים השונים להתמודד עם מיעוט הנשים שסרחו, ולמרות כל הנאמר לעיל היו מעורבות בפלילים. הכיצד יוכלו להסביר את התנהגותן יוצאת הדופן והלא משקפת? הטענה הקלאסית בהקשר זה היא שהצירוף "נשים עברייניות" הוא בבחינת אוקסימורון הניתן לפיצוח בשני אופנים – או שמדובר בנשים שנשיותן מוטלת בספק, ועל כן הן מכונות בספרות "נשים רעות" (Bad Women), או שמדובר בנשים שהן אינן עברייניות על אף מעורבותן בפלילים, ועל כן הן מכונות בספרות "נשים משוגעות" (Mad Women).⁸⁵

הטלת ספק בנשיותן של הנשים העברייניות או לחלופין בבריאותן הנפשית נבעה לא רק מעצם הסתבכותן בפלילים כי אם גם מטיב העבירות שהן ביצעו. בספרות הקרימינולוגית

83 הקרימינולוג הקלאסי לומברוזו (Lombroso) טען שנשים ממעטות לבצע פשעים, אולם כשהן משתתפות בביצוע מעשה עבירה הן עושות זאת בצורה ה"ליידית" ביותר (lady like). ראו Klein, לעיל ה"ש 81, בעמ' 75–80.

84 הופמן-בוסטמנט (Hoffman-Bustamante) הצביע על תהליכי הסוציאליזציה של נשים וחינוכן לקונפורמיות כגורמים המסבירים מדוע נשים נמצאו נכונות יותר מגברים כאשר נתקלו ברשויות האכיפה. ראו SMART, לעיל ה"ש 77, בעמ' 66–70.

85 על החלוקה של נשים עברייניות ל"נשים רעות" ול"נשים משוגעות" ראו Nicolson, לעיל ה"ש 69, בעמ' 172. עם העלייה בשיעור הנשים המעורבות בפלילים בכלל ובעבירות שסווגו מסורתית כגבריות בפרט, גבר העניין המחקרי בשאלת הקשר שבין פשיעת נשים ובין "שחרור האישה". החלו נשמעות טענות שהתנועה לשחרור האישה הביאה להתפרקותן של נשים מהתנהגות קונפורמית והימנעות מפשיעה, כמו גם להפיכתן ל"גבריות" יותר. מחקרים שבחנו את הקשר בין פשיעת נשים לשחרור האישה לא מצאו אישור אמפירי לטענה שנשים "משוחררות" נוטות להסתכן יותר בפלילים. נהפוך הוא – ממצאים אמפיריים הראו שמרבית הנשים העברייניות נמנות עם שכבות מצוקה שהישגי התנועה לשחרור האישה אינם נחלתן. נטען שלא שיעורי העבריינות של נשים בעקבות שחרור האישה השתנו כי אם הדימוי של נשים עברייניות בעיני המערכת השיפוטית, אשר הצדיק החמרה בעונשיהן של נשים. ראו SMART, שם, בעמ' 70–76; SUSAN K. DATESMAN & FRANK R. SCARPITTI, WOMEN, CRIME, & JUSTICE ; 355–376 (Susan K. Datesman & Frank R. Scarpitti eds., 1980).

הקלאסית אנו מוצאים מתאם בין סוגים שונים של עבירות ובין הזהות המגדרית של מבצען. למשל, עבירות רכוש למיניהן היו, ברגיל, נחלתם של הגברים.⁸⁶ פולק נהג לכנות פשעים בעלי מניע כלכלי (דוגמת שוד או גנבה) "פשעים גבריים".⁸⁷

לקטלוגן של נשים עברייניות במבנה דיכוטומי פשטני ("נשים רעות" או "נשים משוגעות") הייתה השלכה ברורה על מרכיב הענישה. נשים שסווגו כנשים משוגעות זכו לעונשים מקילים, שכן אלמנט ההרתעה נחלש בעניינן, והן נתפסו כמי שפועלות מתוך טירוף. לעומת זאת נשים רעות (דוגמת לסביות, זונות או פעילות פוליטיות) נאלצו להתמודד עם ענישה מחמירה שהיה בה כדי לבטא לא רק את הסלידה של החברה ממעשה העבירה עצמו כי אם גם את הסלידה של החברה ממי שמורדת בנשיותה.⁸⁸ בין שהנשים סווגו כמשוגעות ובין שסווגו כרעות, היה בכך כדי לחזק תפיסות עולם סטראוטיפיות באשר לנשים (איי-ציבותן הנפשית של נשים, למשל) ולהנציח את חלוקת התפקידים המגדרית המסורתית (העמדה שלפיה הופעתן של נשים תיתכן אך ורק במסגרת תא משפחתי הטרונומטיבי למשל).

על רקע דברים אלה הקריאה השנייה מתיימרת להסביר ולבקר את הכרעת דינה וגור דינה של אלון באמצעות המודל הדיכוטומי שהוצג. לפי המודל הדיכוטומי לעבריינות נשים, ניתן לסווג את אלון כאישה רעה או כאישה משוגעת. משלא עמדה בפני בית המשפט המחוזי האפשרות לקטלג את אלון כאישה משוגעת, לא נותר לו אלא לסווגה כאישה רעה.⁸⁹ סיווג זה הביא, לטענתי, להחמרה בעונשה, כך שנקבע בסופו של דבר על שבע-עשרה שנות מאסר.⁹⁰

לאורך כל שלבי המשפט הובנתה דמותה של אלון כדמות רעה ומניפולטיבית, שלא לומר דמונית, כזו שאינה בוחלת באמצעים על מנת להשיג את מטרתיה. טענתי המרכזית בהקשר זה היא שהבנייתה של אלון כדמות רעה התאפשרה באמצעות שימוש בתפיסות עולם סטראוטיפיות באשר לנשים שהביאו להחמרה בעונשה. בטרם אעמוד על המשמעויות מרחיקות הלכת של ההבניה האמורה, נדרשת אני תחילה להתחקות אחר אופן הבנייתה של אלון כדמות שטנית. כיצד עיצב בית המשפט המחוזי, ובעקבותיו גם בית המשפט העליון, את דמותה של אלון כדמות רעה? ומה היו הצידוקים המרכזיים לכך? אלה הן השאלות המרכזיות שיעמדו במוקד דיוננו.

אתי אלון מתגלה במשפט כמי שחושפת את כישלונם של מוסדות המדינה בשלמותן. היא מצליחה להערים על הבנק למסחר ועל בנק ישראל במשך חמש שנים ולגנוב כרבע מיליארד ש"ח מבלי לעורר חשד. היא מצביעה על אוזלת ידם של מוסדות המדינה כשהיא

86 מעורבות נשים בעבירות רכוש באה לידי ביטוי, על פי רוב, בגנבת מזון או בגדים מחנויות (Shoplifting) – מעשים שנגעו לתפקידן המגדרי של נשים בבית (ראו SMART, לעיל ה"ש 77).

87 Klein, לעיל ה"ש 81, בעמ' 93–96.

88 Nicolson, לעיל ה"ש 69, בעמ' 172. נטען שכשנשים מבצעות פשעים גבריים הן נענשות בחומרה רבה מזו שבה נענשים גברים. ראו למשל רימלט "כאשר נשים נעשות אלימות", לעיל ה"ש 9, בעמ' 306–307.

89 לדיון ביקורתי במודל הדיכוטומי 'נשים רעות'//נשים משוגעות', ראו ANNE WORRALL, OFFENDING WOMEN: FEMALE LAWBREAKERS AND THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM 31–52 (1990).

90 על חומרת עונשה של אלון ראו אורן גול-אייל "ההתמכרות של המדינה לכליאה" בלוג המרצים למשפטים באוניברסיטת חיפה (21.2.2016). bit.ly/2XypoPs

חושפת את המערכת הבנקאית במערומיה ומביאה לקריסתו של בנק בישראל. השופטת קפלן-הגלר היטיבה לבטא את אותו כשל מוסדי בגזר דינה:

היכן היו שלטונות הבנק? היכן היה הפיקוח הפנימי בבנק? כיצד התאפשר להן פעולותיה של הנאשמת? ההלוואות הפיקטיביות? הרישומים הכוזבים? הצ'קים הבנקאיים המזוייפים [...] כיצד טחו עיניהם מראות? כיצד לא בדקו חמש שנים פנימה בבנק? כיצד לא נקטו באמצעי זהירות? כיצד קרס לו בנק למסחר בפעולותיה של נאשמת פנימה ואין פוצה פה ומצפצף כל העת, כדי בזיון וקצף.⁹¹

בית המשפט המחוזי מזדעק נוכח ההפקרות שהביאה לחיסולו של הבנק למסחר, ובדומה לקראון הוא מבכה את השתלטותה של אישה ואת חתירתה תחת הסדר הקיים:

בדברי תמם, איש בקורת בנק ישראל כי לא היו חשדות לפלילין עובר לבדיקה [...].

אל מלך ערום, המופשט מבגדיו ואין איש מצביע, חוקר, דורש. אל הפקרות; אל אישה – הלא ישר בעיניה תעשה, בכספי בנק ולקוחותיו. והבנק – כסומא; והבנק – בגידולה של נאשמת, עד לתפקידה האחרון, סגנית מנהלת השקעות; כדי בזיון וקצף.

כדי מה הטעון בדיקה וחקירה; כדי מה הטעון בקורת; כדי מה הצריך לו למסקנות ודרישות פני עבר ודרכי מניעה צופות פני עתיד. אל שבר וריק בבנק; לקוחותי; על רשת שקרית, פיקטיבית.

אל כלום המכוסה בדפי מחשב. אל קופסאות ריקות, מורקות מתוכן; אל פרימת סריגת השוא – בגלוי הפלילי

על ציר פשע – המתאפשר בקלות כל תאומן; אל ציר פשע, בגניבת 250 מליון שקל מבנק(!); גניבות אשר רק צריך היה להקיש בקופסאות – וקלונן היה מציץ לו במלוא כעורו.

אל גניבה מאורגנת, על לוואי פשעים לה. על קריסת מערכת, בנק מסחר לישראל.⁹²

עבריינותה של אלון, אשר חושפת את כישלונם של מוסדות המדינה, ממקמת אותה מטבע הדברים בפוזיציה הקוראת תיגר על הסדר הציבורי הקיים.⁹³ היות שלפי החלוקה הקלאסית

91 גזר הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, פס' יד.

92 הכרעת הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 68.

93 קריאת התיגר על הסדר הציבורי הקיים מתעצמת שבעתיים בהקשר של נסיבות המעילה של אלון. אלון נקלעה למאבק בין שתי מערכות כלכליות – המערכת הפיננסית ומערכת ההימורים, אשר ההבחנה ביניהן אקוטית לכינונה של מערכת בנקאית לגיטימית. ערעור ההבחנה בין שתי המערכות הכלכליות בהקשר של אלון, אשר מתבטא בקריסת הבנק, אינו מפר רק את הסדר הציבורי נקודתית אלא עלול להתפרש גם כקריאת תיגר על הלגיטימיות של המערכת הפיננסית בכללותה. על יסודניותה של ההבחנה בין שתי המערכות הכלכליות בכתובה על קפיטליזם ראו למשל: ROY KREITNER, CALCULATING PROMISES: THE EMERGENCE OF MODERN AMERICAN CONTRACT DOCTRINE 97–105 (2007).

נחלש המרחב הציבורי על-ידי הדומינציה הגברית, הרי שבאמצעות קריאת התיגר על הסדר הציבורי הקיים מערערת אלון גם על הסדר הגברי.⁹⁴ בעיקר נכון הדבר כשמדובר בהפרת סדרם של מוסדות פיננסיים המזוהים עוד יותר עם סדר גברי המאופיין כהייררכי, כוחני ותחרותי.⁹⁵ מסגרת דיון מגדרית, המשוקעת בתפיסות עולם סטראוטיפיות, תבקש להעניש בחומרה את מי שמעוזה לערער על הסדר הציבורי (הגברי) הקיים מחד גיסא, וכדי להקטין את ממדי הכישלון המוסדי, להציגה כפושעת אולטרה-מתוחכמת מאידך גיסא. ואכן, אנו עדים למאמציו של בית המשפט, הן בערכאה ראשונה והן בערכאת ערעור, להעצים ולהאדיר את מידת התחכום והמניפולטיביות של אלון.

מעילתה של אלון התבצעה בכמה דרכים עיקריות: משיכת מזומן מחשבון לקוח ללא ידיעתו, הנפקת המחאה בנקאית שנרשמה על חשבון לקוח ונפרעה בשוק האפור בידי האח והעמדת הלוואות פיקטיביות ללקוחות.⁹⁶ העמדת הלוואות פיקטיביות משמעותה פתיחת חשבון מקביל לכל לקוח שהועמדה לו הלוואה כזו, העמדת הלוואה באמצעות חתימה על מסמכי הלוואה והשגת חתימה שנייה של מורשה חתימה בבנק אגב הצגת מצג שווה באשר לייעוד חתימתו. כמו כן אלון נהגה לפצל את סכומי הגנבה כדי שהסכום הכספי בהמחאות שהוציאה לא יחצה את הרף הקבוע בחוק איסור הלבנת הון, והיא ביצעה פעולות במחשבי הבנק שמנעו מהלקוחות לקבל דואר שעלול לחשוף את דבר המעילה.⁹⁷ אף על פי שאלון ביצעה שורה של פעולות מורכבות שתבעו ממנה היכרות מעמיקה עם המערכת הבנקאית, תמרון בין גורמים שונים במערכת ותכנון מוקדם של כמה צעדים קדימה, מדובר בסגנית מנהלת מחלקה בבנק שהיו ברשותה הידע והיכולת לפעול מתוקף תחום עיסוקה, ולפיכך מידת תחכומה פוחתת.⁹⁸ יתרה מכך, מן הערויות במשפט עולה שמשך זמן הפעולות שנדרשו לצורך ביצוע המעילה היה קצר – עובדה שיש בה כדי להעיד על פשטותן היחסית. כך למשל העידה אלון עצמה על משך הזמן שנדרש לביצוע פעולות המעילה:

ובשאלה החוזרת: "לעניין הבעיה של הזמן שלך – תסבירי לי איך יכולת גם לנהל ולעבוד בשגרה בבנק, ובמקביל לנהל מערכת של גניבה ממאות חשבונות ולקוחות"? [...]

- 94 על ניכוסה של הספרה הציבורית למין הגברי ראו ELSHTAIN, לעיל ה"ש 31.
- 95 קרימינולוגים קלאסיים דוגמת לומברוזו תמכו בזיהוים של מוסדות פיננסיים עם הסדר הגברי בעודם עומדים, בין היתר, על החשיבות השולית שמייחסות נשים לכסף (ראו Klein, לעיל ה"ש 81, בעמ' 80). צבי טריגר עומד על היחסים המסוכנים, לפי התרבות הפטריארכלית, בין נשים לכסף. הוא טוען שהתרבות רוויה בדימויים המבטאים את היעדר המיומנות הלכאורית של נשים בכל הקשור לכסף ולפיננסים. ראו צבי טריגר "כסף, חוזים ומגדר" משפט ועסקים יח 135, 137–145 (2014). מעניין שבישראל דווקא התחוללה מהפכה בשנים האחרונות, ולא מעט נשים החלו לאייש תפקידי מפתח בתחום הבנקאות. עם זאת טריגר מסביר שנשים נאלצות לאמץ דפוסי התנהגות גבריים כדי להשתלב בחיי המסחר (ראו שם, בעמ' 144).
- 96 קת'לין דאלי הראתה שרוב המעילות שבוצעו בידי נשים במערכת הבנקאית התאפשרו באמצעות משיכת מזומנים או באמצעות מניפולציות בחשבונות בנק של לקוחות. ראו Daly, לעיל ה"ש 12, בעמ' 781.
- 97 הכרעת הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 9–10, 49–50.
- 98 קת'לין דאלי הראתה שעבריינות צווארון לבן נשית מאופיינת ברמת תחכום נמוכה מזו של עבריינות גברית מסוג זה (ראו Daly, לעיל ה"ש 12, בעמ' 780–781).

ת. "כל הענין של שבירת פקדונות – הייתי מתעסקת בזה חצי שעה ביום. כל השאר היה בעבודה השוטפת. וכל העניין של להעמיד הלוואה זה היה בדיוק כמה דקות. כל הקטע של המעילה היה התעסקות של חצי שעה ביום גג (!) לא יותר".⁹⁹

גם הקלות היחסית שבה היה ניתן לחשוף את דבר המעילה באמצעות ביקורת יעילה אשר התבררה במשפט מעידה על מידה מועטה של תחכום. אלון עצמה עומדת בעדותה על הקלות הבלתי נסבלת ועל היעדר הפיקוח שאפשרו את ביצוע הגנבות:

ש. במשך ה־5 שנים האחרונות, מישהו מתוך הבנק, מהנהלה או מהעובדים האחרים פנה אליך בקשר לחשבון שבו נגעת או ששאל וחדש?

ת. לא. אני לא הסתרתי שום דבר, הכל היה גלוי. אם מישהו היה רוצה לראות היה רואה. זה היה שקוף וברור, כולם צריכים לראות את הגידול בהלוואות והפקדונות. אני לא הסתרתי שום דבר.¹⁰⁰

הדיאלוג בין התובע לאלון ממחיש עד כמה הקלות שבה התבצעו הגנבות מעצימה את הכשל המוסדי. היעדר הפיקוח מצד הבנק הופך אותו במידה רבה לשותף נוכח-נעדר לדבר עבירה. אומנם בית המשפט המחוזי התייחס בקצרה בסיום הכרעת דינו לממדי הכישלון המוסדי ומתח ביקורת על התנהלותה של המערכת הבנקאית בעניינה של אלון,¹⁰¹ אך התייחסות זו הייתה בבחינת מועטה מדי ומאוחרת מדי נוכח מידת התחכום שיוחסה לפעולתיה של אלון והאופי הערמומי והמניפולטיבי ששווה להן:

אל תושייתה להרע. אל מרמות מתוחכמות ברישומים פיקטיביים; אל הטית דואר המיועד ללקוחות אותם רמתה, ונתוב הדואר אליה, על מנת ותוכל לטפל ולפקח היא עצמה על מעשי הגניבה.

[...]

אל כל הפעולות, באלפיהן, במהלך השנים. בשיטתיות, בתחכום. בסכומי העתק לבצוע עבירות הגניבה, המרמה והזיוף [...]

אל תחכום על גבי תחכום:

לצורך גניבת סכום גדול במיוחד – העברתו בהעברה בנקאית או בשיק בנקאי לחשבון בנק אחר – נהגה היא לגנוב כספים מחשבונות של לקוחות הבנק ולרכזם בחשבון של לקוח אחד, כאשר את חשבון זה היתה מחייבת בסכום אשר נגב מהבנק בדרכים האמורות.¹⁰²

99 הכרעת הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 13.

100 שם, בעמ' 67.

101 שם, בעמ' 66–68.

102 גזר הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, פס' ד (ההדגשות הוספו).

בערעור לבית המשפט העליון ביקשו סנגוריה של אלון להפריך את מסקנתו של בית המשפט המחוזי המייחסת למעשיה של אלון תחכום רב. לטענתם, הסיבה לאי-גילויים של מעשי העבירה במשך תקופה כה ארוכה לא הייתה מידת התחכום שנקטה אלון כי אם המחדלים של המערכת הבנקאית. כן נטען כי בנסיבות אלה – ובאנלוגיה לדיני הנזיקין – יש לראות במחדליו של הבנק מעין אשם תורם. בית המשפט העליון דחה את טענותיהם של הסנגורים כשהוא דבק במסקנותיו של בית המשפט המחוזי שלפיהן פעלה אלון בתחכום רב כדי להסוות את מעשיה. גם ערכאת הערעור, בדומה לערכאה הראשונה, ייחסה (במשתמע) משקל קטן יחסית לממדי הכישלון המוסדי באמצעות העצמת מידת התחכום בפעולותיה של אלון.¹⁰³ באשר לאפשרות אימוצה של דוקטרינת האשם התורם קבע בית המשפט העליון כי הניזוקים שנפגעו ממעשי הגנבה הם לקוחותיו של הבנק, ואלה – חפים מכל יסוד של אשמה.¹⁰⁴

הכישלון המוסדי המגולם באי-חשיפתה של המעילה התעצם במידה ניכרת בשל העובדה שאלון היא שהביאה בסופו של דבר להנעתם של גלגלי החקירה ולגילוי דבר הגנבה. המערכת לא הצליחה להתעשת בזמן, ואלון הסגירה עצמה לידי הרשויות וסייעה להן להתחקות אחר כשלי המערכת.¹⁰⁵

על אף התייצבותה על דעת עצמה בתחנת המשטרה, על אף עזרתה לחוקרי המשטרה והודאתה במרבית האישומים נגדה,¹⁰⁶ היה נדמה שהתביעה ובית המשפט בעקבותיה מסרבים להכיר בכך שהמערכת הבנקאית ורשויות אכיפת החוק נחלו כישלון לאורך כל הדרך. כדי למוער את הכישלון המוסדי נכסו הפרקליטות ובית המשפט את גילוי דבר המעילה למערכת הבנקאית וביקשו להציג את אלון כמי שלולאת ביקורת בנק ישראל סגרה על צווארה. כשהיא דוחה את טענת התביעה בנוגע לביקורת בנק ישראל שנשפה בעורפה ואילצה אותה להיחשף, עומדת אלון בעדותה על האפשרויות החלופיות שעמדו בפניה:

ת. [...] הדבר היחידי שאני גאה בו זה שהלכתי והסגרתי את עצמי, זה לא שלא הייתה לי אפשרות אחרת, גם ביום שהסגרתי את עצמי הייתה לי אפשרות אחרת והייתי מודעת לאפשרויות שהיו לי. ולא רציתי את זה. רציתי לגמור, לתת את הדין על מה שעשיתי.

103 בחינה משווה של פסק הדין בעניינו של עופר מקסימוב מעלה ששם דווקא רמז בית המשפט המחוזי שהמערכת הבנקאית כשלה כשהשופט טימן תהה בסוף הכרעת הדין: "כיצד לא נתגלתה המעילה על ידי המבקרים הפנימיים, רואי החשבון החיצוניים ובנק ישראל? האם באמת רק אתי אלון מעורבת במעילה, ומדוע לא הועמדו לדין אנשים נוספים, בהקשר זה? והאם הייתה מעורבות של עבריינים בפרשה, מעבר לזו שבגינה הועמדו לדין 'אנשי השוק האפור', בתיק נפרד? לשאלות אלה ואחרות – לא מצאתי תשובה בתיק זה הנראה כמזימה של בני משפחת מקסימוב, לבדה". ראו פרשת מקסימוב, לעיל ה"ש 72, בעמ' 123.

104 עניין אלון – עליון, לעיל ה"ש 4, בעמ' 27–28.

105 על תרומתה של אלון לפיענוח הפרשה, ראו את עדותו של ראש צוות החקירות בעניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 3 לפרוטוקול הדיון מיום 11.12.2002.

106 קת'לין דאלי מראה שכשמדובר בעבריינות צווארון לבן, נשים נוטות לחוש אשמה יותר מגברים, וכך גם לקבל עליהן אחריות ולהביע חרטה. ראו Daly, לעיל ה"ש 12, בעמ' 786. בהקשר זה ראו גם Dodge, לעיל ה"ש 12, בעמ' 393.

כב' השופטת: איזה אפשרויות?

ת. ידעתי שאני יכולה להמשיך ככה [...] וידעתי שאני יכולה ללכת ולברוח [...] . היו ימים שהוצאתי מהבנק 3 ו-4 מיליון, יכולתי באותו יום גם להוציא 3 ו-4 מיליון ולקחת את המשפחה שלי ולברוח ולא רציתי את זה. [...]

כב' השופטת: אני מדברת [...] שהשיניים שכבר עמדו להינעץ בצוואר שלך, שהייתה ביקורת והיא נשפה וקראו לך.

ת. כבודה, [...] אותה ביקורת בדיוק [...] חודשיים קודם הייתה [...] בבנק וגם שם היה את אותם השאלות בדיוק, ואותם תיקים הם בדקו בדיוק [...] ולא עשיתי את זה. אני עמדתי מולם עם אותם אנשים. [...] אני הייתי הולכת הבייתה [...] המבקרים היו נשארים עד 19:00 והמפתחות של המגירות שלי היו אצלם, הראיתי להם איפה כל התיקים המתויקים, הראיתי להם [את] כל המעילה מא' עד ת', 250 לקוחות מסודרים ככה [...], שמתחתם הייתה שקית ממתקים. אמרתי למבקרים אתם יכולים [לקחת] סוכריות, אולי בידיעה שהם ייקחו את הסוכריות, אולי הם יראו את זה גם, אבל זה לא קרה בכלל. זה לא קרה אז וגם לא היה קורה עכשיו.¹⁰⁷

התכחשותה של המערכת השיפוטית לעובדת חשיפתה של המעילה בידי העבריינית הראשית, כמו גם האדרת התחכום של פעולותיה, צמצמו (במשתמע) את הבקיעים שנתגלו בסדר הציבורי והבנו את דמותה של אלון כאישה רעה במיוחד. אלון מצטיירת כדמות נשית מתריסה המנצלת את הכוח הציבורי שהיא צברה כסגנית מנהלת מחלקה בבנק ולובשת צורה של ריבונות. היא מעוצבת כאישה מניפולטיבית, עזת מצח, שהערימה על המערכת וחשפה אותה במערומיה.¹⁰⁸ אף על פי שאלון מתאמצת להסביר את הקלות הבלתי נסבלת שבפעולותיה, המתאפשרות במסגרת פעילותה של כל פקידה אפורה, נדמה שקולה אינו מצליח לחדור אל תוך מוסכמות המודל הדיכוטומי המשפטי בדבר נשים עברייניות, ובית המשפט מעדיף לראות בה "תרנגולת פלאית פלילית רבת תושייה עבריינית, מי המטילה ביצי זהב על פי קריאת אחיה",¹⁰⁹ ופועלת "בעזות מצח" ו"בשליטה"¹¹⁰ עד "עובר לסגירת מלתעות עליה בבוקר שלישי של ביקורת".¹¹¹

תפקודה של אלון כאם גויס אף הוא לשם הבניית דמותה כאישה רעה. בית המשפט מבקר בפסק דינו את תפקודה של אלון כשהוא נסמך על תפיסות עולם סטראוטיפיות בנוגע לחלוקת התפקידים המגדרית במשפחה וקושר בין תפקודה הלקוי של אלון כאם למעשי

107 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 58–59 לפרוטוקול הדיון מיום 21.5.2002 (ההדגשות הוספו).

108 מרי דודג' (Mary Dodge) טוענת שהיחס הציבורי לעברייניות צווארון לבן, לעומת עברייני צווארון לבן, הוא מחמיר ושלילי יותר. ראו Mary Dodge, *Where are all the Women in White-Collar Crime?*, in ROUTLEDGE INTERNATIONAL HANDBOOK OF CRIME AND GENDER STUDIES 197, 200–202 (Claire M. Rezetti, Susan L. Miller & Angela R. Gover eds., 2013).

109 הכרעת הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 48.

110 שם, בעמ' 12.

111 שם, בעמ' 49.

המעילה. למשל, בית המשפט מבקר את חזרתה של אלון מחופשת לידה לעבודה כדי למנוע את חשיפת המעילה. בית המשפט מותח ביקורת על תפקודה של אלון כאם המעדיפה את עבירותיה על שהייה עם ילדיה:

במשך חמש שנים, למן מרץ 1997, יום יום, שבוע שבוע. זאת – כאשר גם חופשת לידה, בהולד בנה השני, בן חמש היום, מי אשר על נפשו ונפש בכורה בן התשע, מתחננת היא היום – לא העזה לקחת; פן יחשף קלון מעשיה; פן תשזוף עין מקרית גניבות ושאר פליליות מעשיה/עבירותיה.¹¹²

ובמקום אחר בית המשפט מבקר את אלון על שהעדיפה את אחיה על ילדיה:

בבחרה באחיה; [...] בהעדיפה אותו [...] על פני ילדיה; אותה עת, למן מרץ 1997, עת בהריון היא; הקטן מעט לפני לידתו, והגדול – בן כארבע שנים בלבד.¹¹³

לעומת זאת מעדותה של המטפלת של שני ילדיה של אלון מצטיירת תמונה שונה לגמרי בנוגע לתפקודה של אלון כאם:

ש. ספרי בבקשה לביהמ"ש על אתי כאימא?

ת. אני אומרת שהיא אימא למופת.

ש. איך זה בא לידי ביטוי? בואי תספרי מחיי היומיום?

ת. קודם כל, איך שהילדים צריכים להגיע מבית הספר [...] מיד היא מרימה טלפון אם הילד הגיע כבר הביתה והכל בסדר. אח"כ את הילד [...] שאני מביאה יותר מאוחר מהגן, אז היא מתקשרת אם הכל בסדר. זה אצלה קודם כל הילדים. ואם הילד לא רוצה לאכול משהו, לכי תקני לו, תדאגי שהילד [יאכל], ולא להזניח ולא לעזוב. היא עושה הכל, הכל בשביל הילדים היא באמת מקדישה. את הנשמה שלה היא נותנת. ואם חלילה הילד לא מרגיש טוב, אז היא עוזבת והיא באה, הולכת לקופ"ח. יום אחד הילד הקטן היה לו באמת חום, הרמתי אליה טלפון, אמרתי לה הילד לא מרגיש טוב, עזבה הכל ובאה מיד הביתה. [...] היא הייתה אישה מאוד רגועה, היא הייתה שרה ורוקדת והכל לילדים הייתה עושה. כאילו מה שיש בחוץ, שום דבר לא קיים. בבית היא הייתה אישה למופת. עם הילדים כל הזמן. איך שהיא הייתה באה, זורקת את התיק, רצה עם הילדים לחוגים.¹¹⁴

בניגוד מוחלט לתיאור תפקודה הכושל של אלון כאם ולניסיונו של בית המשפט להציגה כ"אימא רעה" המזניחה את ילדיה לשם ביצוע פשעה, עומדת המטפלת על נכונותה של

112 גזר הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, פס' ד.

113 שם, פס' ו.

114 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 65–67 לפרוטוקול הדיון מיום 13.5.2003 (ההדגשות הוספו).

אלון "לעשות הכול בשביל הילדים" ומכנה אותה "אימא למופת". הצגתה של אלון כאם שאינה מתפקדת שירתה את הבניית דמותה כאישה מתריסה המורדת בסדר הפטריארכלי ובתפקידה המגדרי – גידול ילדים. הבניה זו שימשה מאוחר יותר צידוק הולם להחמרת עונשה.¹¹⁵ יוצא אפוא שאלון ביקשה להקל בעונשה בשל היותה אם לשני ילדים רכים בשנים, ואילו בית המשפט השתמש בתפקודה של אלון כאם להחמרת עונשה. התופעה של שימוש במאפיינים מגדריים בדמותה של האישה העבריינית כצידוק להחמרה בעונשה איננה בלתי מוכרת לכתיבה הפמיניסטית. הבאתן בחשבון של נסיבותיה המגדריות של אלון במסגרת שיקולי ענישתה פעלה בסופו של דבר נגדה ולא להפך.¹¹⁶

עובדה נוספת שתרמה להבניית דמותה של אלון כאישה רעה נוגעת לאופיין של העבירות שהיא ביצעה. אלון הורשעה בביצוע מעשי גנבה ומרמה רבים. מעשים אלה מסווגים בספרות הקרימינולוגית הקלאסית כ"עבירות גבריות". העבירות המדוברות מבוצעות בספרה הציבורית, ועל כן הן היו נגישות ברגיל לגברים בלבד. ביצוען של העבירות הללו בידי אישה מחולל שערורייה ציבורית בשל העמדתו בספק הבחנות מגדריות.¹¹⁷ שוב מתגלה אלון כמי שחותרת תחת הסדר הציבורי הגברי הקיים בעודה מבקשת לבצע עבירות שנהוג לשייכן למין הגברי.¹¹⁸

לצורך הבניית דמותה הדמונית של אלון מגויסים מטבע הדברים גם קורבנותיה – לקוחות הבנק למסחר, עובדיו, בעלי מניות הבנק והקופה הציבורית. התביעה הקפידה להדגיש את מאפייני הקורבנות הטיפוסיים של נפגעי מעשי המעילה – גמלאים, ניצולי שואה, אנשים חולים בחלקם, שהפקידו את כספם בבנק למסחר כדי שישמש אותם בעתות מצוקה.¹¹⁹ מאפייניהם הטיפוסיים של קורבנות המעילה נגזרו מן העובדה שהמעילה נעשתה ב"פיקדונות רדומים" – פיקדונות ללא תנועה. רוע ליבה של אלון בא לידי ביטוי בעדותם של קורבנות המעילה המדגישים בדבריהם את מצבם הבריאותי או הפיננסי הרעוע שהיה ידוע היטב לאלון בבואה למעול בכספיהם. כך, למשל, מעיד אחד מן הקורבנות כיצד אלון לא חסה עליו חרף היכרותה המעמיקה עימו:

115 ראו את המקורות המוזכרים לעיל ה"ש 112–113.

116 גם בע"פ 3098/90 מדינת ישראל נ' פלונית (פורסם בנבו, 3.9.1990) פעלו נסיבותיה המגדריות של מי שהורשעה בגרימת חבלה חמורה לבתה נגדה. לניחוח מאיר עיניים של פסק הדין ראו רימלט, לעיל ה"ש 9, בעמ' 295–301.

117 ראו SMART, לעיל ה"ש 77.

118 רשעותה של אלון אינה מגולמת אך ורק באופיין הגברי של העבירות שהיא ביצעה כי אם גם במניע שבית המשפט ייחס לביצוען. המניע של אלון למעילה – קרי החזר חובותיו של האח המהמר – אינו מאומץ במלואו בבית המשפט, הקובע בהכרעתו שאלון נטלה כספים גם לכיסה ולכיס קרובה. ראו הכרעת הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 60–63. קביעה זו, ששירתה את הצגתה של אלון כאישה רעה, מאופיינת בהיתממות מסוימת, שכן חלק ניכר מן הכספים שנחזו כביכול ל"גנבות פרטיות" קשור להחזר חובותיו של האח. כך למשל גנבה אלון כספים עבור גיסה לאחר שזה נאלץ למסור לאחיה המחאות אישיות לכיסוי חובותיו. גם הכסף שגנבה אלון כדי לשלם שכר טרחה לעורך דין עובר להסגרתה למשטרה קשור להחזר חובותיו של האח, שהרי ההודקות לעורך דין נולדה בעקבות המעילה. ראו שם.

119 קיומם של קורבנות רבים למעשה המעילה של אלון מבחין בינה ובין אנטיגונה המיתולוגית. כשאנטיגונה מסרבת לציית לצו שנועד לפגוע בכבודו של אחיה המת, היא אינה פוגעת באנשים תמימים אחרים אגב כך, ואלון, לעומתה, פגעה בבני אדם שאינם קשורים לסיפור המשפחתי שלה.

ש. מה גילך ?

ת. 75 וחצי.

ש. אם תוכל לספר לבית המשפט מה המצב הבריאותי שלך ?

ת. המצב הבריאותי שאני מגדל לי סרטן, גידול סרטני, עברתי פעמיים ניתוח.

[...]

ש. מה ידעה גברת אלון על החיים האישיים שלך, על מצב הבריאות שלך ?

ת. [...] היא ידעה היטב מה שקורה. על ידה ישבתי בשולחן וקיבלתי בפלאפון שלי מבית חולים בלינסון שמבקשים להקדים לי את הניתוח [...] אז היא אמרה: אוי ואבוי, מסכן מצטערת [עליך], שתהיה בריא, שתחזור טוב.¹²⁰

קורבן נוסף עומד בדבריו על הדו-פרצופיות של אלון ועל ערמומיותה:

ש. בן כמה אתה ?

ת. אני בן 84.

ש. ומה מצבך הבריאותי ?

ת. גרוע. ממש גרוע. אני אחרי התקף לב, ניתוח בגרון אחרי סרטן בגרון, ועצבים. אני גם נכה רדיפות הנאצים [...] בשנה האחרונה אני ישן עם ווליום כי הטראומה היא גם נפשית וגם כספית, זה פגע בי, כמו שאמרתי, כספית ושבעתיים יותר רגשית. [...] מפעל של 50 שנות עבודה הלך, נשאר באוויר. [...] העובדת שם קיבלתי אותה כאילו שהיא נכדה שלי ממש. אני מתכוון לאתי. ממש אהבתי אותה. [...] כששתי היתה בבית חולים בניתוח, אמרתי לה, לאתי, שאני לא יכול לבוא בזמן הפירעון והיא אמרה: העיקר שאשתך תהיה בריאה, אני אעשה כל מה שטוב בשבילך, אל תדאג.¹²¹

התחושה הקשה של קורבנות המעילה נבעה לא רק מן הפגיעה הנפשית והכלכלית בהם כי אם גם משום שהם נדרשו להוכיח את קורבנותם ולהראות שאכן נגנבו מהם כספים. עומדת על כך בעדותה אחת מקורבנות המעילה:

ת. אני אם חד הורית. אימא לשלושה ילדים. גרושה מזה 9 שנים [...] וסובלת לאחרונה מכל המצב הכלכלי הקשה [...].

ש. תספרי בבקשה מה עבר עליך מאז שהתגלתה המעילה ?

120 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 6-7 לפרוטוקול הדין מיום 13.5.2003 (ההדגשות הוספו).

121 שם, בעמ' 91-93 (ההדגשות הוספו).

ת. האמת שמאד, מאד קשה לתרגם את זה למילים. [...] זה סיוט. [...] הקטע הכי מזעזע מבחינתי, ולכן אני כאן [...] זה שמהרגע שהדבר הזה התגלה, אני בעצם מרגישה שאני נאשמת. אני צריכה להוכיח שאני מסכנה [...] אני בנאדם שמשתדל כל החיים לשרוד, לעבוד, להרוויח, לפרנס את הילדים שלי, להיות בעולם בגאווה ובכבוד. מהרגע שהדבר הזה קרה, אני צריכה לפנות לוועדות, להוכיח שאני מסכנה, שאין לי, שיש לי, מחטטים לי בחשבונות בנק [...] וזה כל כך מקומם, זה כל כך כואב. אני לא מדברת על החרדה, כן נקבל את הכסף, לא נקבל את הכסף. לילות בלי שינה. זה פשוט סיוט. ז"א, אתה מתעורר בוקר אחד ואתה מוצא את עצמך באיזה מן סרט שאתה בכלל לא חלמת שדבר כזה יכול לקרות.¹²²

אנו רואים אפוא שמלבד ההתמודדות עם הקשיים הפיננסיים שלקוחות הבנק נקלעו אליהם, הם נאלצו להוכיח גם את קורבנותם ושהם זכאים להחזר כספם מבנק ישראל – הליך שהעמיד אותם מבחינתם בחזקת נאשמים. היו אלה הליכים מייסרים, ואולי אף משפילים, שנכפו על לקוחות הבנק. עם זאת חשוב לזכור בהקשר זה שלקוחות הבנק למסחר – כולם – שאלון מעלה בחשבונותיהם קיבלו את כספם בסופו של דבר על פי ערבות בנק ישראל.¹²³ לכן שלא כנזק הנפשי הרב שהוסב לאותם אנשים פרטיים, הנזק הכלכלי שהוסב להם בסופו של התהליך היה זניח. הניזוק הישיר העיקרי מן המעילה מבחינה כלכלית הוא הכיס הציבורי בדמות בנק ישראל. מלבד הנזק הכלכלי לבנק ישראל והנזק הנפשי ללקוחות הבנק, מעילתה של אלון פגעה גם בבעלי המניות של הבנק ובעובדיו אשר נותרו מחוסרי עבודה לאחר קריסת הבנק.

מעשיה של אלון הביאו אפוא לפירוקו של בנק בישראל ולניזוקים רבים (לקוחות הבנק, בעלי מניות הבנק או עובדיו). עם זאת הצגתם של אותם ניזוקים אומללים כקורבנות המרכזיים של המעילה וייחוס משקל מזערי לתפקיד שמילא בנק ישראל בפרשה, שהוא בבחינת כיס ציבורי עמוק ומפזר נזק יעיל, תרמה להבניית דמותה של אלון כאישה רעה. נוסף על זה מתאר פסק הדין את "תרבות השקר" שבצילה חסו מעשיה של אלון פְּתַרְבוּת המכוננת את הווייתה. אלון משקרת לא רק ללקוחות הבנק ולעובדיו כי אם גם לבעלה כשהיא אינה מגלה לו שהיא נוהגת למסור המחאות פרטיות לאחיה:

אל בעלה, אשר גם אותו רמתה בחיים משותפים. [...] מאחורי גבו; בעלה, מי אשר לא עמדה בהבטחותיה לו והמשיכה ושיקרה לו.¹²⁴

במסגרת הבניית דמותה של אלון כאישה רעה המערערת על הסדר הציבורי (הגברי) הקיים היא ממוקמת כעבריינית המרכזית של סיפור התמוטטות הבנק למסחר, ולו רק בשל מעמדה כסגנית מנהלת מחלקת השקעות בבנק. עומד על כך בית המשפט המחוזי בגזר דינו, בקובעו:

122 שם, בעמ' 2–3 (ההדגשות הוספו).

123 גזר הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 15–16.

124 שם, פס' 1.

אכן, אין ספק כי חלקו של הנאשם [אביגדור מקסימוב, אביה של אלון] פחות הוא מחלקה של נאשמת. היא – כמעמדה, כפעולותיה. ביחסי אימון שלה כלפי בנק/לקוחות.¹²⁵

נדמה אפוא שעד שהדרמה מגיעה לסיומה מספיקה אלון לתפוס את מקומם של מרבית הגברים במשפחתה, אפילו את זה של האח עופר מקסימוב. היא מוצגת בהכרעת הדין של המחוזי כמי שיוזמת במידה רבה את פשעיה ולא רק נגררת לבצעם:

וברורים בדברים על פניהם באשר לנאשמת ועופר. היא המתחילה. ביוזמתה; ובהמשך – לאחר שתיים שלוש פעמים, למן 1997 – מרץ, לבקשת עופר בפעולותיה הנמשכות. בחובותיו; בהימוריו; בבור ללא תחתית; ללא תיכלה; בבנק למסחר כמקור כסף זמין לנאשמת בתושייתה הרעה. במעשיה המתוחכמים יום יום לאורך חמש שנים אל מול האח המבקש, הנענה, בקלות הבלתי נסבלת.¹²⁶

קביעותיו של בית המשפט המחוזי מערערות על הנחת המוצא שעופר מקסימוב גרם לאחותו לגנוב בעבורו והופכות במידה רבה את סדר היוצרות. לפי הסדר החדש, אלון היא שיזמה את הגנבה.¹²⁷ מזגה העצמאי של אלון כמו הולך ומובנה בהדרגתיות לאורך פסק הדין עד שהיא מתוארת כמי ש"הרהיבה [...] וביצעה, במשך חמש שנים לערך, עבירות גניבה למאותיהן [...]".¹²⁸ מעניינת ההשוואה, בהקשר זה, לאנטיגוניה שנענשה אף היא בחומרה בשל מזגה העצמאי, כעולה מדברי המקלה:

מקלה: יָאָה לְהַקְפִּיד עַל עֲרֻכֵי קִדְשָׁהּ,
אָבָל שְׁלִיט אֵינוּ מְרֻשָׁה
שִׁיעָרְעָרוּ עַל סְמְכוֹתוֹ,
מִזְגָּן הָעֲצָמָאֵי הָרַס אוֹתָךְ (872–875).

בדומה לקריאה הראשונה, הקריאה השנייה מניחה את מיקומה של אלון בפוזיציה של סוכן חופשי. אלון נתפסת כיוזמת של מעשי הגנבה ונחזית לבעלת תושייה עבריינית. אולם בניגוד לקריאה הראשונה, הקריאה השנייה משוקעת בפרספקטיבה מגדרית הגם שמדובר בפרספקטיבה סטראטיפית. במילים אחרות, מאפייניה האוטונומיים של אלון פורשו בבית המשפט פירוש סטראטיפי המכניס עיוות אל תוך ההמשגה של אוטונומיה בנוגע לנשים עברייניות. אלון הוצגה כאישה רעה הן משום שהיא נהגה, להבנתו, התנהגות דמונית ככלל

125 שם, פס' יב.

126 הכרעת הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 31.

127 בחינה משווה של הכרעת דינו של עופר מקסימוב מעלה שהסדר מושב בה על כנו. מקסימוב מוצג שם כמי שגרם לאחותו לגנוב ומכונה בפי השופט: "הסיבה, המסובב והגורם למעילת הענק בבנק" (ראו פרשת מקסימוב, לעיל ה"ש 72, בעמ' 6). במקום אחר מוצג מקסימוב כ"מוח המפעיל, המעוות והיוצר של מעשי המעילה" (ראו שם, בעמ' 87). בית המשפט העליון מאמץ, בהקשר זה, את קביעות הכרעת דינו של עופר מקסימוב. ראו עניין אלון – עליון, לעיל ה"ש 4, פס' 7 לפסק דינו של השופט לוי.

128 גזר הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, פס' ד (ההדגשה הוספה).

(נוכח מאפייניהם הטיפוסיים של קורבנותיה ותושייתה להרע) והן משום שהיא התנערה, לתפיסתו, מתפקידיה המגדריים (תפקדה כְּאֵם רעה ורעיה שקרנית), מרדה בסדר הפטריארכלי (קראה תיגר על סדרי עולם גבריים) והעמידה בספק הבחנות מגדריות (ביצעה עבירות הנחשבות לגבריות).

בניגוד לפסיביות ולאוזלת היד המאפיינות את אלון לפי הקריאה הראשונה, בקריאה השנייה מוצגת אלון במונחים של אקטיביות ועצמאיות. הבניית דמותה של אלון בקריאה השנייה כאישה רעה בעלת מזג עצמאי נועדה להתמודד עם הקושי של המשפט הפלילי לקלוט נשים נאשמות לתוכו. בית המשפט המחוזי ייצר סיפור לא הגיוני, המנותק מן המציאות, כשהוא הציג את אלון כאישה ערמומית ומניפולטיבית המתעלה בכישוריה העבריינים על יתר בני משפחתה וכמי שמערערת על הסדר הציבורי (הגברי) הקיים כשהיא מביאה לקריסתו של בנק בישראל. לצורך הבניית דמותה של אלון כאישה רעה נדרש בית המשפט לא פעם להיפוך סדר היוצרות – אלון (ולא אחיה) יוזמת את פשעיה, ביקורת בנק ישראל (ולא אלון) מביאה לחשיפת הפרשה, פשעיה של אלון מאופיינים במידת תחכום גבוהה (ולא בקלות המיוחסת לאשת מקצוע), קורבנותיה של אלון הם מבחינה כלכלית פרטים בעלי מאפייני קורבנות טיפוסיים (ולא מוסד ציבורי חסון) ועוד.

גם כשנדרש בית המשפט לפרספקטיבה מגדרית לשם הבנת מעשיה של אלון פעל הדבר לרעתה. למשל, בית המשפט המחוזי יצק משמעות שונה לתפקודה של אלון כְּאֵם (צידוק להחמרת העונש) שאינה עולה בקנה אחד עם המשמעות שייחסה לו אלון (צידוק להקלת עונשה). הצגתה של אלון כאישה רעה סללה את הדרך להענשתה בחומרה. נדמה שבית המשפט המחוזי העניש את אלון לא רק על המעשה החמור שהיא ביצעה כי אם גם על חריגתה מנורמת ההתנהגות המצופה ממנה כאישה ועל כך שהיא ערערה על הסדר הציבורי (הגברי) וחשפה את המערכת הבנקאית במערומיה.¹²⁹ אלון משלמת במידה רבה על מחדלי המערכת הבנקאית ונושאת באחריות על כשלי הסדר הציבורי (הגברי).

יחסן המחמיר של רשויות המדינה אל אלון לא נעצר בפסק דינה של הערכאה הראשונה וערכאת הערעור והוא המשיך גם לאחר כליאתה. דוגמה מובהקת ליחס המחמיר שנקט שירות בתי הסוהר כלפי אלון היא סירובו לאפשר לאלון להשתתף בתוכנית שיקום קבוצתית מחוץ לכותלי בית הסוהר, שתכליתה לקדם את סיכוייה של אלון לשחרור מוקדם. בעקבות זאת קבעה שופטת בית המשפט המחוזי ורדה מרוז ששירות בתי הסוהר הפלה לרעה את אלון.¹³⁰ ביטוי נוסף להצגתה של אלון כאישה רעה לאחר שזו כבר החלה לרצות את עונשה הוא התנגדותה של הפרקליטות לשחרורה המוקדם, בין היתר משום שאלון ממשיכה לנהוג

129 לנתונים סטטיסטיים על יחסה המחמיר של מערכת המשפט לעבריינות נשית, ראו רינה בוגוש ורחל דון-יחיא מגדר ומשפט: אפליית נשים בבתי המשפט בישראל 17–18, 59–60 (עידן ירון עורך, 1999). עוד על אפליית נשים לרעה בשלב גזר הדין ראו Carolyn E. Temin, *Discriminatory Sentencing of Women Offenders: The Argument for ERA in a Nutshell*, in *WOMEN, CRIME & JUSTICE* 255 (Susan K. Dantesman & Frank R. Scarpitti eds., 1980). צבי טריגר סבור שנשים שפולשות לתחום גברי (דוגמת בנקאות) נשפטות ונענשות בחומרה אם הן נכשלות. ראו טריגר, לעיל ה"ש 95, בעמ' 145.

130 עת"א (מינהליים מרכז) 53494-11-10 אלון נ' שרות בתי הסוהר – מחלקת האסיר (פורסם בנבו, 6.2.2011).

– לטענת הפרקליטות – במניפולטיביות וליצור מצג שווא כאילו בכוונתה לשלם את מלוא הקנס שהושט עליה.¹³¹

יוצא אפוא שהקריאה השנייה לסיפור המעילה של אתי אלון מציעה לנהל את מאבקה הפמיניסטי של אלון נגד המדינה, קרי נגד רשויות המדינה שאימצו פרספקטיבה סטראוטיפית בנוגע לאלון אשר הובילה להחמרה בעונשה. לעומת זאת הקריאה הראשונה לסיפור המעילה הציעה לנהל את מאבקה הפמיניסטי של אלון באמצעות כלים של המדינה, קרי דרך עידודן של רשויות המדינה לאמץ פרספקטיבה מגדרית בנוגע לאלון אשר הייתה מובילה להקלה בעונשה.

ג. קריאה שלישית: אלון כמי שחושפת את גבולות הייצוג

קראון: [...] האם ידעת שצו אסר את הדבר?
 אנטיגונה: ידעתי, פמוקן. [...].
 קראון: ובכל זאת העזת לפעל נגד הח'ק?
 אנטיגונה: נדאי. הרי לא זאוס את הצו פרסם [...];
 [...]

אלו הפקרת את
 בנה של אמי להתגולל ללא קבורה,
 הנה מקאיב לי; ענשך אינו מקאיב.
 אם בעיניך התנהגותי טפשית,
 אולי טפש פוסל אותי בתור טפשה (444–470).

אנטיגונה, שמוצאת דרך להיות מקור של סמכות לפעולותיה בחברה שאינה מכירה בה ככזו, תופסת את התנהגותו של קראון כטיפשית ומעדיפה למות על פני האפשרות שאחיה לא יובא לקבורה. כוחה של אנטיגונה להיות מקור הסמכות לפעולותיה נעוץ, לטענת ג'ודית באטלר (Judith Butler), באי-היקבעותה, בהתחמקותה מכל עמדה חברתית או סמלית ברורה ומהכוח המעצב ומייצב עמדות אלה.

באטלר מגדירה מחדש בספרה "טענת אנטיגונה" את המורשת של אנטיגונה ומדגימה באמצעותה פוליטיקה שאיננה מבוססת על ייצוג.¹³² אנטיגונה של באטלר מביאה עד משבר את פונקציית הייצוג עצמה בעודה מצביעה על האפשרות הפוליטית העולה מחשיפתם של גבולות הייצוג ומשאלת אפשרות הייצוג עצמה. היא מהווה סוג של דימוי של גבולות

131 רויטל חובל "הפרקליטות עתרה נגד קיצור עונשה של אתי אלון: 'התעלמו מיכולת המניפולציה שלה'" הארץ — חדשות משפט ופילילים (1.1.2015) bit.ly/2ZnF4H3. שלא כמו העיסוק במשפט של אלון, שנותר מחוץ לכותלי השיח הפמיניסטי הישראלי, הדיון בקיצור עונשה זכה לתהודה פמיניסטית רבה יחסית ונערך בד בבד עם הסירוב לחון את נשיא המדינה לשעבר משה קצב. ראו, למשל דורית אברמוביץ "ישראל: המדינה בה גניבה חמורה מאונס" onlife: אתר תוכן ואקטואליה לנשים (4.7.2016) bit.ly/2vdpos8.

132 באטלר, לעיל ה"ש 27.

המובנות וממחישה באמצעות זאת את הטענה הפוסט־מודרנית שלפיה הסובייקט אינו אלא עמדה הנוצרת מתוך קשרים של משמעות וכוח.

הקריאה השלישית למשפטה של אלון נשענת במידה רבה על הקריאה הפוסט־מודרנית של באטלר את הטרגדיה "אנטיגונה" בעודה בוחנת את האפשרות שאלון, כמו אנטיגונה של באטלר, הוציאה עצמה מכלל עמדה של סובייקט הניתן להבנה. לפי קריאה זו, אלון מופיעה כתופעה אניגמטית היוצאת אל מעבר למקובל ולמובן, נגד החוק החברתי המכונן את עמדת הסובייקט. העניין המסתמן באלון, לפי הקריאה השלישית, כמו גם באנטיגונה של באטלר, נובע מהיותה מופת (גם אם טרגי) למי שיצאה נגד החוקיות המכוננת את עולמו של הסובייקט וניסתה ליצור לה חלופה בתוך המסגרת של אותו עולם חברתי.

במסגרת הקריאה השלישית אבקש להראות שאתי אלון, בדומה לאנטיגונה של באטלר, חוצה במעשיה גבולות של מגדר, מטשטשת תפקידים משפחתיים, דוגלת בחוקים חדשים ומבססת מוסר חלופי (גם אם לא מבחירה או במכוון). אנסה לטעון שמעשים אלה אפשרו לאלון להגדיר מחדש את זהותה ואת הסובייקטיביות שלה. כדי להתחקות אחר המאבק הפוליטי של אלון על כינון סובייקטיביות חורגת ואחר השלכותיו של מאבק זה על הכרעת דינה אפנה תחילה לאנטיגונה של באטלר ואבדוק כיצד היא הצליחה להתחמק מקיבוע וליצור זהות שאינה זהות.

אנטיגונה של באטלר חורגת ממקומה בסדר החברתי ואיננה דמות ייצוגית הניתנת לפרשנות באמצעות הקיטובים פרטי-ציבורי, שארות-מדינה, משק-בית-עיר, טבע-תרבות, ארוס-תבונה, אישה-גבר. היא ודאי אינה יכולה לשמש נציגתה של העיר או הספרה הציבורית בעודה מורדת בצו המלך ומבקשת להביא לקבורה את אחיה. אולם אין לראות בה גם נציגתן של נורמות השארות והספרה הפרטית מפני שהיא שקועה כל כולה במורשת לא תקינה של גילוי עריות. היא נצר לגילוי עריות (בתם של אדיפוס ואמו יוקסטטה) ומסובכת באהבת עריות לא אפשרית לאחיה, ומשום כך היא מאפשרת, מבחינת באטלר, לקרוא נורמות שארות נוקשות במונחי הטמפורליות המשובשת והמשבשת שלהן.

אנטיגונה של באטלר מופיעה לאורך המחזה גם כמי שמטשטשת את הגבול בין עמדות של אישה ושל גבר ונעשית גברית בהתנהגותה הפעילה ובהצבת עצמה כסובייקט של החוק המתווה את פעולתה. היא מאלצת את סביבתה לראותה "גברית" כששפתה מתקרבת לזו של קראון (שפת ההתרסה המילולית) וכשהיא פועלת כריבון (קבורת האח). אולם בכך אין היא נעשית פחות אישה. המרד של אנטיגונה בקראון וקריאת התיגר שלה על חלוקת התפקידים המגדרית אינם תולשים אותה לחלוטין מאתרים המזוהים עם נשיות. בהולכה אל מותה היא מבכה את בתוליה ואת המיניות, הזוגיות והאימהות שלהן לא תזכה ("והוא מוביל אותי פְּרָגַע בְּכַפְּיָה, / בְּלִי שְׁזָכִיתִי לְכִלּוֹת וְנִשְׁוֹאֵין, / לְלֶדֶת יְלָדִים וְלַגְדֵּל אוֹתָם, / אֶלֶא לְבַד, בְּלִי יְדִידִים וְאִמְלֵלָה / אֶנְדֵּן נוֹשְׁמַת אֶל קֶהֱל הַמֵּתִים בְּשֹׂאוֹל" (916-920)).

אנטיגונה של באטלר היא למעשה נשית וגברית ולא אף אחת מהן. היא אורחית שומרת חוק, אולם לא את החוק הנכון. התנועה של אנטיגונה בין העמדות השונות – פרטית-ציבורית, משפחתית-מדינתית, ביתית-עירונית, טבעית-מתורבתת ונשית-גברית – מאפשרת, לטענת באטלר, התחמקות מקיבוע עמדותי ויצירת אי־זהות יחידאית המתפרקת מכל קטגוריה מוכרת – אישה, בת, אחות, אחיינית, נתינה וכדומה. אותה סמכות יחידאית

ואישית מנוצלת, לפי באטלר, ליציאה נגד משמעויות ומבני סמכות ברורים והופכת למקור של החוק.

אנטיגוֹנָה של באטלר היא אפוא דגם למאבק פוליטי על כינון סובייקטיביות חורגת שאינה נענית לחוקים החברתיים הקיימים ומאפשרת לחשוף את חוסר היציבות של החוק החברתי המציג עצמו כאופצייה היחידה האפשרית בתוך כדי דחיקת אופציות קיום אחרות. אנטיגוֹנָה של באטלר פותחת פתח לדיון בפרט החורג, המודר לשולי הקיום החברתי, שמתו הוא סיכון בלתי נמנע הכרוך ביציאה נגד חוקי החברה.

הקריאה השלישית למשפט של אלון מבקשת לבחון מחדש, בעקבות "טענת אנטיגוֹנָה", את הנחות המוצא של הקריאות הראשונה והשנייה ולערער על מסגרת הדיון הדיכטומית: קורבן/סוכן חופשי. לפי קריאה זו, הניסיון לייצג ייצוג דיכטומי את מציאות חייהן המורכבת של נשים איננו נכון, והוא נכשל בשיטתיות,¹³³ שכן ביקורת המדגישה את הקורבניות של נשים (הקריאה הראשונה) אינה מצליחה לעמוד על הצדדים האוטונומיים בחייהן, ואילו דיון המדגיש את האוטונומיה של נשים (הקריאה השנייה) נוטה להתעלם מהקשר הרחב של קורבנותן.

בעיית המהותנות (אסנציאליזם) שחלק מהספרות הפמיניסטית סובלת ממנה והמומחשת באמצעות מסגרת החשיבה הדיכטומית המתוארת לעיל מתבטאת, בין היתר, בצמצום האישה האינדיווידואלית לתכונה מרכזית אחת המתעלמת מריבוי סתירות אפשריות ברמת הסובייקט. במסגרת הביקורת המוצעת בקריאה השלישית ענייני הוא בהסוואת ריבוי הפנים בניסיון האינדיווידואלי של אתי אלון. אני מבקשת לעמוד על הסתירות המגולמות בניסיונה של אלון לא כדי להציג ניסיון אינדיווידואלי או סובייקט המאופיין בריבוי סתירות אלא כדי לבחון את התחמקותה של אלון מכל עמדה חברתית מוכרת ונייתנת להבנה.

אנסה להראות שאלון איננה דמות ייצוגית ושלא ניתן לסווגה במסגרת הקיטובים הפרשניים פרטי/ציבורי, קונקרטי/אוניברסלי, שארות/מדינה, ארוס/תבונה, אישה/גבר ואקטיביות/פסיביות.¹³⁴ התחמקותה של אלון מכל סיווג או עמדה חברתית מוכרת אפשרה לה, כמו גם לאנטיגוֹנָה של באטלר, ליצור זהות שאינה זהות.

אלון איננה יכולה לשמש נציגתן של המדינה או של הספרה הציבורית מפני שהיא אינה מצייתת (גם אם בסתר) לחוקי המדינה, מועלת בכספי הציבור ובוגדת במסד הבנקאי. גם מקומה ותפקודה במשפחה הפטריארכלית, אשר היא נולדה לתוכה והתחנכה בה, המכפיפה את נשות המשפחה לדומינציה הגברית, מונעים את סיווגה של אלון כנציגת הספרה הציבורית או את אפיונה כגברית. הנאמנות למסד הבנקאי הציבורי הוקרבה על מזבח נאמנותה של אלון לאחיה המהמר. עם זאת גם אין לראות באלון נציגתן של השארות או של

133 לדיון בבעיית הצמצום של הזהות הנשית לתכונה מרכזית אחת קורבנות/אוטונומיה ראו Schneider, לעיל ה"ש 68. שניידר מציעה להחליף את המבנה הדיכטומי של קורבן-סוכן חופשי בחשיבה על ספקטרום שיאפשר להתחקות אחר מרכיבי החופש והקורבנות בחייהן של נשים. על המחיר הפרקטי המגולם באימוצו של רעיון זה ראו בילסקי "נשים מוכות", לעיל ה"ש 8, בעמ' 46-47.

134 לקישור בין הדיכטומיה פרטי/ציבורי לשורה ארוכה של דיכטומיות אחרות (דוגמת טבע/תרבות, תבונה/רגש, גוף/שכל, אישה/גבר) בספרות הפמיניסטית, ראו CAROL PATEMAN, THE DISORDER OF WOMEN: DEMOCRACY, FEMINISM AND POLITICAL THEORY (1989).

הספרה הפרטית, שכן מדובר באישה שפעילה בספרה הציבורית ומושקעת בה מאוד. אלון היא עובדת חרוצה שהתקדמה בצמרת הניהול של הבנק, שימשה סגנית מנהלת במחלקת השקעות ולימים אף נבחרה לפקידה מצטיינת. היא גם הצליחה לייצר מערכת יחסים שוויונית עם בעלה חרף החינוך הפטריארכלי שינקה.

אלון מצליחה לשבש גם את ההבחנה בין עמדה נשית לגברית כשהיא לובשת, כפי העולה מן הקריאה השנייה, צורה של ריבונות גברית. התנהגותה העבריינית בכלל וסוג העבירות שהיא מבצעת בפרט מאלצים את הסביבה לראות בה דמות גברית ומתריסה. גם הקביעה כי מעשי המעילה של אלון לא היו נעשים בעבור קרוב משפחה או שאר אחר (אביה, בעלה או ילדיה) אלא למען האח בלבד¹³⁵ – קביעה המובילה לגינוי תפקודה האימהי של אלון במסגרת פסק הדין – אינה ממקמת את אלון בעמדה נשית. העדפתה את האח ובחירתה בפשע על פני ילדיה, בעלה והתא המשפחתי שהקימה עימו מונעת אף היא את סיווגה של אלון בעמדה נשית. עם זאת אין היא נעשית פחות אישה או פחות אָם, כפי שעולה מעדותה של המטפלת המתארת את אלון כ"אָם למופת". טשטוש ההבחנה בין עמדתה הגברית לנשית בא לידי ביטוי ביתר שאת במסגרת הגעתה של אלון בזמן חופשת הלידה אחת לשבוע לבנק כדי למנוע את חשיפת דבר המעילה.

השילוב אצל אלון בין קריירה, אימהות ומעילה בכספי הבנק מבלי להיות מחויבת ממש לאף אחת מהן מחד גיסא, ובו בזמן להיות מחויבת לכל אחת מהן בנפרד מאידך גיסא, מנטרל את אפשרות קטלוגה של אלון.

מלבד התחמקותה של אלון מן הקיטובים פרטי/ציבורי או אישה/גבר, מדלגת אלון גם בין ייצוג הארוס לייצוג התבונה. היא איננה נציגה מובהקת של הארוס מפני שהיא מתפקדת ברציונליות במרבית מסגרות חייה (במקום העבודה או בבית עם הילדים והבעל). אולם היא גם אינה מתנהגת בתבונה גמורה כשהיא מעדיפה את אחיה על פני החוק המדינתי ומבכרת אותו על פני מקום עבודתה בשל התמכרותה אליו. הדילוג המתמיד והבו־זמני בין שתי העמדות ארוס-תבונה חוזר בשיטתיות לאורך כל המשפט והופך את אלון לדמות לא מובנת ואף גרוטסקית. דוגמה טובה לאותו דילוג בין שתי עמדות היא ההסבר של אלון לכך שהיא לא דאגה להחתים את גיסה על הלוואה שהיא סידרה לו במסגרת ביצוע המעילה: "מתוך לחץ"; מתוך רצתה לסיים עימו ולגשת ללקוחות אשר המתינו לה (!)"¹³⁶. בעוד היד האחת מועלת בכספי הלקוחות, היד השנייה של אלון משרתת את הלקוחות. תיאורה זה של אלון, המדלג בין שתי עמדות בו־זמנית, הקשה את קטלוגה בתבניות חברתיות-משפטיות מוכרות וערער את מהימנותה בעיני המערכת השיפוטית הבינארית שלא השכילה לקבל את התחמקותה מן הקיטובים השונים.

המתח בין נכונותה של אלון למעול בכספי הבנק ובו־זמנית למלא את תפקידה על הצד הטוב ביותר בתוך כדי דילוג מתמיד בין שתי עמדות אלה מומחש היטב בחקירתה הנגדית בידי התובע:

135 ראו גזר הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 12.

136 הכרעת הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 61.

ש. [...] בחודשים האחרונים לפני גילוי הפרשה [...] היתה ידועה הבעיה שיש גידול בהלוואות וקיטון בהון ובמזומן, נכון? ת. נכון.

ש. העובדים וגם את התבקשתם לגייס מפקידים, נכון? ת. נכון.

ש. פנסיונר, לקוח ותיק שלך, מתעניין ושואל אותך אם כדאי לו להפקיד אצלכם מליון ₪ וקצת [...] לדבריו [...] את הצעת לו ריבית מאד אטרקטיבית ביחס לריבית של בנקים אחרים ושכנעת אותו להפקיד את הכסף בבנק למסחר, את זוכרת?

ת. כן. זה היה חלק מהתפקיד שלי. [...]

ש. מיד אח"כ, כבר באותו יום, את כבר מעמידה הלוואה פיקטיבית נגד הפיקדון החדש וגונבת עוד מיליון ₪, את זוכרת את זה?

ת. אני לא זוכרת שזה היה באותו יום, אבל אם אתה אומר אז כן. [...] אני שכנעתי אותו להפקיד את הכסף לא על-מנת לגנוב לו את הכסף באותו יום. שכנעתי אותו כמו ששכנעתי את כל שאר הלקוחות שלי, בלי שום קשר למעילה או לא, שאנחנו בנק אטרקטיבי יותר בריביות שלנו. לא שכנעתי אותו שישים את הכסף בגלל שאני אגנוב לו אותו.

ש. אז למה בעצם שכנעת לקוחות [...] להפקיד כסף אצלכם בבנק? ת. זה היה חלק מהתפקיד.

ש. איזה תפקיד, תפקיד הגונבת [...]

ת. תפקיד [סגנית] מנהלת מחלקת השקעות. [...]

ש. כחלק מהתפקיד מה המטרה היתה, למה בעצם את רצית [...] למשוך לקוחות לבנק? [...]

ת. על מנת שיהיה יותר טוב לבנק.

ש. היה אכפת לך מהבנק?

ת. כן.

ש. לא לצחוק. היה אכפת לך מהבנק?

ת. כן.

ש. היה אכפת לך גם בטח מהלקוחות, נכון?

ת. כן.¹³⁷

137 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 40–42 לפרוטוקול הדיון מיום 6.1.2003 (ההדגשות הוספו).

ניסיונה של אלון לשכנע את בית המשפט שהיא דאגה ללקוחותיה כל אותה העת אף על פי שהיא מעלה בחשבונותיהם, נשמע אירוני לקהל המאזינים באולם וממקמה כדמות גרוטסקית בעיניהם. בית המשפט מפרש את ניסיונה זה של אלון כניסיון נוסף להערים על המערכת הממסדית ומסביר את הסתירה בדבריה באמצעות הקביעה שהיא שיקרה:

אל ידיעתה באשר לקשיי נזילות בבנק בחודשים האחרונים טרם מעצרה [...] בתרתי דסתרי ב"גיוס לקוחות" אשר מחשבונם נטלה [...] ; בהציגה כלפיהם פני תם, פני מעונין, פני דואג בזמן אמת, הלא הוא זמן שקר של חמש שנים, לרבות העת האחרונה הנזכרת.¹³⁸

אנו רואים אפוא שהסתירה הנמשכת בדבריה של אלון והדילוג המתמיד בין שתי עמדות אינם מצליחים לחדור למוסכמות השיח המשפטי. בית המשפט אינו יודע כיצד להכיר ואינו מוכן להכיר, בקיומו של סובייקט לא יציב המערער על קיומן של קטגוריות מובנות דוגמת אלון. אלון עצמה חושפת את גבולות הייצוג ואת המוגבלות של עצם אפשרות הייצוג כשהיא מאמינה שגיוס לקוחות לבנק ומעילה בחשבונותיהם הם שתי פעולות היכולות לדור בכפיפה אחת.

הידרשות לציר הביקורת של הפמיניזם הפוסט-מודרני, המתמקד בפירוק הסובייקט הנשי, יוכל לסייע בהבנת העמדה הדואלית של אלון. תרומתה הרבה של הביקורת הפמיניסטית הפוסט-מודרנית להבנת דמותה של אלון מתבטאת בהתחמקותה מפני סיווגים דיכוטומיים וקריאתה לפירוק הסובייקט הנשי.¹³⁹ לפי הקריאה השלישית, על סמך נסיבות חייה של אלון, לא ניתן לסווגה כדמות פסיבית (ביקורת הקריאה הראשונה) או אקטיבית (הבניית דמותה של אלון לפי הקריאה השנייה). אלון, לפי הקריאה השלישית, מופיעה כשערורייה אניגמטית, החומקת מכל אפשרות ייצוגית.

הופעתה של אלון כשערורייה אניגמטית הממחישה את גבולות המובנות באה לידי ביטוי בעדויותיהם של קורבנות המעילה:

אני רואה שתי "אתים", אחת נשמה ואחת פושעת. בעיני היא היתה ממש נשמה. משהו משהו. אהבתי אותה ואמרתי לה כאילו היא נכדה שלי. לך תדע שמאחוריה יש מאפיה, מאפיה, ששרפו מאות משפחות.¹⁴⁰

קורבן נוסף של המעילה מעידה בבית המשפט:

138 הכרעת הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 13.

139 לדיון ביקורתי באפשרות כינונה של ברית בין הפמיניזם לפוסט-מודרניזם ראו Seyla Benhabib, *Feminism and Postmodernism: An Uneasy Alliance*, in *FEMINISM CONTENTIONS: A PHILOSOPHICAL EXCHANGE* 17 (Linda Nicholson ed., 1995).

140 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 93 לפרוטוקול הדיון מיום 13.5.2003 (ההדגשות הוספו).

זה היה הלם, הלם מכיוון שאני הכרתי את אתי, אתי החמודה, ופשוט עד שלא ראיתי את התמונה שלה לא האמנתי שזאת אתי שאני מכירה.¹⁴¹

גם בעלה של אלון עומד בעדותו על הקיום האניגמטי והעמדה הדואלית של אלון:

אני חושב שאף אחד לא מבין, אף בן תמותה לא יכול להבין [...] את המעשה הזה. איך אפשר לחיות בשני עולמות שונים בצורה כזאת. פסיכולוגים צריכים לתת על זה את הדעת.¹⁴²

התובע במשפטה של אלון מתקשה אף הוא להכיר בקיומו של סובייקט הפועל בשני נתיבים סותרים בר-זמנית:

ז"א כמו שיש בחשבון שלך את האפשרות המדהימה, שיש ערוץ כשר וערוץ גניבה שלא מתערבבים, ככה בנפשך יש שני ערוצים; ערוץ אחד יש בו את זאת שאכפת לה מהבנק והיא מגייסת מפקידים, בערוץ האחר יש את זאת שגונבת.¹⁴³

עמדתה הדואלית של אלון משליכה גם על עצם קיומה. בדומה לאנטיגוניה של באטלר, היא טוענת לקיום מסוג "אין קיום". אנטיגוניה של סופוקלס שירתה את המוות בעודה בחיים (לא חייתה, לא אהבה, לא ילדה ילדים...) עקב הקללה שהטיל עליה אביה אדיפוס, ולפיכך בהגיעה לקבר שארגן לה קריאון היא פוגשת בגורל שאונה לה מלכתחילה. מותה מסמן את החיים שלא נחיו. כמי שמתה במובן מסוים עוד בחייה, באטלר רואה בה סובייקט חסר מקום המבקש לטעון לחזקה על מקום בציבור¹⁴⁴ [הו אַמְלָלָה, אֵין לִי מְעוֹן, / לֹא מְעַל וְלֹא מַתְחַת, / לֹא בֵין הַחַיִּים, וְלֹא בֵין הַמֵּתִים!"] (852–850). בדומה לאנטיגוניה של באטלר, אלון ממקמת את עצמה "בין החיים למוות" ורואה בעצמה מי שמתה בעודה בחיים:

ש. אתי, 5 שנים זה תקופה לא קצרה. איך את חיה 5 שנים מי שמבצע עבירות מחד, וחי חיים נורמלים בבית. איך את עוברת את השנים, איך את מחזיקה מעמד?

ת. הפסיכולוגית השתמשה בביטוי שאמרתי לה: חיה-מתה. ומשום מה זה לא התקבל ע"י התביעה. מה שאני התכוונתי להגיד בביטוי הזה חיה-מתה, זה לא מה שהתפרש פה אולי. זה חיה, פיזית לכל, תפקדתי והכל גם בבנק תפקדתי וגם בבית אח"כ תפקדתי עם הילדים, אבל המת הזה היה מבפנים. המת הזה היה כל הזמן, כל מה שהייתי עושה בבית הייתי יודעת שזה זמנית.

141 שם, בעמ' 116 (ההדגשות הוספו).

142 שם, בעמ' 42–43 (ההדגשות הוספו).

143 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 48 לפרוטוקול הדיון מיום 6.1.2003 (ההדגשות הוספו).

144 באטלר, לעיל ה"ש 27, בעמ' 33–34.

בתחילת השנה בחרו וועד בכיתה, אז אמרתי שאני אהיה וועד, וכנראה שזה

יהיה זמנית. [...] הכל ידעתי שאני זמנית בבית.¹⁴⁵

ה"קיום, אין קיום" של אלון – קיום "בין חיים למוות" – איננו מתקבל כקיום אפשרי בבית המשפט, שקובע:

לא "מתה חיה" של חמש שנים, אלא מי אשר לקחה אותו הימור. במודע. בבצעה מעשים חמורים של יום יום, ב"חצי שעה גג" כדבריה. בהרגל פשיעה, בעיקר בעבור אחיה.¹⁴⁶

בית המשפט איננו מכיר באפשרות קיומו של סובייקט לא יציב כזה שאינו מבוסס על ייצוג. במקום לראות באלון דימוי של גבולות המובנות הנחשפים בסתירות האופפות את קיומה הדואלי (פרטית/ציבורית, נשית/גברית, חיה/מתה וכו'), מטיל בית המשפט ספק במהימנותה וקובע שהיא אינה דוברת אמת.

דמותה של אלון, כפי שאני מבקשת להציגה במסגרת הקריאה השלישית (בעקבות באטלר), מצביעה על פוליטיקה שאינה מבוססת על ייצוג אלא על האפשרות הפוליטית העולה מחשיפתם של גבולות הייצוג, פוליטיקה הקוראת תיגר על החוק הקיים ומבקשת לכוון חוק חדש ויחידאי.¹⁴⁷ כל מי שתחיה חיים פוליטיים, על פי המלצתה של באטלר, המבקשים לכוון חוק יחידאי חורג, ובכלל זה גם אנטיגונה ואלון, תמצא בעצמה השתוקקות פרוורטית לחזור אל הכלא. אולם השאלה המתבקשת, מבחינת באטלר, איננה נוגעת להשתוקקות הפרוורטית של אנטיגונה או של אלון כי אם להכרחיות גורלן¹⁴⁸ – קרי אם כליאתן או עונשן החמור של השתיים הם אות ומופת לעליונותה של המדינה על השארות או לקח הכרחי שעיקרו הוא שהמובנות התרבותית-חברתית-משפטית היא מוגבלת. במילים אחרות, האם עונשן של אנטיגונה ושל אלון מסמן את דחיקת השארות על ידי המדינה? את הכפיפה ההכרחית של הראשונה למרותה של השנייה? או שמא כליאתן היא למעשה גבול המבקש להיקרא כתפעיל של הכוח הפוליטי שחורף אילו צורות של חיים יוכרו כראויות בהימנעו מהכרה בקיומם של סובייקטים לא יציבים.

הקריאה הפוסט-מודרנית למשפטה של אלון מדגישה את החשיבות של עמדה פוליטית המשתחררת מכבלי הזהויות המוכרות ומכוננת לעצמה זהות אינדיווידואלית בלתי ניתנת

145 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 56 לפרוטוקול הדיון מיום 21.5.2003 (ההדגשות הוספו).

146 גור הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, פס' ט.

147 בהתקפה שלוחת רסן האשימה הפילוסופית מרתה נוסבאום את באטלר בהמרת הפוליטיקה המטריאלית בפוליטיקה סימבולית המסתפקת בחשיפתם של גבולות הייצוג ומעודדת פסיביות פוליטית. אולם באטלר מצביעה דווקא על פוטנציאל ההתנגדות לייצוגים הקיימים תוך משומעם מחדש – פעולה שניתנת לסיווג כפוליטיקה מטריאלית. ראו Martha C. Nussbaum, *The Professor of Parody: The* *Hip Defeatism of Judith Butler*, THE NEW REPUBLIC (Feb. 22, 1999), at 37; ג'ודית באטלר "צרות של מיגדר" דרכים לחשיבה פמיניסטית: מקראת 337, 343 (ניצה ינאי ואח' עורכות, דפנה רז מתרגמת, 2007).

148 באטלר, לעיל ה"ש 27, בעמ' 33–35.

להגדרה.¹⁴⁹ אלון תופסת במידה רבה את מקום המחוקק כשהיא נוטלת לעצמה את הסמכות לקבוע טוב ורע ורע רגע לפני שהיא נשלחת לכלא. היא עושה זאת כשהיא מופיעה כמה שנשגב מהבנה ואילו מופיע בגבולות המובן. במילים אחרות, אלון פועלת במרחב של מובנות (חברתית, תרבותית, משפטית או אחרת), אולם פעולתה שלה היא לא מובנת.¹⁵⁰ לפי תפיסתה הפרפורמטיבית של באטלר, כל צעד פוליטי כזה מצביע עצמו כחלק מעתיד שיהפוך אותו, בדיעבד, לבעל משמעות.

ד. דיון משווה בשלוש הקריאות, מהלך הטיעון והשלכות נורמטיביות

בבסיס שלוש הקריאות שהוצעו למשפטן של אלון קיימים שלושה סיפורים שונים. אלה הם שלושה סיפורים מתחרים בעלי נקודות השקפה או הצטלבות אחדות. שלוש האפשרויות לקריאת מעשיה של אלון, כפי שהן עולות מנסיבות חייה או מהמשפט שהתנהל נגדה, עמדו כל אחת, במאמר זה, לבחינה ביקורתית פמיניסטית. כל אחת משלוש הקריאות מיקמה אחרת את אלון בתוך התא המשפחתי ושיוותה לה מעמד שונה במסגרת מבני השארות הבסיסיים. נוסף על זה, כל אחת מן הקריאות שפכה אור שונה על המניע למעשיה של אלון, ולכן גם תיארה אחרת את הצידוקים לעונשה. כן הציעו הקריאות קווים חלופיים לדמותה של אלון.

הקריאה הראשונה והקריאה השנייה יצאו מהמבנה הליברלי הבינארי הקלאסי קורבן/סוכן חופשי וניסו לערער על סיווגה של אלון כסוכנת חופשית. הקריאה הראשונה הצביעה על התעלמותו של בית המשפט מהיבטים של מגדר והציעה להידרש לפרספקטיבה מגדרית כדי להבין עבריינות נשית בכלל ואת זו של אלון בפרט. לעומת זאת הקריאה השנייה הצביעה על הידרשותו של בית המשפט לפרספקטיבה מגדרית סטראוטיפית כצידוק למיצוי הדין עם אלון. הידרשות לפרספקטיבה מגדרית, לפי הקריאה הראשונה, הייתה מביאה, קרוב לוודאי, למיקומה של אלון בעמדת הקורבן (סיפור הפמיניזם הרדיקלי) או להגדרה אחרת של האוטונומיה שלה (סיפור הפמיניזם התרבותי). מיקום כזה בעמדת הקורבן או הגדרה אחרת של האוטונומיה היו מערערים, מטבע הדברים, על סיווגה של אלון כסוכנת חופשית (לצד הכרה בפנים האוטונומיים בחייה). בדומה לזה, נטרול הסטראוטיפים המגדריים, לפי הקריאה השנייה, לא היה מכניס עיוות בהבנת המושג "אוטונומיה" בנוגע

149 לכאורה ניתן לומר ששדה המשפט אינו מסוגל במתכונתו הנוכחית להתמודד עם דמויות כמו אתי אלון. אפשר לטעון שאם האפשרות היחידה לעשיית צדק באמצעות המשפט היא דרך חלוקות והבחנות קטגוריאליות, הרי שאתי אלון של הקריאה השלישית היא דוגמה מובהקת לכישלון המשפט, דוגמה למי שהדיון בדמותה יכול להיעשות אך ורק במסגרת תאורטית פוסט-סטרוקטורלית. אולם בהתחשב בכך שכל ניסיון לסווג את אלון מועד לכישלון, הרי שבמצב דברים זה הופך השדה המשפטי עצמו, המנותק מן המציאות הממשית, לתאורטי.

150 עם זאת בהקשר זה חשוב לסייג את האנלוגיה בין אלון לאנטיגונה של בטלר. בניגוד לאנטיגונה של בטלר, המסוכנת באהבת עריות בלתי אפשרית לאחיה ומציגה תפיסת מוסר לא טבעית המעמידה אותה בחזקת בלתי ניתנת לייצוג והבנה, את העדפתה של אלון את אחיה על פני החוק, הגם שזו כרוכה בביצוע עבירה פלילית חמורה, ניתן להבין בקלות רבה יותר.

לנשים עברייניות, והיה מונע, קרוב לוודאי, את קטלוגה של אלון כסוכנת חופשית לגמרי. על אף ניסיוןן של הקריאות הראשונה והשנייה לערער על מיקומה של אלון בעמדה של סוכן חופשי, אין הן דוחות את המבנה הליברלי הדיכוטומי כשלעצמו. הקריאה השלישית, לעומתן, מבקשת לבחון מחדש את הנחת המוצא של הקריאות הראשונה והשנייה ולערער על עצם מסגרת הדיון הדיכוטומית קורבן/סוכן חופשי. ניסיון הייצוג הדיכוטומי של מציאות חייהן המורכבת של נשים דוגמת אלון איננו נכון ומועד לכישלון לפי קריאה זו.

נוסף על זה, כל אחת משלוש הקריאות ממקמת את אלון במקום שונה לצד הפטריארך ומאייכת את דמותה אחרת. הקריאה הראשונה מעודדת אותנו לצאת מתוך הפטריארך ולהבין על רקע זה את התנהגותה של אלון. אלון נקראת כדמות פסיבית שאיננה יוזמת את פשעיה אלא מגיבה למציאות מוכתבת. לעומת זאת במסגרת הקריאה השנייה אלון מוכנת כמי שקוראת תיגר על הפטריארך, מכניסה בו עיוות ומצביעה על נקודות התורפה שלו. אלון נתפסת, לפי קריאה זו, כדמות אקטיבית ועצמאית. בניגוד לקריאות הראשונה והשנייה, אלון של הקריאה השלישית אינה אמורה להיות ממוקמת לצד הפטריארך כי אם כמי שחוצה את הפטריארך. היא נקראת כדמות אניגמטית חורגת החוצה במעשיה גבולות של מגדר ומטשטשת תפקידים משפחתיים באופן המוציא אותה מכלל עמדה של סובייקט הניתן להבנה. לעומת הקריאה הראשונה שמבקשת למקם את אלון בצד הפרטי, הנשי, המשפחתי והקונקרטי, הקריאה השנייה מצביעה על מיקומה על ידי בית המשפט בצד הציבורי והגברי, ואילו הקריאה השלישית מנסה לערער על אפשרות סיווגה של אלון במסגרת קטגוריות חברתיות-תרבותיות-משפטיות יציבות. לפי קריאה זו אלון נקראת כדמות לא ייצוגית.

העונש שהושת על אלון הוא ללא ספק מהחמורים שהושתו בארץ בגין עבירות מן הסוג שהיא ביצעה.¹⁵¹ מלבד הסלידה ממעשי הגנבה שביצעה אלון מספקות שלוש הקריאות "צידוקים" נוספים לכאורה להשתת עונש חמור כל כך על המורשת בדין אלון. כך, למשל, מבטא העונש סלידה מן האפשרות שבמאבק בין השארות למדינה תהא ידה של השארות על העליונה (קריאה ראשונה), או סלידה מקריאת תיגר על המבנה הפטריארכלי האיתן (קריאה שנייה). במילים אחרות, עונשה החמור של אלון מבטא סלידה מכל חריגה שלה מנורמות ההתנהגות המצופות ממנה כאישה, כרעה וכאם (קריאה שנייה). ייתכן שאלון נשאה במובנים מסוימים גם באחריות על כשליה ומחדליה של המערכת הבנקאית (קריאה שנייה),¹⁵² או שהושת עליה עונש חמור מפני שבית המשפט התקשה להתמודד עם הסובייקטיביות החורגת שלה והעדיף לראות בה דמות לא מהימנה (קריאה שלישית).

מבלי להישאר מחויבים לאחת הקריאות, שלוש הקריאות – כולן – מצביעות על חוסר ההתאמה של המשפט הפלילי במתכונתו הנוכחית להתמודדות עם נשים עברייניות דוגמת

151 ראו אהרונוביץ, לעיל ה"ש 63; קובר, לעיל ה"ש 63.

152 ככלל, הדיון בעונשן של נשים נאשמות בעבירות פליליות הוא בעייתי מבחינה פמיניסטית. מצד אחד, הדרישה לשוויון אמורה לתמוך בגישה של עיוורון מגדרי בכל הנוגע לענישתן של נשים עברייניות. מצד אחר, על רקע מעמדן הנחות של נשים בחברה הפמיניזם אינו נוטה לעודד עונשים מחמירים לנשים עברייניות. לא נמצאו הבדלים ניכרים בין נאשמים לנאשמות כאשר לעונשי מאסר, אולם נמצאה נטייה של בתי המשפט להתייחס בנוקשות לנשים שביצעו פשעים חמורים במיוחד. ראו בוגוש ורוך-יחיא, לעיל ה"ש 129, בעמ' 17-18.

אתי אלון. מסגרת הדיון הבינארית קורבן/סוכן חופשי אינה מתאימה לנשים נאשמות כמו אלון, והיא הביאה את בית המשפט לייצר סיפורים לא הגיוניים לחלוטין או לייצר סובייקטים פיקטיביים.

שלוש הקריאות חושפות הן היבטים אוטונומיים והן היבטים קורבניים בחייה של אלון. הן עומדות על חוסר האפשרות לסווג את אלון כסוכנת חופשית או קורבן, אם במסגרת החשיבה הליברלית (הקריאה הראשונה והקריאה השנייה) ואם במסגרת המתפרקת מחשיבה ליברלית (הקריאה השלישית). הן מדגישות את מחויבותה של אלון למשפחה לצד מחויבותה לחוקי המדינה האוסרים על גנבה.¹⁵³

המתח בין המחויבות למשפחה ובין המחויבות לחוקי המדינה אינו רלוונטי אך ורק לתחום המשפט הפלילי, וודאי שאינו ייחודי לפרשת המעילה של אלון. ככלל, ניתן למצוא בספרות המחקר את העמדה שלפיה הסדרים המעניקים עדיפות למחויבות משפחתית על פני משפטית אינם בהכרח מוצדקים במשפט הפלילי. בין יתר השיקולים להתנגד להסדרים מסוג זה ניתן להזכיר את האפשרות שהם ישמרו הייררכייה מגדרית בספרה הפרטית, יפגעו בתכלית המשפטית שעניינה חקר האמת במקרה של פטור ממתן עדות נגד קרובי משפחה, יפגעו בעקרון השוויון בין נאשמים או יתמרצו פעילות פלילית בשיתוף קרובים.¹⁵⁴ עם זאת הפרט מקיים לעיתים תכופות יחסי קרבה הדוקים עם בני משפחתו, ועל המדינה והמשפט, כך נטען, לכבד קשרי משפחה אלה או שיסתכנו באובדן רלוונטיות ולגיטימציה.¹⁵⁵ זאת ועוד, דבורה סטון (Deborah Stone) מציינת שעל המדינה להבטיח גם "אתיקה של דאגה" בחיים הפוליטיים והמוסריים ולתמוך בקשרי משפחה. לדידה, הבטחת דאגה זה לזה (ובכלל זה בין בני משפחה) היא האמצעי להשתתפות האזרחית הבסיסית ביותר.¹⁵⁶ בשל החשיבות המגולמת בהבאתה בחשבון של המחויבות המשפחתית במסגרת החוק המדינתי וחרף ההסתייגויות מעשות כן בהקשרים פליליים, אני סבורה שיש חשיבות רבה לתת דין וחשבון למחויבות המשפחתית במקרים מן הסוג של אלון. מקובל להניח שקשרי משפחה ממלאים תפקיד מרכזי בחייהן של נשים יותר מבחיהם של גברים.¹⁵⁷ במיוחד נכון הדבר לאלון, המגיעה מרקע תרבותי פטריארכלי המקדש את הכפפתן של נשים לגברים ודוגל בצורך שלהן לשרת את המין הגברי. לא זו אף זו, אלון עצמה מתוארת בהכרעת דינה כמי שמכורה לאחיה. היא לא נהנתה מפירות מעילתה וקיבלה אחריות מלאה מתחילת המשפט על מעשיה, כדרכן של עברייניות צווארון לבן רבות.¹⁵⁸ נסיבות חייה אלה של אלון, בהצטרפן לנסיבות פרשת המעילה ולמאפייני עבריינותה, מדגישות את מרכזיותה וחשיבותה של מערכת היחסים שלה עם האח (אישה, מרקע תרבותי פטריארכלי, המכורה לאחיה) ומראות שהיא אינה מתנגדת עקרונית לצו המדינתי (לא נהנתה מפירות המעילה וקיבלה אחריות

153 אלון קיוותה והאמינה, כפי העולה מעדותה, שיום יבוא והכסף שנגנב יחזור לבנק (ראו הכרעת הדין בעניין אלון, לעיל ה"ש 3, בעמ' 6).

154 Dan Merkel, Jennifer M. Collins & Ethan J. Leib, *Criminal Justice and the Challenge of Family Ties*, 2007 U. ILL. L. REV. 1147, 1195-1201.

155 שם, בעמ' 1187.

156 שם, בעמ' 1189.

157 ראו למשל Williams, לעיל ה"ש 64, בעמ' 807.

158 ראו Dodge ו-Daly, לעיל ה"ש 106.

מלאה על מעשיה). לפיכך הסכנה שבאובדן הרלוונטיות והלגיטימציה של מערכת משפט שאינה מכירה במרכזיותה ובחשיבותה של המחויבות המשפחתית במקרה זה גוברת במידה רבה, לדידי.¹⁵⁹

היעדר האפשרות לסווג את אלון, לפי כל אחת מן הקריאות, במבנה הדיכוטומי קורבן/סוכן חופשי לצד התחשבות במחויבות המשפחתית של אלון שהניעה אותה לדבר עבירה בעלת מאפיינים ייחודיים, משליך מטבע הדברים על הדין הראוי בעניינה. אף על פי שהגנת הכורח הקלאסית, כפי שהראיתי, לא עמדה לאלון בשלב הכרעת הדין,¹⁶⁰ היה מקום, בעיניי, להתחשב בכך שאלון פעלה בתנאים הדומים להגנת הכורח בשלב גזר הדין בשל ערעור מיקומה כסוכנת חופשית לפי כל אחת משלוש הקריאות.

אשר למצב המשפטי שנהג בעת משפטה של אלון, היה ניתן להשתמש בטיעונים ברוח כתיבתה של הדר אבירם, אשר דנה באפשרות להעלות תנאים הדומים לסייגים לאחריות פלילית כטיעונים להקלה בעונש, או כפי שהיא מכנה אותם: "כמעט סייגים".¹⁶¹ לטענתה, אופי הדין בשלב גזירת הדין משתנה במידה כה רבה עד שהוא מחולל טרנספורמציה של ממש בהבנתו ובניתוחו טענות בעלות בסיס עובדתי זהה, וגם באופן שבו אנו משתמשים בהן הלכה למעשה בבית המשפט.¹⁶² בערעורה של אלון לבית המשפט העליון טענו באי כוחה כי יש להקל בעונשה כיוון שמעשי הגנבה שלה בוצעו מתוך "כמעט כורח" – טענה שנדחתה בטעות, לעניות דעתי, בבית המשפט העליון.¹⁶³ הגם שפסק הדין של העליון הכיר עקרונית באפשרות להתייחס למצב של חריגה מסייג כמצב המצדיק התחשבות בגזירת הדין, ואף על פי שהוא היה מוכן להביא בחשבון את נסיבות חייה של אלון, הוא לא סבר שהתנאים שבהם פעלה אלון חרגו ב"מעט" מן הסייג של כורח. לפי אבירם, טענה של "כמעט סייג" להקלה בעונש מתאפשרת בשל כללי המשחק השונים בשלב גזירת העונש לעומת שלב הכרעת הדין. לשיטתה, המעבר מהכרעה בדידה (אשמה/זכאית) להכרעה רציפה (איזה עונש יש להשית על הנאשמת) כרוך בשינוי של כללי המשחק ובשמיעת ראיות הפורסות יריעה רחבה יותר בפני השופט, שיש בה "אפורים" רבים על הרצף שבין ה"שחור" (אשמה) ל"לבן" (זכאית). את הדמות הקלאסית, הרציונלית ובעלת הבחירה החופשית, מחליפה דמות שפעולתה נקבעת לא רק על ידי רצונותיה אלא גם על ידי רקעה ונסיבות

159 מדובר במצבור של פרמטרים (קרי נסיבות חיים, נסיבות ביצוע העבירה ומאפייני העבירה) המנביעים הכרה במרכזיותה ובחשיבותה של המחויבות המשפחתית במקרה של אלון. יודגש שלא כל פרמטר מוזכר הוא תנאי מספיק או הכרחי להתחשבות במחויבות המשפחתית. בחינת מצבור סך כל הפרמטרים ומשקלם תכתיב את מידת ההכרה במחויבות המשפחתית במקרים עתידיים.

160 ראו לעיל את הטקסט סביב ה"ש 44–74.

161 הדר אבירם "כמעט כורח" ? – סייגים לאחריות פלילית כטיעונים לעונש" ספר דייוויד וינר – על משפט פלילי ואתיקה 601 (דרור ארד-אילון, יורם רבין ויניב ואקי עורכים, 2009).

162 שם, בעמ' 605–606.

163 הדר אבירם מציינת, ובצדק, שהסייג שממנו הייתה אלון נהנית לו הייתה מתקבלת טענתה בהקשר זה אינו אך ורק סייג של כורח אלא שילוב של סייג הכורח עם סייג הטעות במצב הדברים. על פי התיאור של בית המשפט את עובדות המקרה, לא היה האח נתון הלכה למעשה לאיומים מצד נושיו, אך הוא יצר מצג כלפי אלון שלפיו נשקפה סכנה לחייו ולחיי בני משפחתו, והיא פעלה על סמך מצג זה. לפיכך לו הכיר בית המשפט בסייג הכורח לעניין הקלה בעונש, היה הדבר נעשה על סמך המצב כפי שדימתה אותו אלון ולא כפי שהיה המצב לאשורו (ראו שם, בעמ' 608).

חייה.¹⁶⁴ מאפיינים אלה של שלב גזירת הדין היו אמורים לאפשר לבית המשפט העליון לזהות את אתיקת הדאגה של אלון, לאמץ את סיפור קורבניותה ולהכיר בכך שאלון פעלה מתוך רצון להציל את אחיה, אשר פגיעה בו נחזתה לפגיעה בה עצמה,¹⁶⁵ ומתוך כפיפותה וצייתנותה לאח על רקע מערכת היחסים הפטריארכלית ביניהם, כפי שהובהר במסגרת הקריאות הראשונה והשנייה.

בהקשר זה היה מקום להיעזר בעקבות הקריאות הראשונה והשנייה גם ב"הגנה תרבותית" המיוחסת בספרות המשפטית למצבים שבהם אנשים מפרשים סיטואציות שהם נמצאים בהן כסיטואציות של "אין ברירה" משום שמערכת הערכים והתרבות שבה הם חיים מגבילה את טווח הבחירות שלהם.¹⁶⁶ בשל החינוך הפטריארכלי שאלון ינקה משחר ילדותה היא חשה כורח לפעול בדרך מסוימת. אף שהשופט לוי מסכים בפסק הדין של העליון כי "קיימת רלוונטיות גם לנתונים אודות נסיבות חייה [של אלון] והרקע האישי שלה",¹⁶⁷ אין הוא מביאם בחשבון במסגרת טענת ה"כמעט כורח" ואינו מייחס להם משקל מספק. חרף המסגרת הפתוחה והגמישה יותר של שלב גזר הדין לא נתקבלו טענות תרבותיות שנדחו בשלב הכרעת הדין בערכאה הראשונה בפרשת אלון.

למרות פסיקת העליון בעניינה של אלון ראוי לציין שבספרות המחקר המשפטית זוהתה ראשיתה של מגמת שינוי בשני העשורים האחרונים. לפי מגמה זו, בבוא בתי המשפט לבחון את מידת התאמתה של הגנת הכורח לנאשמת בשלב הכרעת הדין או את אפשרות תחולתה של טענת "כמעט כורח" בשלב גזירת הדין, הם החלו לאמץ נקודת מבט הרגישה לתובנות מגדריות.¹⁶⁸ עם זאת מגמה זו זוהתה בפרשות שעסקו בעבירות אלימות שביצעו נשים שחיו בסביבה פיזית אלימה. ייתכן שאופי עבריינותה הכלכלית של אלון, היקפה האדיר וסביבתה הפיזית הבלתי אלימה הקשו על בית המשפט העליון לקבל טענה של "כמעט כורח" בעניינה.

עד כה בחנתי כיצד היה ניתן להתחשב בנסיבות חייה של אלון במסגרת הדין שנהג בעת התנהלות המשפט נגדה. אולם הדין הנוהג כיום מעמיד כלים נוספים להתמודדות עם נסיבות חיים מן הסוג של אלון. כמה שנים לאחר שנגזר דינה של אלון נכנס לתוקף תיקון 113 לחוק

164 שם, בעמ' 618, 622.

165 מור יוגב ואסף נפתלי מנתחים את הגנת הכורח בראי הפמיניזם התרבותי. הם מבהירים שגברים חווים מערכות יחסים אחרת משהוות אותן נשים, ולפיכך מעריכים אחרת את האפשרויות העומדות בפניהם במסגרת אותן מערכות יחסים. לפי נקודת מבט זו, ייתכן שאישה תהא זכאית להגנת כורח בנסיבות שבהן גברים לא יהיו זכאים להגנה זהה. ראו מור יוגב ואסף נפתלי "נשים אונסות נשים? ! כרוניקה של כורח ידוע מראש – ניתוח מגדרי של הגנת הכורח" כסייג לאחריות פלילית" הארת דין ג 39, 53–54 (התשס"ו) bit.ly/2PokPnW.

166 ראו גיא בן דוד "שילובן של טענות תרבותיות במערך הסייגים לאחריות הפלילית מודל משולב" מאזני משפט ז 201, 205–211 (התש"ע); אבירם, לעיל ה"ש 161, בעמ' 624–628.

167 עניין אלון – עליון, לעיל ה"ש 4, פס' 16 לפסק דינו של השופט לוי.

168 ראו דין בפ"ח (מחוזי חי') 1068/04 מדינת ישראל נ' פלוני (פורסם בנבו, 7.4.2005); ת"פ (מחוזי ב"ש) 8055/01 מדינת ישראל נ' אמברק (פורסם בנבו, 12.7.2001), אצל יוגב ונפתלי, לעיל ה"ש 165. כן ראו דיון בדעת המיעוט של השופט ריבלין בע"פ 4147/06 פלונית נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 20.6.2007), אצל אבירם, לעיל ה"ש 161, בעמ' 627–628.

העונשין, שעניינו הבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה.¹⁶⁹ התיקון נועד לשים קץ למצב שבו גזרו שופטים את הדין לפי השקפת עולמם ורחשי ליבם.¹⁷⁰ מלבד בחינת החומרה המושגית של מעשה העבירה נדרש בית המשפט לבחון את חומרת העבירה הקונקרטית באמצעות שלל נסיבות שאינן נמנות עם יסודות העבירה. בין יתר נסיבות אלה מכיר סעיף 40ט(א)(9) לחוק העונשין בקרבה לכל אחד מן הסייגים לאחריות פלילית כנסיבה מקילה מבלי לציין את מידת הקרבה הנדרשת. בכך עיגן למעשה התיקון את טענת "כמעט כורח" בספר החוקים. היעדר הוראה בדבר מידת הקרבה לסייגים מעניק לשופט מידה רבה של שיקול דעת באשר למקרים שיצדיקו הקלה בעונש, והיה מקל, בדיעבד, על בית המשפט העליון להכיר בטענת "כמעט כורח" בעניינה של אלון.¹⁷¹

חידוש חשוב נוסף בהליך גזירת הדין שמביא עימו תיקון 113, הרלוונטי לעניינים מהסוג של אלון, הוא האפשרות לשיקול, לפי סעיף 40ט(א)(5), את הסיבות שהביאו את הנאשם לבצע את העבירה במסגרת גזירת דינו. נוסח הסעיף הוא כללי ומאפשר להביא בחשבון גם נסיבות מקילות, ואכן בתי המשפט הסכימו בשנים האחרונות להתחשב במסגרת הסעיף גם במצוקה הכלכלית של הנאשם,¹⁷² בעובדה שהנאשם פעל בהוראתו של אדם אחר¹⁷³ ובחינוך הפטריארכלי של הנאשם.¹⁷⁴ סעיף 40ט(א)(5) ופסקי הדין בעקבותיו מעניקים, בדיעבד, משנה תוקף לשיקולים של קורבנות על רקע פטריארכלי ופעולה למען אחר במסגרת גזירת הדין של אלון.

תיקון 113, המאפשר להתייחס בשלב גזירת הדין לטענת "כמעט כורח" או לסיבות לביצוע העבירה (לרבות מצוקה כלכלית, פעילות בשם אחר או רקע פטריארכלי), מאפשר להביא בחשבון גם את מאפייני הקורבניים של אלון¹⁷⁵ ומתמודד בד בבד עם הקושי לראות בה אך ורק סוכנת חופשית, שעליו מצביעות הן הקריאה הראשונה והן הקריאה השנייה. כמו כן תיקון 113 מקל את קשיי ההתמודדות עם דמויות בלתי ניתנות לסיווג קטגוריאלי מן הסוג של אלון, אשר נדונים במסגרת הקריאה השלישית.

169 חוק העונשין (תיקון מס' 113), התשע"ב-2012, ס"ח 102.

170 ראו יניב ואקי ויורם רבין "הבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה: תמונת מצב והרהורים על העתיד לבוא" הפרקליט נב 413 (2013); עמי קובו "פירוש לתיקון מס' 113 לחוק העונשין בעניין הבניית שיקול הדעת בענישה" הסניגור 183 4 (2012). לביקורת על יישומו של תיקון 113 ראו אורן גול-אייל "התפתחויות במשפט הפלילי הדיוני והמהותי 2012-2014" דין ודברים ט 517 (2016).

171 בהקשר זה אין מקום להבחין, בעיניי, בין מצב שבו האח היה נתון לאיומים ובין מצב שבו אלון סברה בטעות שהוא נתון לאיומים אף על פי שבפועל לא הופנו כלפיו איומים.

172 ת"פ (כלכלית ת"א) 62657-07-14 מדינת ישראל נ' אורון, פס' 18 לגזר דינו של השופט ח'אלד כבוב (פורסם בנבו, 15.3.2015).

173 ת"פ (מחוזי י-ם) 260/08 מדינת ישראל נ' רוזנטל, פס' 162 לגזר דינו של השופט אמנון כהן (פורסם בנבו, 29.9.2014).

174 ת"פ (שלום רמ') 21867-11-14 משטרת ישראל תביעות – שלוחת רמלה נ' פלוני, פס' 15 לגזר דינו של השופט עמי קובו (פורסם בנבו, 18.10.2015).

175 ההתחשבות במאפיין תרבותי מסוג "רקע פטריארכלי" כסיבה לביצוע העבירה במסגרת החלת תיקון 113 עלולה לעורר קשיים יישומיים משום שהפטריארכליות פושה במידה זו או אחרת בחברה כולה. ראו דיון לעיל בטקסט הסמוך לה"ש 52-53.

בקריאה השלישית הראיתי שהמקרה של אלון מתפרק מהמבנה הליברלי הבינארי קורבן/סוכן חופשי. התפרקות זו מנביעה את התפרקותם של קיטובים בינאריים נוספים, דוגמת ספירה ציבורית/פרטית, גבר/אישה, תבונה/רגש ועוד, ונובעת ממנה. ההתפרקות מהמבנה הליברלי קורבן/סוכן חופשי (על נגזרותיו השונות) בהקשר של אלון קשורה בטבורה לדיכוייה המגדרי במשפחת האב. דיכוי זה מבסס עבור אלון (גם אם לא מבחירה) מוסר חלופי המקשה להציג את מציאות חייה המורכבת הצגה דיכוטומית.

טלי שימקין הראתה במחקרה שעבריינות צווארון לבן נשית מבוצעת לרוב בידי "נשים מדהימות", מעין "סופרוומן" המצטיינות בכל תחומי החיים,¹⁷⁶ אשר סרחו על רקע חוסר נראות מגדרית ופעלו למען אחר.¹⁷⁷ מקרים כאלה, ובתוכם פרשת המעילה של אלון, אשר קשים לייצוג דיכוטומי על רקע קורבנות מגדרית לפי הקריאה השלישית, מזמנים אותנו לזנוח את קטגוריית החשיבה הבינארית קורבן/סוכן חופשי (על נגזרותיה השונות) ולהתחיל לחשוב עליה באופן נזיל יותר, חמקמק ולא יציב.¹⁷⁸ חשיבה כזו, המעודדת הכרעה רציפה שיש בה צבעים "אפורים", תתאפשר בין היתר באמצעות הכרה בהגנות מסוג "כמעט כורח" או הבאה בחשבון של הסיבות לביצוע העבירה בשלב גזירת הדין במסגרת תיקון 113. אימוצה של אתיקה פוסט-מודרנית, מן הסוג שמקדמת הקריאה השלישית, אשר מכירה בכישלונם של פתרונות חד-ממדיים ואוניברסליים לדילמות מוסריות שמעוררות מסגרות החיים האנושיות המורכבות הייתה מסייעת לבית המשפט להימנע מליפול לקטלוגים מאולצים. כן הייתה מסייעת אימוצה של אתיקה כזו להימנע מהכתרת כל סתירה מוסרית לא מובנת המגולמת באלון כלא אמיתית.

ה. אחרית דבר

סיפור המעילה של אלון מוכיח שבמאבק בין המדינה למשפחה ידה של המדינה על העליונה. אלון, כמו אנטיגונה, מבודדת מכל קיום חברתי מפני שהיא לא הכירה בסדר האתי הציבורי ולא זכתה להכרתו. בסופו של דבר אלון אומנם מביעה חרטה עמוקה על מעשיה ומכירה בסמכות שיש למדינה עליה, אולם החרטה וההכרה בסמכותה של המדינה הגיעו

176 את עבריינית הצווארון הלבן הטיפוסית מתארת שימקין כאישה "משכילה, נשואה עם ילדים, אשת קריירה, עובדת שנים באותו מקום, אינטליגנטית, רהוטה, ההופעה החיצונית שלה מוקפדת, לא מפסידה יום אחד אפילו במסיבת יום הולדת של מישהו מהילדים שלה – לא של הילד עצמו, של חברים, לא אסיפות כיתה או ועד כיתה. אישה בעלת יכולות, שמתקתקת עניינים והיא מסוגלת לזה" (ראו ממיה ואברהם, לעיל ה"ש 17).

177 אחד המאפיינים הבולטים של עבריינות צווארון לבן נשית הוא הפעילות למען אחר. בהתייחס לעבריינית הצווארון הלבן הטיפוסית קובעת שימקין: "זו לא המצוקה הכלכלית שלה [...] זה מישהו קרוב אליה. בדרך כלל גבר. אבא שלה, אח שלה, הבן שלה, בן הזוג שלה. יש פתאום משבר כלכלי שעובר עליו" (ראו שם).

178 במקרה של אלון, הפעילות למען אחר נבעה מדיכוייה המגדרי במשפחת האב. עם זאת אין הכרח שהפעילות למען אחר, במסגרת עבריינות צווארון לבן נשית, תנבע מדיכוי מגדרי, ואפשר שהיא תשקף אתיקה של דאגה נשית לפי תובנותיו של הפמיניזם התרבותי. אתיקה כזו חותרת אף היא, כזכור, תחת הדיכוטומיה הליברלית סוכן חופשי/קורבן. ראו לעיל טקסט סביב ה"ש 57–74.

באיחור עבודה. בניגוד לאנטיגונה המיתולוגית, שאינה חשה חרדה או חמלה עם כליאתה בגומחה סלעית, אלון היא רדופת ייסורי מצפון. היא מעידה:

אני לעצמי אף פעם לא אוכל לסלוח [...] אין יותר עונש ממה שאני נותנת לעצמי, אף אחד לא יכול לתת לי. [...] סליחה. סליחה מהרבה אנשים. סליחה מ-350 הלקוחות, סליחה מ-50 העובדים, סליחה מהמשפחה שלי, סליחה מבעלי ומהילדים. סליחה מכל העולם. הדבר היחידי שאני גאה בו זה שהלכתי והסגרתי את עצמי, זה לא שלא הייתה לי אפשרות אחרת, גם ביום שהסגרתי את עצמי הייתה לי אפשרות אחרת [...]. ולא רציתי את זה. רציתי לגמור, לתת את הדין על מה שעשיתי.¹⁷⁹

לאחר שפרשת המעילה נחשפה ביקשה אלון לדבר ולטעון את טענתה בשם "הפוליטיקה האחרת" – הפוליטיקה של המשפחה. היא מציעה, לפי כל אחת משלוש הקריאות, פוליטיקה מתחרה המעוגנת במערך השארות. אולם בית המשפט המחוזי נמנע מלקיים דיון ביחסי המדינה-משפחה כאשר קיימת התנגשות חזיתית בין השתיים. בית המשפט העליון, לעומתו, אומנם העיר ש"קיימת רלוונטיות גם לנתונים אודות נסיבות חייה והרקע האישי" של אלון.¹⁸⁰ כמו כן הוא התייחס ל"דינאמיקה המשפחתית הקשה והמורכבת שבצילה גדלה אתי וחונכה, ושבעטיה האפשרות להמרות את פיו של עופר הייתה כרוכה בקושי רב",¹⁸¹ אולם זו הייתה התייחסות מינורית לנסיבות חייה ולרקעה האישי של אלון, אשר ניתן לה משקל זעום בלבד. הפוליטיקה האחרת איננה זוכה להתייחסות רצינית בהכרעת הדין של המחוזי ובפסק הדין של העליון, ומוחמצת הזדמנות לדיון אמיתי במערך היחסים בין המשפחה למדינה. סביר להניח שדיון רציני במערכת היחסים הקונפליקטואלית בין המדינה למשפחה והבאתה בחשבון של הפוליטיקה האחרת היו מדרבנים את בית המשפט לייחס לה משקל ולהשפיע גם על גזירת דינה של אלון, כפי שהוצע לעיל.¹⁸²

שלוש הקריאות למשפט של אלון וההצעות הנורמטיביות בעקבותיהן אינן זונחות את הפוליטיקה האחרת ומכירות, מי יותר ומי פחות, בקיומו של ציווי משפחתי באשר לעבריינות הכלכלית הנדונה. הן מכירות בכוחה התרבותי של המשפחה ובזוהרות שיש לנקוט בעת הטיפול בה ומצביעות על הסכנה הטמונה באי-הבאתה בחשבון של פוליטיקה אחרת (בין משפחתית, בין נשית או בין כזו שהיא לא ייצוגית). ההתעלמות מהפוליטיקה האחרת הביאה במקרה של אלון ליצירתן של תבניות בינאריות לא מתאימות (סוכנת חופשית או קורבן, אישה רעה או משוגעת, סובייקט נשי אחדותי או מניפולטיבי). כן הביאה זניחתו של "החוק האחר" לכתיבתם של סיפורים לא גיוניים ולכינונה של סובייקטיביות פיקטיבית (אלון אישה חופשית ואוטונומית במקום קורבן, אלון אישה רעה במקום פקידה אפורה, אלון אם רעה במקום טובה, אלון אישה שקרנית ומניפולטיבית במקום סובייקט לא ייצוגי ולא אחדותי). הבעייתיות המגולמת בכינונם של נרטיבים שאחיותם במציאות רופפת

179 עניין אלון, לעיל ה"ש 1, בעמ' 58 לפרוטוקול הדיון מיום 21.5.2003.

180 עניין אלון – עליון, לעיל ה"ש 4, פס' 16 לפסק דינו של השופט לוי.

181 שם.

182 ראו לעיל טקסט סביב ה"ש 154–178.

מתגברת בשל העובדה שאלון מבקשת בכל מאודה לאשר את הסיפור שהיא חוותה ולהופכו למציאות ציבורית משותפת. לשם כך היא נזקקת לבית המשפט שיאשר את ניסיונה כאמיתי ובר־תוקף. אולם בית המשפט המחוזי אינו נענה לבקשתה ומסרב לאפשר לפוליטיקה האחרת לחלחל לתוך השיח המשפטי. אלון מוצגת פעם אחר פעם כשקרנית, ופרשנותה לאירוע שהיא חוותה נשללת.

שלוש הקריאות המתחרות שהוצעו למשפט של אלון העמידו במרכזן סיפור שהוא אינו אחדותי או קוהרנטי והראו שאלון אינה מביאה עימה לבית המשפט "סיפור מושלם". בהתבסס על הנחת עבודה זו ניסתה כל אחת משלוש הקריאות להפוך באמצעות הכנסת פוליטיקה אחרת את הסיפור האישי של אלון לסיפור מובן ברבים. כן ניסתה כל אחת משלוש הקריאות לחשוף את הבעייתיות המגולמת בהכנסתו של סיפור המעילה למשבצות משפטיות קיימות שאינן מתאימות, והוצעה בעקבות זה הדרך להתאמת המשבצות הקיימות לסיפורים מורכבים. בנקודה זו ברצוני להעיר ולהזכיר דברים שנאמרו עוד במבוא למאמר זה. שלוש הקריאות אינן מתחרות זו בזו במובן זה שיש לבפר אחת על פני השתיים האחרות ולאמצה אגב ביטולן של היתר. רק חיבורן של שלוש הקריאות בקריאתן סימולטנית יאפשר להבין בצורה מלאה את מורכבותו של הסיפור שחושפת אלון בפנינו. בלב המאמר עומד הוויתור מראש על ארגון הומוגני וקוהרנטי של כל מרכיבי הסיפור לתהליך תבנות משמעות יחיד.

עובר לכתובת שורות אלה שוחררה אלון מבית הסוהר. גם עם שחרורה, ולמרות השנים הרבות שחלפו מאז שהיא נשפטה ונכלאה, התיימר מאמר זה להראות כי טענתה של אלון לא זכתה להתייחסות בבית המשפט, ולקחיה של פרשת המעילה בבנק למסחר והמשפט שהתנהל בעקבותיה רחוקים מלהיות מופקים. ניסיתי להשמיע במאמר זה את טענתה של אלון, זו הנטענת בשם "אתיקה אחרת" – האתיקה שלתוכה נולדה אתי אלון ושבשמה נטענת טענתה: "טענת אָתי-גונה".